

ELS SECTORS CULTURALS COM ESTRATÈGIA DE DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL A LES COMARQUES CENTRALS VALENCIANES¹.

Pau Rausell Köster (investigador principal)
Salvador Carrasco Arroyo
Francisco Marco Serrano
Josep Tomàs Miñana
Enric Fombuena i Borràs

¹ Aquest text és un treball resumit de l'informe encarregat per l'oficina de Concercost a l'equip d'Investigació en Economia Aplicada a la Cultura de la Universitat de València

1. INTRODUCCIÓ.	3
A) INFRAESTRUCTURES I ESTATS SECTORIALS.	12
La presència de les Societats Musicals.	14
Infraestructures per al desenvolupament de la producció i l'exhibició audiovisual.	17
El sector del llibre.	20
Les condicions de la demanda.	25
L'oferta cultural a les comarques centrals.	26
Les polítiques culturals.	29
B) ANÀLISI MUNICIPAL.	33
Programació	36
Potencialitat de la demanda	37
Equipaments	39
L'Anàlisi Factorial.	40
Tipologia dels municipis.	45
Els SCL de les Comarques Centrals Valencianes	50
Algunes conclusions del diagnòstic sectorial i municipal	85
2. DIAGNÒSTIC GLOBAL. ANÀLISI DELS PROBLEMES.	87
A) LA VERTEBRACIÓ, COHESIÓ TERRITORIAL DE LES CCV.	91
Un sentit de la pertinença difús.	91
Desconnexió dels sistemes culturals locals.	92
B) LA GENERACIÓ DE PROCESSOS DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC I TERRITORIAL.	93
L'escassa dimensió de les indústries culturals.	93
Escàs impacte territorial de les activitats culturals.	95
C) DE LA MILLORA EN LA QUALITAT DE VIDA DELS CIUTADANS DE LES COMARQUES CENTRALS.	100
Models de consum subdesenvolupats.	100
Marc deficient per a la pràctica amateur.	102
3. PROPOSTES D'ACTUACIÓ CONCERTADA A L'ÀMBIT DE LA CULTURA EN LES COMARQUES CENTRALS VALENCIANES.	104
A) EIX D'INTERVENCIÓ N. 1. MILLORAR LA CONNECTIVITAT DELS ESPAIS CULTURALS DE LES CCV	106
1.- Dimensió Econòmica.	106
2.- Dimensió Qualitat de Vida.	107
3.- Dimensió Cohesió, vertebració.	107
4. BIBLIOGRAFIA.	117

1. INTRODUCCIÓ.

a) Justificacions i prevencions

...justificacions...

Este treball és part d'un conjunt molt més ampli d'estudis pluridisciplinars sobre la realitat territorial i socioeconòmica de les Comarques Centrals, emmarcats en el projecte Concercost².

La singularitat d'esta proposta rau en la decidida aposta per part dels dissenyadors i redactors del projecte, Nestor Novell i Elisabeth Delios, que els sectors culturals i per tant la cultura podien ser uns elements rellevants en la definició d'un espai.

Fermament creiem en esta perspectiva i pensem que en el marc de la nova societat globalitzada i de la informació, la producció cultural i el seu model de distribució són realment elements claus en la definició dels nivells de competitivitat i en la sostenibilitat a llarg termini dels espais territorials.

Si això ens resulta cert per a qualsevol espai ho és més encara per al territori que anomenen Comarques Centrals, ja que es tracta d'un espai que fins fa molt poc no constituïa cap unitat administrativa, però que interioritzava cert discurs d'homogeneïtat cultural i inclús gaudia de certa llegenda –per altra banda poc objectivable- de “potència” en la producció cultural dins del marc de la Comunitat Valenciana.

Raons històriques, certes experiències culturals singulars des de la recuperació de la democràcia allà a mitjans dels setanta i també la voluntat d'alguns agents culturals havien embastat aquest discurs que calia contrastar.

² http://www.comarquescentrals.com/terra_concercost/

Amb aquesta intencionalitat, la nostra anàlisi lliga cultura i territori en tres nòduls principals: 1) cultura com a element de cohesió territorial, 2) relació entre cultura, creixement econòmic i ocupació, i 3) la cultura com a factor definidor de la qualitat de vida dels seus ciutadans.

1) Cohesió territorial

La cultura, com a sistema compartit de creences, valors i pràctiques té una dimensió territorial clara. Si entenem el territori, com a marc de vida, definidor de relacions múltiples dels homes amb si mateixa, i amb el marc ecològic, i la cultura com a conjunt de formes simbòliques que envolten i articulen la configuració de grups socials, resulta ben cert que la cultura no sols és un element que se superposa a un territori sinó que és eixe mateix conjunt d'elements simbòlics el que determina les dimensions i les característiques del territori.

Així, arribant a l'extrem, podríem definir el territori com l'espai físic o virtual que s'articula al voltant d'un seguit de formes simbòliques compartides.

2) La dimensió econòmica

Encara que amb una aproximació al concepte limitada, la creació, producció, distribució consum i conservació de formes simbòliques, pot constituir un element bàsic en la configuració dels sistemes econòmics territorials.

Si en parlem en termes comparatius amb altres activitats productives, la cultura com sector econòmic té alguns avantatges a considerar; pot incorporar valor afegit a altres branques productives, pot tenir importants efectes arrossegament (per exemple sobre el sector turístic), és intensiva en treball, no és habitualment depredadora del seu medi i és un sector de demanda creixent, com demostren els recents estudis sobre la dimensió econòmica dels sector de la cultura i l'oci (Garcia, Fernandez, Zafío, 2001).

Els estudis "d'impacte econòmic" han evidenciat que les activitats culturals poden contribuir a l'economia (local, regional o estatal) en tres sentits: En primer lloc, perquè les activitats culturals són, també, activitats econòmiques (que aporten valor afegit, que generen ocupació), en segon lloc, perquè aquestes activitats

poden afavorir les decisions de localització en el territori considerat d'altres activitats econòmiques o de professionals qualificats. I en tercer lloc, en certs casos, pel seu efecte polaritzador sobre altres activitats (via l'efecte proveïdor), molt especialment en el cas de les anomenades "indústries culturals" (Baró, E., Bonet, Ll., 1997)

També, quan parlem de cultura estem tractant de sistemes de transmissió de formes simbòliques que afecten i han de veure amb processos d'aprenentatge i canvi. Així sembla raonable que el desenvolupament de xarxes culturals facilita la configuració d'espais econòmics i socials sensibles als processos d'innovació productiva i canvi social, es a dir facilita les dinàmiques d'adaptació als entorns canviants

3) Cultura i qualitat de vida.

Finalment hi ha també que considerar que la pràctica cultural dels individus és una peça, cada volta més important, en la composició dels nivells de qualitat de vida individual i col·lectiva.

El consum cultural, entés en sentit ampli i a nivell individual dóna resposta a certes demandes de satisfacció emotiva, de sacsejar el sentits que va més enllà de la simple utilització del temps d'oci i que té a veure amb el desenvolupament integral dels individus, materialitzant la seua sensibilitat, la seua capacitat creativa i comunicativa.

Des d'estes tres perspectives i com que la voluntat del projecte Concercost és una voluntat transformadora de la realitat social, hem tractat d'elaborar un diagnòstic (a partir d'informació qualitativa i quantitativa) que sustentara un seguit de propostes d'actuació sobre el territori per a superar aquells elements que dificulten el fet que la cultura jugue un paper més determinant en la cohesió territorial, en el desenvolupament econòmic i en la qualitat de vida dels ciutadans de les Comarques Centrals.

...i algunes prevencions...

Malauradament, tot i les consideracions anteriors sobre la importància estratègica de la cultura, les activitats en el marc de la cultura no compten als sistemes establerts de recollida d'informació estadística.

És per això que l'exercici d'anàlisi del fenòmens culturals comporta sempre un fatigós procés de recollida, sistematització i elaboració de dades bàsiques, necessàries per a qualsevol anàlisi. Gran part dels recursos d'aquest treball s'han destinat a eixe procés, arribant a un punt on pensem que hem utilitzat tota la informació disponible (a un cost raonable i de qualitat acceptable), però ens quedem en la sensació que estem prou lluny d'aquell nivell on contaríem amb tota la informació desitjable.

Esta insatisfacció és comuna a tot procés de recerca en l'àmbit de les Ciències Socials però hem de constatar que és especialment més intensa quan intentem apropar-nos al fenomen de la cultura amb certes pretensions d'utilitzar les eines amb certa rigorositat.

Comptar és per descomptat un exercici banal si no s'aporta cap element interpretatiu per a donar sentit als comptes, però també pensem que per a construir marc explicatiu a qualsevol fenomen social cal començar per comptar.

El risc està en que moltes vegades què és el que podem comptar determina i biaixa el segment de fenòmens que volem explicar. Hem tractat d'evitar este risc però de ben segur que no ho hem aconseguit completament.

Respecte a les variables quantitatives hem utilitzat principalment aquelles referides a l'any 1998. El que tenim és una fotografia d'un instant, és per això que quan l'anàlisi és molt local les dades poden quedar molt distorsionades per fets circumstancials i anecdòtics –un municipi que tanca el seu teatre per a reformar i per tant no programa teatre en 6 mesos- i que en molts casos alteren les comparacions.

Som conscients de les limitacions...però les alternatives possibles eren encara menys satisfactòries.

a) Alguns trets de la situació de la indústria de la cultura i l'oci a la Comunitat Valenciana

Per emmarcar la realitat de la cultura de l'oci a la Comunitat Valenciana farem esment d'una sèrie de dades que ens permeten situar aquesta i caracteritzar-la com element propi dins del món cultural³.

Així a la Comunitat Valenciana, les vendes del sector de la cultura i l'oci⁴ han tingut un creixement interanual del 16.1% , durant el període (1993-1997), creixement superior a la mitjana de tot l'Estat Espanyol(15,0%).

Tot i que estes vendes es troben concentrades en quasi un 60% a la província de València.

Per altra banda la participació en el PIB regional per a l'any 1997 era del 3,2%, per sota de la mitjana nacional, que arriba al 4,2%; de tota manera ens situem com la tercera comunitat autònoma del conjunt de l'Estat després de la Comunitat Autònoma de Madrid, amb un 11,4% del PIB regional, i de la Catalunya amb un 5,58% del PIB regional.

³ Les dades que a continuació es relaten estan recollides a (Garcia, Fernandez, Zafío, 2001), i Sgae (2000)

⁴ Definició ampla del concepte de cultura i oci que inclou totes les activitats de les indústries auxiliars

En termes de participació en el conjunt de la producció estatal en cultura i oci trobem que la Comunitat Valenciana se situa en el tercer lloc amb un 7,5% , mentre que Madrid i Catalunya concentren el 70% d'eixa producció.

La despesa pública ha resultat relativament discreta situant-se en conjunt per sota del 4,4% de la despesa pública total

Participació de la despesa pública en cultura en el total de la despesa pública

	1993	1994	1995	1996	1997
Generalitat	0,91%	0,91%	2,36%	2,02%	2,67%
Corporacions locals	8,60%	7,88%	9,11%	8,46%	9,02%

Pel que fa als assalariats , podem aproximar el nombre a la xifra de 67.000 per a l'any 1997, d'aquestos 5.254 corresponen al sector públic i la resta al sector privat. Dels públics aproximadament la meitat corresponen a l'administració autonòmica i l'altra meitat a la local.

Respecte els hàbits de consum cultural dels valencians , observant la mitja de l'Estat, hem de destacar un moderat major interés per la música clàssica, parlem d'un 23,6% de valencians molt interessats, front un 22,3% del conjunt estatal; pel que fa a l'òpera també observem un major interés que a la resta de l'Estat , 12,2% de valencians molt interessats front un 10,1% al conjunt estatal; mentre que hi ha un menor interés en gèneres com són la sarsuela i la dansa entre els valencians.

En l'àmbit de la compra de discos hem de dir que sols un 9,0% compra discos amb assiduitat front la mitja estatal on un 17,2% de gent que compra discos freqüentment.

Respecte a l'assistència al teatre, van amb freqüència , és a dir més de 4 vegades a l'any, un 2,9% mentre que la mitja estatal se situa en el 3,0%.

Dades de 1998 indiquen que l'assistència en més d'una ocasió al cinema al mes dels valencians era del 29,1% mentre que la mitja a la resta de l'Estat Espanyol se situava per sota , en un 25,6%.

Altra dada significativa en l'àmbit dels usos culturals és l'assistència a centres culturals, ateneus, clubs,... en el cas valencià ho fan un 20,3% del conjunt dels habitants mentre que la mitja nacional se situa al voltant del 15%.

En quant a la producció cultural efectiva, i referint-nos a dades més recents, podem dir que a la Comunitat Valenciana es realitzen el 9,7% de les funcions de teatre de tota la programació estatal; es concentren el 9,3% dels espectadors i es recapta el 5,6%.

També es realitzen el 5,2% de les representacions de dansa, el 7,0% de les funcions líriques, el 5,5% dels espectadors i el 2,0% de la recaptació.

Però d'entre totes les dades la més destriable la trobem en l'àmbit de la música clàssica on el nombre de concerts per a l'any 2000 se situa en 2557 superant tant a Catalunya com a Madrid amb 2125 i 2441 de concerts respectivament.

Així a la Comunitat Valenciana es concentren el 16,8% dels espectadors del total de l'Estat Espanyol, tot i que pel que respecta a la recaptació tan sols se situa en un 5,4%.

1. DIAGNÒSTIC SECTORIAL. DESCRIPCIÓ DE LES CONDICIONS EN QUÈ ES DESENVOLUPA LA DINÀMICA CULTURAL A LES COMARQUES CENTRALS VALENCIANES.

Les CCV se situen gairebé en un punt intermedi entre les dues grans connurbacions de la Comunitat Valenciana; l'àrea Metropolitana de València i la línia Alacant-Elx.

Si pensem que, donades les "economies d'aglomeració", la producció, distribució i consum de cultura es concreten principalment als àmbits urbans, podem constatar que les manifestacions culturals de major envergadura es manifesten a estes dues àrees i a la zona de Castelló de la Plana.

Tot i això, les Comarques Centrals, espai territorial conformat per municipis de grandària mitjana i menuda (la més gran Alcoi amb 61000 habitants), compten amb certa percepció subjectiva respecte al seu dinamisme i dimensió cultural.

El diagnòstic que proposem s'aproxima a esta percepció fent un treball de "cultura comparada" amb altres espais territorials, tractant d'aprofundir en la concreció de les infraestructures, les condicions de la demanda i l'oferta així com de les pràctiques efectives de la programació.

Per a este exercici de cultura comparada, l'element essencial de comparació serà la proporció poblacional dels territoris considerats.

a) Infraestructures i estats sectorials.

Infraestructures i condicions per al desenvolupament de les arts escèniques i musicals.

Les infraestructures d'exhibició són un dels elements més determinants en els estils de programació dels espais territorial.

Per l'elevat cost d'inversió, les infraestructures, suposen el "capital fix" que difícilment es pot manipular a curt termini constituint per tant la condició necessària (tot i que no suficients) per a desenvolupar programes culturals.

Espais teatrals en els que s'ha representat durant l'any 1998 i Intensitat d'ús d'aquestes

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% espais de programació d'arts Escèniques sobre conjunt de la CV. 1998	% espais de programació d'arts Escèniques sobre conjunt de les CCV	Intensitat d'ús
0,64%	El Comtat	0,15%	0,89%	2
1,52%	La Costera	2,06%	12,50%	2,86
3,20%	La Marina Alta	3,23%	19,64%	2,95
3,41%	La Safor	6,90%	41,96%	2,36
1,97%	La Vall d'Albaida	2,50%	15,18%	2,29
2,60%	L'Alcoià	1,62%	9,82%	6,45
13,34%	Comarques Centrals	16,5%	100,0%	2,93
23,64%	Prov. Alacant			6,42
22,61%	Prov. Castelló			3,01
53,74%	Prov. València			4,45
100,0%	Comunitat Valenciana			4,59

Font: Agenda SGAE i elaboració pròpia

**Espais en els que s'ha programat música durant l'any 1998
i Intensitat d'ús d'aquestes**

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% espais de programació de música sobre conjunt de la CV. 1998	% espais de programació de música sobre conjunt de les CCV	Intensitat d'ús
0,64%	El Comtat	0,19%	1,12%	5
1,52%	La Costera	2,06%	12,36%	3,73
3,20%	La Marina Alta	2,81%	16,85%	3,8
3,41%	La Safor	3,75%	22,47%	2,35
1,97%	La Vall d'Albaida	6,00%	35,96%	2
2,60%	L'Alcoià	1,88%	11,24%	2,4
13,34%	Comarques Centrals	16,70%	100,00%	2,67
34,70%	Prov. Alacant	25,89%		4,27
11,51%	Prov. Castelló	20,45%		3,28
53,80%	Prov. València	53,66%		4,55
100%	Comunitat Valenciana			4,22

Font: Agenda SGAE i elaboració pròpia

Les dades més destacades respecte al nombre de recintes utilitzats per a representacions escèniques i musicals son:

- El nombre d'espais utilitzats a les CCV és moderadament superior al seu pes poblacional (del total del País Valencià; 16,45% de recintes teatrals i 16,70% de recintes musicals front a un 13,34% de població).

Es a dir que s'utilitzen , ho es disposen de més espais que a la resta del territori que no entra dins l'àmbit de les CCV, en relació a la població de les mateixes.

- La Comarca de La Safor és la que més destaca en el nombre de recintes teatrals i la Vall d'Albaida en el cas dels espais musicals (el paper que juguen les Societats a la Vall d'Albaida podria explicar aquest fenomen).

- L'escassa intensitat d'ús ens mostra que es tracten de recintes ocasionals (i probablement amb condicions tècniques precàries).

- Sols l'Alcoià, i en el cas del teatre mostra certa utilització intensiva dels seus espais, que podria reflectir una major professionalització.

Les conclusions que es poden extraure d'aquest dibuix de la situació de les infraestructures d'exhibició de les arts representatives, és que de forma genèrica aquestes no signifiquen una limitació determinant (en termes comparatius). Amb aquesta aproximació, naturalment no poden obtenir informació de la "qualitat" dels espais, però altres informacions ens donen la idea de que junt a les tradicionals "cases de cultura", amb una intencionalitat polivalent dels espais, un altra part important d'espais no estan especialment dissenyats per a la programació cultural i les dades sobre intensitat d'ús ens mostra, però que la seua utilització està molt lligada al cicle festiu (festes patronals, festivals ocasionals, etc...) i que per tant dificulten la creació d'hàbits de consum i creació de públics.

La presència de les Societats Musicals.

El fenomen de les Societats Musicals és sense dubte el fet cultural diferencial més important de la Comunitat Valenciana i es manifesta amb intensitat a les Comarques Centrals. La importància de les Societats Musicals rau en el fet de es tracta estructures culturals consolidades en xarxa i amb una forta implantació territorial. L'origen de les Societats Musicals hem de rastrejar-los a la primera meitat del Segle XIX on les convulsions polítiques i socials es van reflectint en els diferents noms que aquestes adopten; "Primitiva", "Nova", "Vella" arreplegant les diferents adscripcions polítiques dels seus components⁵. La consolidació de les Bandes expressa fenòmens de caire diferenciat, des de reconversió de bandes d'origen militar, fins a iniciatives liderades per canonges, mestres de capella o organistes de parròquia. Amb aquesta perspectiva històrica sembla clar que en tots els casos són fruit de l'esforç associatiu de les parts més dinàmiques o civilment més actives del teixit ciutadà en combinació amb una demanda popular de música que s'associa a qualsevol ritus festiu. Les conseqüències actuals

⁵ A Benaguasil, a les acaballes del Segle XIX, cohabitaven la banda de Música Primitiva, vinculada als carlistes i la Nova amb estretes connexions al Partit Liberal

d'aquest fenomen històric que s'organitza federativament a finals del anys seixanta són en primer lloc la consolidació d'una densa xarxa de pràctica i aprenentatge musical, convertint a la música en el fet cultural amb major grau de territorialització al País Valencià. També aquesta peculiaritat cultural explica que ha estat la Comunitat Valenciana, la primera que estableix un marc legislatiu per a regular l'activat musical⁶.

Com no podia ser d'un altra manera, donades les dimensions, aquest fenomen associatiu transcendeix notablement la seua dimensió purament musical, per a convertir-se en un element vertebrador de tota l'organització social en moltes poblacions, especialment fins a finals del anys setanta. Però, la profunda transformació de la Societat Valenciana des de fa dues o tres dècades ha reubicat per distintes raons la posició d'aquestes associacions.

- La irrupció de les polítiques culturals estructurades amb l'aparició dels ajuntaments democràtics canvia i modifica les relacions en el Sistemes Culturals Locals, perdent les Societats Musicals posicions front a les accions culturals més oficialitzades

Des del punt de vista social s'han modificat notablement les formes d'ocupació del temps d'oci, així com l'aparició noves formes d'articulació social i nous àmbits de relacions institucionals amb el context europeu.

- Per altra banda, des del punt de vista intern, el creixement de les Societats Musicals ha provocat una creixent complexitat convertint-se en unitats multiproducte i multiservei (Rausell, P., Estrems, J.A.). Per tant el model de gestió tradicional basat en la participació amateur i voluntarista, mostra actualment les seues limitacions per a gestionar realitats més complexes en entorns canviants.

El resultat de la combinació de tots els factors esmentats més el nou marc regulador que imposa la Llei Valenciana de la Música obliga a una redefinició de les Societats Musicals amb l'objectiu de superar la pèrdua de "competitivitat social" que venen sofrint des de fa alguns anys.

⁶ Llei Valenciana de la Música, 2/1998 de 12 de Maig, aprovada per les Corts Valencianes el 29 d'Abril de 1999

Des del nostre punt de vista, és precisament en este procés de redefinició de l'activitat i les finalitats de les Societats Musical on podem trobar una oportunitat excel·lent, per a que en determinats territoris, entre ells les CCV, del País Valencià aquestes assumeixen una posició rellevant en la configuració dels Sistemes Culturals Locals⁷.

Respecte a les Societats Musicals hem de comentar que la seua presència en les CCV supera el seu pes poblacional,(en proporció hi ha més societats musicals que a la resta de comarques valencianes , la qual cosa ens indica la importància de les mateixes , la seua capacitat de mobilització de recursos humans i econòmics, així com també ens indica la sensibilitat dels habitants de les CCV per la música , considerant aquesta dada com un indicador de pràctica i consum cultural dels habitants de les CCV) si bé aquesta dada hem de matisar-la pel nombre de municipis de les CCV, ja que si comparem el nombre de bandes de música amb el nombre de municipis, poden considerar que la seua distribució s'apropa notablement a la distribució del nombre de municipis. En general podem afirmar que són les comarques de la província de València les que perfilen certa sobrerrepresentació de les societats Musicals a les comarques centrals. Per exemple a la Vall d'Albaida el nombre de bandes quasi quadruplica la seua representació poblacional en el nombre de bandes. La Safor i La Costera mostren un representació més moderada (més del doble a la Costera i una mica menys a la Safor). Pel contrari a La Marina Alta el nombre de bandes pràcticament iguala el que li correspondria per la seua població i a L'Alcoià, inclús el percentatge de les bandes és inferior a la seua representació poblacional. A partir de les dades també es pot afirmar que donat el nombre de socis i de músics es tracten de bandes amb un tamany mig inferior a la mitja del Conjunt de la Comunitat Valenciana. Sols la

⁷ El concepte de Sistema Cultural Local, és un concepte desenvolupat per Carrasco (Carrasco, 1999) que tracta de recollir el conjunt d'interdependències que s'estableixen a nivell municipal per a explicar el fet cultural. Així des del punt de vista de l'oferta, i al primer nivell d'anàlisi hem d'observar les infraestructures, les polítiques culturals, els recursos i el paper que juguen els agents culturals. Mentre que per part de la demanda atenem a les característiques sociodemogràfiques de la població i dels fluxos de visitants. En un segon esglao caldria analitzar les interdependències entre el distints nivells d'administració de polítiques culturals que afecten al municipi

Safor s'apropa en termes de nombre de músics a la mitja de la Comunitat Valenciana.

Músics de Banda.

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% de músics de banda sobre el total de la CV	% de músics de banda sobre el total de les CCV
0,64%	El Comtat	1,94%	8,70%
1,52%	La Costera	3,62%	16,19%
3,20%	La Marina Alta	3,51%	15,72%
3,41%	La Safor	5,64%	25,26%
1,97%	La Vall d'Albaida	5,59%	25,00%
2,60%	L'Alcoià	2,04%	9,13%
13,34%	Comarques Centrals	22,34%	100,00%

Font: Base de dades de la FSMCV, 1997

Infraestructures per al desenvolupament de la producció i l'exhibició audiovisual.

La indústria audiovisual a les CCV.

A les CCV, podem afirmar que l'audiovisual té una presència molt marginal a les CCV. Sols la comarca de l'Alcoià és la que presenta unes xifres "més detectables". A banda d'aquesta informació quantitativa que no ens dona perspectiva de la dimensió ni del tipus de producte que elaboren, cal remarcar que resulta una mica ridícul parlar d'indústria audiovisual quan realment estem enfrontats a una realitat que es compon d'experiències de molt petita dimensió, aïllades de tots els circuits professionals, vinculades algunes voltes a la realitat de les televisions locals i que sols de manera molt ocasional elaboren productes que se n'ixen del marc local.

Distribució de les empreses productores audiovisuals.1998

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% d'empreses productores audiovisuals sobre el conjunt de la CV	% d'empreses productores audiovisuals sobre el conjunt de les CCV
0,64%	El Comtat	0,00%	0,00%
1,52%	La Costera	1,29%	8,70%
3,20%	La Marina Alta	1,94%	13,04%
3,41%	La Safor	1,29%	8,70%
1,97%	La Vall d'Albaida	2,58%	17,39%
2,60%	L'Alcoià	7,74%	52,17%
13,34%	Comarques Centrals	14,84%	100,00%

Font: Cambra de Comerç

Un aspecte a considerar en aquestes noves condicions és l'existència a la Comunitat Valenciana d'un elevat nombre, tant en termes relatius com a absoluts de televisions locals.

Tenint en compte que les televisions locals són un element de demanda potencial de productes audiovisuals, i (i el fet de que l'aparició d'aquestes és recent ens duu a pensar que aquest podria ser un sector en expansió i per tant podria formar part d'un grup de demanda creixent que amb les dades de les que disposem no podem estudiar amb tota l'extensió que el fet requereix , ja que considerem que aquest pot resultar il.lustratiu dins les CCV) a més a més l'aparició d'aquestes televisions és relativament recent pel que podem pensar que estem en un moment de demanda creixent. També és un factor a considerar que donades les característiques de dimensió i sistemes de producció aquesta demanda es podria cobrir amb productores de dimensió local.

Treballant amb les dades proporcionades pel Cens de Televisions Locals, proporcionat per la "Asociación para la Investigación de Medios de Comunicación" (AIMC) i depurant algunes de les informacions que apareixen podem dir que a les Comarques Centrals es radiquen aproximadament el 15% de les televisions locals que hi ha a la Comunitat Valenciana. Dada que reflexa un posicionament lleugerament superior al seu pes poblacional. Les comarques de la costa (La Safor i la Marina) queden cobertes per ofertes variades d'origen municipal i privat, i que

habitualment estan emetent en espais d'àmbit comarcal mentre que les comarques de l'interior les experiències són més limitades i es circumscriuen al terme municipal estricte (TV Ontinyent, Tele Ibi, Banyeres de Mariola).

L'exhibició cinematogràfica

La Comunitat Valenciana compta amb una xarxa d'exhibició cinematogràfica que s'ajusta segons les dades proporcionades per la SGAE per a 1998 al 10% del nombre total de sales de tot l'Estat Espanyol. Això significa que correspon amb exactament al seu pes poblacional, i per tant el ratio de pantalles per cada 10.000 habitants s'ajusta a la mitja del conjunt d'Espanya.(7,4 pantalles⁸).

Cinema :Número de butaques 1998

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% en número de butaques de la CV respecte a les CCV	% en número de butaques de les comarques respecte al conjunt de les CCV
0,64%	El Comtat	0,19%	2,00%
1,52%	La Costera	2,06%	7,00%
3,20%	La Marina Alta	2,81%	20,00%
3,41%	La Safor	3,75%	41,00%
1,97%	La Vall d'Albaida	6,00%	17,00%
2,60%	L'Alcoià	1,88%	13,00%
13,34%	Comarques Centrals	16,70%	100,00%
34,70%	Prov. Alacant	25,89%	
11,51%	Prov.Castelló	20,45%	
53,80%	Prov. València	53,66%	
100%	Comunitat Valenciana		

Font: SGAE

Tanmateix, a les CCV se situen el 16,7% de les butaques disponibles a la CV i aquesta diferència entre ambdues xifres significa que la dimensió mitja de les sales a les CCV és lleugerament superior a la mitja de la CV (menor presència relativa del fenomen de les multisales). El que resulta també ben clar és que aquestes sales i butaques es concentren en les comarques de La Safor i de La Marina Alta, acumulant més del 70% del nombre de sales i més del 60% del nombre de butaques. Aquesta concentració està molt vinculada per una banda al

fenomen turístic, donada la ubicació de terrasses d'estiu i per un altra banda al recent liderat de la ciutat de Gandia on en 1998 estavenn instal·lades 19 sales.

Des del punt de vista dels espectadors i la recaptació, es correspon naturalment amb la ubicació de les sales. Així la comarca de la Safor concentra el 47% de la recaptació i el 44,5% dels espectadors, configurant el centre líder d'exhibició cinematogràfica a les CCV. La Marina Alta, se situa per darrere concentrant al voltant del 20% en espectadors i recaptació i en tercer lloc es posicionen la Costera (amb les ciutats de Xàtiva i Canals) i L'Alcoià (amb Alcoi i Ibi).

En conjunt però, comptant amb l'efecte de Gandia, el nombre d'espectadors està sota la proporció poblacional a les Comarques Centrals (respecte a la resta de les comarques valencianes, si bé en aquest punt hem de fer referència als dos grans nuclis poblacionals, eix Alacant-Elx i València i rodalies que són les que concentren el major nombre tant de Sales , d'espectadors i de recaptació.)(13% població, front a l'11,3% d'espectadors) i encara 2 punts més per baix en la proporció de recaptació. Aquestes dades coincideixen amb la constatació que el fenomen del cinema a finals del Segle XX és un fenomen bàsicament lligat a zones metropolitanes, amb una audiència majoritària de joves per baix dels 25 anys, de classes mitges i mitges altes i amb formació superior. Les comarques centrals en aquest sentit es troben en una situació desavantatjosa en el marc dels perfils assenyalats. La diferència entre la proporció d'espectadors i la recaptació ens pot estar indicant, que moderadament es projecta més cine subvencionat (i per tant en certa manera amb més criteri de política cultural) que estrictament comercial. El paper de la programació pública pot ser el causant d'aquesta tendència. Si el preu mig d'una entrada de cinema al País Valencià és de 568 ptes en 1998 a les CCV apenes supera les 500.

El sector del llibre.

Indústria editorial

En 1997 la demanda d'ISBN per part del País Valencià era de 2.897, xifra que representa el 5,3% del total espanyol (54.943). I d'aquestes demandes d'ISBN,

⁸ Anuario Estadístico SGAE

més del 80% corresponien a la província de València (especialment a la ciutat de València o a la seua corona metropolitana)

Si atenem a les condicions del sector editorial a les CCV, podem fer una primera referència al treball de Francesc E. Quiles i Joan J. Castellà, que aparegué en 1994 a la revista Espai Obert. En aquest treball també es constata que el creixement de la producció es dona al voltant de l'any 83, 84, en l'edició en castellà i en 1985 en l'edició en català

Així podem observar, que a les CCV hem passat de 72 títols en 1985 a 115 en 1990 i 182 en 1998. Això representa el 4,92% del total del títols registrats, xifra que queda molt per sota de la representació poblacional de les comarques centrals, però que tot i això considerant que els títols estan concentrats a les capitals, la xifra no resulta menyspreable.

Producció de Llibres any 1998

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% de llibres produïts a la CV	% de llibres produïts a les CCV
0,64%	El Comtat	0,05%	1,10%
1,52%	La Costera	0,22%	4,40%
3,20%	La Marina Alta	0,16%	3,30%
3,41%	La Safor	0,62%	12,64%
1,97%	La Vall d'Albaida	0,38%	7,69%
2,60%	L'Alcoià	3,49%	70,88%
13,34%	Comarques Centrals	4,92%	100,00%

Font:ISBN.Ministeri d'Educaió i elaboració pròpia

Si mirem amb més detall podem comprovar que a l'any 1998 més del 70% d'aquests títols corresponen a la comarca de L'Alcoià, dels quals 77 títols són de l'editorial Marfil, "dedicada quasi exclusivament a la producció psico-pedagògica i de llibre de text". Cal destacar també a aquesta comarca la importància que tenen les institucions sense ànim de lucre (lligades a centres d'investigació tecnològica del tèxtil i del joguet), i el dinamisme comparatiu front al comportament a les altres comarques de la figura del autor-editor

En general podem dir que l'activitat editorial està a les CCV vinculada a unes poques empreses privades i a la iniciativa de les corporacions locals. Tot i no significar una xifra menyspreable tampoc podem dir que vehicle cap dinàmica significativa vinculada a elements territorials ni que mostre cap especialització ni

cap avantatge competitiu.

Les biblioteques.

La Xarxa de biblioteques públiques a les Comarques Centrals mostra una densitat prou acceptable, tot i que les xifres poden resultar equívokes.

En conjunt podem dir que del total de 400 biblioteques que compta el País Valencià, 119, es a dir quasi el 30% es troben a les Comarques Centrals, xifra que supera clarament el seu pes poblacional. Però no hem d'oblidar que les biblioteques són l'única competència de política cultural "obligatòria" segons la Llei de Bases del Règim Local. Per tant tots els municipis amb més de 5.000 habitants han de comptar amb una biblioteca municipal. La xifra de biblioteques, per tant estarà vinculada al nombre de municipis de més de 5.000 habitants.

Si considerem que les CCV contenen el 26,3% del municipis del País Valencià la xifra resultant no resulta tant exagerada com a primera vista sembla.

Així també la distribució entre les distintes comarques de les CCV correspon a la distribució del nombre de municipis.

Biblioteques

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% de biblioteques a la CV	% de biblioteques a les CCV
0,64%	El Comtat	2,50%	8,40%
1,52%	La Costera	3,75%	12,61%
3,20%	La Marina Alta	8,00%	26,89%
3,41%	La Safor	7,25%	24,37%
1,97%	La Vall d'Albaida	6,50%	21,85%
2,60%	L'Alcoià	1,75%	5,88%
13,34%	Comarques Centrals	29,75%	100,00%

Font: Conselleria de Cultura

Museus, Arqueologia i Patrimoni.

La gestió del patrimoni és un dels vincles més evidents entre cultura i economia pel seu efecte sobre els fluxos de visitants.

La conversió de cultura en turisme pot ser un dels elements que més ha fet per visualitzar la relació i les potencialitat de la cultura com factor de desenvolupament territorial.

Al mateix temps el capital patrimonial constituïx la majoria de les vegades un element de referència simbòlica per a identificar el territori.

Encara que és cert que resulta perillós quantificar numèricament els immobles protegits, ja que hi ha de caire molt divers el que resulta cert és que partint d'esta discutible quantificació les CCV contenen una cinquena part del total dels béns immobles protegits o incoats per a la protecció dins de tot el territori valencià.

L'Alcoià, La Marina Alta i El Comtat són les comarques que concentren més del 70% dels immobles protegits a dintre de les CCV.

Front a altres recursos culturals el patrimoni no queda tan vinculat a la xarxa urbana sinó que també està present als municipis rurals i d'interior.

Patrimoni protegit, 1998

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% del total del patrimoni protegit a la CV	% del total del patrimoni protegit a les CCV
0,64%	El Comtat	3,28%	15,57%
1,52%	La Costera	2,08%	9,88%
3,20%	La Marina Alta	5,49%	26,05%
3,41%	La Safor	1,96%	9,28%
1,97%	La Vall d'Albaida	1,58%	7,49%
2,60%	L'Alcoià	6,69%	31,74%
13,34%	Comarques Centrals	21,09%	100,00%

Font: Conselleria de Cultura i elaboració pròpia

Respecte a l'existència de museus o col·leccions museogràfiques, també les CC, en termes quantitatius concentren una proporció important de les existents al conjunt del PV, superant a qualsevol altra àrea territorial, inclosa la ciutat de València.

Quasi la meitat d'aquestes col·leccions són de titularitat municipals, el que ens indica que poden ser també subjecte de polítiques culturals lligades als municipis. En termes quantitatius són les comarques d'El Comtat, La Marina Alta, La Costera i L'Alcoià les que concentren el major nombre.

Museus i col·leccions museogràfiques, 1998

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% del total dels museus i col·leccions museogràfiques a la CV	% del total dels museus i col·leccions museogràfiques a les CCV
0,64%	El Comtat	3,18%	15,48%
1,52%	La Costera	3,91%	19,05%
3,20%	La Marina Alta	3,42%	16,67%
3,41%	La Safor	2,69%	13,10%
1,97%	La Vall d'Albaida	2,93%	14,29%
2,60%	L'Alcoià	4,40%	21,43%
13,34%	Comarques Centrals	20,54%	100,00%

Font: Conselleria de Cultura

Especialment significatiu és la posició en aquest cas de les dues comarques més menudes com són La Costera i El Comtat. A la Marina Alta caldria destacar el Museu d'Art Contemporani de Pego, que és una de les escasses intervencions, junt amb la política d'exposicions de l'Ajuntament de Bellreguard de consolidar col·leccions d'art contemporani amb cert nivell i que podrien sustentar a mig termini un Museu d'Art Contemporani de certa dimensió supralocal.

També en termes de recursos arqueològics, les CCV compten amb una riquesa notable. Per exemple, actualment a les CCV se situen 11 de les 27(41%) excavacions arqueològiques actives del País Valencià. Sent la Comarca de la Marina Alta la més activa en aquest sentit.

En definitiva una bona xarxa que al menys en l'àmbit de la Història, l'Arqueologia i l'Etnologia que constitueix un bon recurs, amb trets i problemàtiques comunes, on les decisions depenen de la gestió pública local i que compta amb potencialitats d'explotació, a partir d'estratègies coordinades molt per damunt de les actuals. Les CCV són sense dubte, i aquest pot ser un dels (escassos per altra banda) trets diferencials més significatius, un dels espais territorials amb major riquesa patrimonial, arqueològica i museística dels País Valencià.. Considerant la

perspectiva actual que està prenent el sector econòmic dels serveis dins l'àmbit de les CCV aquest podria ser un dels sectors amb més perspectiva de futur dins d'aquest marc territorial que estem estudiant el qual podria afavorir el vertebrament del territori, el reconeixement dels seues habitants com integrants d'un espai territorial comú, així com una major relació de les distintes corporacions locals i d'aquesta manera afrontar les problemàtiques comunes d'una manera més efectiva i des d'una perspectiva de conjunt. Els vincles d'aquests recursos amb la recuperació de la identitat històrica, però també amb les activitats turístiques són directes i evidents. Crear consciència d'aquesta riquesa és el pas previ per a articular plans que rendibilitzen socialment i de forma coordinada aquest recurs.

Les condicions de la demanda.

Una aproximació indirecta a les característiques de la demanda pot ser plantejada a partir de les hipòtesis tradicionals sobre el consum cultural, altament correlacionat amb nivells de formació i renda.

***Capital humà*⁹.**

El que apareix a les dades és que, en termes comarcals sols la comarca de La Marina Alta mostra un índex de capital humà superior a la mitja de la Comunitat Valenciana i tot i això mostra uns valors més baixos que el de la mitja de la província de València.

Comarca/Territori	Índex de Capital Humà a les CCV
El Comtat	9,37%
La Costera	9,10%
La Marina Alta	13,03%
La Safor	10,69%
La Vall d'Albaida	6,99%
L'Alcoià	9,24%
Comarques Centrals	10,03%
Alacant	8,89%
Castelló	10,00%
València	14,47%
Total CV	12,55%

⁹ Utilitzem un indicador de capital humà que resulta de la proporció entre la població amb estudis universitaris i la Població Activa

En termes absoluts, però el nombre de població amb estudis universitaris (principals demandants de cultura) sumen més de 20.000 persones. Si l'anàlisi el fem per ciutats tenim que sols 6 ciutats de les considerades estan per damunt de la mitja de la Comunitat Valenciana; Calp, Gandia, Pedreguer, Quatretonda, Teulada, Xàbia i Xàtiva.

Mentre que unes altres com Alcoi, Benissa, Dénia, Enguera i Gata se situen al voltant de la mitja. Aquestes proporcions no mostren de cap element diferencial positiu front a la resta de la Comunitat Valenciana, però ens permet dibuixar un mapa de potencialitats de demanda cultural a nivell municipal. Les dades de la Marina Alta però cal matisar-les perquè els resultats venen condicionats per la presència de població estrangera resident, habitualment poc interessada en inserir-se en el teixit cultural local (inclús moltes vegades desconixedora de qualsevol de les llengües _especialment el valencià_ del País Valencià) i aliena a les manifestacions culturals més autòctones i diferenciades. La participació d'aquests grups es limita a l'assistència a actes de programació musical amb característiques més universals (clàssica, jazz...).

Associacionisme.

També és important en aquest sentit com s'articula el teixit civil al voltant de la cultura i ací, tot i que no comptem amb dades actualitzades sobre les associacions, seguint l'anàlisi de Ninyoles (Ninyoles, 1996), podem concloure que les CCV es mostren especialment dinàmiques en l'àmbit de l'associacionisme civil al voltant de la cultura.

L'oferta cultural a les comarques centrals.

La programació de música i teatre

Encara que la manifestació de la dinàmica cultural no sols es concreta a la programació cultural, l'anàlisi d'aquesta ens dona molta informació sobre les característiques de la política cultural, el paper de les infraestructures i de manera

indirecta del comportament de les demandes. En aquest treball hem recollit més de 11.000 registres d'activitats culturals de caire divers per a tot el País Valencià i per a l'any 98. La programació cultural està fortament correlacionada amb la magnitud poblacional de les comarques, de manera que en termes quantitatius (que naturalment no qualitativs) mostra una territorialització prou ampla. Si observem, en termes quantitatius el paper de les capitals de província, podem comprovar que la capitalitat no implica un grau de concentració excessiu.

Si atenem a les CCV, en conjunt podem dir que en termes de programes, representen quasi exactament la seua proporció poblacional, amb una especialització relativa en l'àmbit de la programació teatral. Però si entrem a analitzar comarca a comarca, apareixen dues realitats diferenciades que es corresponen a les dues províncies. Aquesta pauta de comportament provincial diferenciat pot venir explicat pel paper de la diputació de València en la dinamització de la programació cultural, especialment en el municipis més menuts. Les Comarques de la província de València (La Safor, La Costera i La Vall d'Albaida) mostren uns comportaments on el nombre de programes supera la seua proporcionalitat poblacional, tant en programes totals, com en programes de música i teatre de forma diferenciada -excepte per a La Safor, que mostra una forta especialització en teatre-.

Des d'aquesta perspectiva, podem deduir que l'actuació de les Diputacions, enquadrades dins la divisió provincial, no ajuda a vertebrar un territori com són les CCV ja que amb la seua actuació el que fa és crear desigualtats entre els habitants de distintes comarques. La descordinació entre els distintes ens territorials que afecten a les CCV mostra com nuclis de població amb unes característiques molt semblants tenen distintes capacitats de , la qual cosa crea un "greuge comparatiu" entre les comarques que estan sent estudiades, açò ens duu a pensar com alguna de les finalitats perseguides pel Consorci de les CCV com és la vertebració del territori , la maximització dels recursos, la capacitat d'explotació conjunta dels mateixos , la presa de consciència de les seues gents troba un entrebanc extern, cosa que podria ser salvada si foren les CCV les que gestionaren els seus recursos directament, sense que hi hagueren intermediaris.

Programació de música, teatre i dansa, 1998

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% sobre el total a la CV	% sobre el total a les CCV
0,64%	El Comtat	0,07%	0,53%
1,52%	La Costera	2,27%	16,40%
3,20%	La Marina Alta	3,01%	21,80%
3,41%	La Safor	4,05%	29,33%
1,97%	La Vall d'Albaida	2,57%	18,60%
2,60%	L'Alcoià	1,84%	13,33%
13,34%	Comarques Centrals	13,81%	100,00%

Font:Elaboració pròpia a partir d'Agenda SGAE, Teuladí(SARC),CTV

A la província d'Alacant on el nombre total de programes representa un pes proporcional inferior al seu pes poblacional. La situació es especialment accentuada per a El Comtat i L'Alcoià i menys per a la Marina Alta. L'Alcoià mostra un comportament d'especialització en la programació teatral, superant en aquest cas sí, el seu pes poblacional i una programació musical molt per baix. Pel contrari La Marina Alta, mostra de manera més moderada una especialització relativa en la programació musical i menor a la teatral. Si ens centrem en l'estacionalitat de la programació podríem detectar si hi ha diferències substancials entre els distints espais territorials i si els segments de públic són diferents. Respecte a eixa pauta, podem afirmar que la "programació" (de teatre i música), ve excessivament condicionada per la situació de les festes patronals, el que demostra el nivell d'excepcionalitat de la programació cultural i com aquesta no respon a una pauta de "normalitat" que gènere hàbits de consum regulars sinó que es presenta amb pics puntuals que demostren certa immaduresa tant en el planejament de l'oferta com en els models de consum.

També l'anàlisi de la programació ens permet reflexionar al voltant de fins a quin punt l'oferta dels distints municipis comparteixen programes. Aquest fet, i tenint en consideració l'escassa mobilitat de les demandes ens porta a la conclusió de que: a) Els sistemes culturals locals mostren una elevada independència uns d'altres. És evident l'escassa coordinació a nivell supralocal en temes de programació b) Apareix també la possibilitat de reduir notablement els costos de programació si es tinguera en compte certa perspectiva coordinada.

Oci i cultura.

És evident que l'oferta cultural, o més encara, l'accés a béns i serveis culturals, supera amplament el que és teatre i música i se situa en un àrea fronterera amb les alternatives d'oci. Cinema, música a pubs i discoteques, televisions, orquestres d'entreteniment, vídeos de locals d'oci etc. són activitats que impliquen cert contingut cultural i que a més moltes vegades comparteixen o competeixen per públics, espais i circuits de difusió amb el que podríem denominar – sempre entre cometes- “alta cultura”. Per a mesurar aquest tipus d'activats, ens podem aproximar mitjançant la recaptació que fa la SGAE d'aquestes activitats. La xifra no és gens menyspreable, arribant a la conclusió que les comarques centrals, especialment les de la costa, compten amb circuits d'oci amb importants punts d'intersecció amb l'activitat cultural que poden ser elements de desenvolupament i expansió d'iniciatives culturals. Això vol dir que hi ha un públic objectiu, habituat al consum d'oci que d'alguna manera podria ser també reorientat cap al consum cultural.

Recaptació mitja estimada de drets d'autor, 1997-1998

% població respecte a CV	Comarca/Territori	% sobre el total a la CV	% sobre el total a les CCV
0,64%	El Comtat	0,27%	2,93%
1,52%	La Costera	0,78%	8,44%
3,20%	La Marina Alta	3,10%	33,55%
3,41%	La Safor	2,41%	26,08%
1,97%	La Vall d'Albaida	0,90%	9,76%
2,60%	L'Alcoià	1,78%	19,24%
13,34%	Comarques Centrals	9,24%	100,00%

Font: SGAE i elaboració pròpia

Les polítiques culturals.

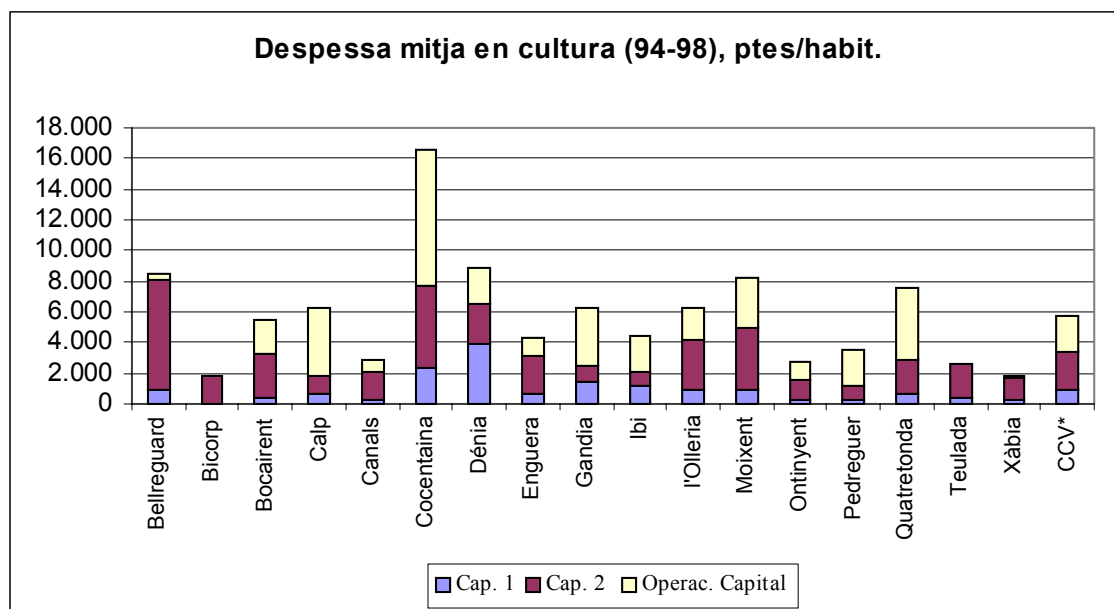
No hi ha cap dubte que els municipis, mitjançant la seua política cultural són els principals agents de cultura a les comarques centrals. D'acord amb les dades limitades de les que disposem, dades pressupostàries, i fent algunes estimacions no massa ortodoxes, podríem aproximar un xifra, per a 1998, d'un total de 3.500 milions de pessetes destinats a les polítiques culturals en el conjunt de les

comarques centrals. Aquestes xifres es desglossarien aproximadament en quasi 600 milions per a personal, quasi 1800 per a programació i la resta, 1100 per a operacions de capital. D'aquesta xifra global, més del 75% correspondria a la despesa feta pels municipis de més de 5000 habitants. El personal directe contractat com a funcionari o personal laboral pot arribar a les 160 persones (per a totes les funcions de les activitats culturals) al conjunt de les comarques centrals, constituint la política cultural municipal un dels segments més actiu en el camp de l'ocupació dels sectors culturals. El paper de les administracions supralocals (Govern Central, Autonòmic, Diputacions) resulta notablement més limitat. El model de gestió cultural és un model convencional, relativament homogeni al conjunt de les CCV, i on la majoria de la despesa es gestiona directament pel municipi. És a dir, no sols es determina des de l'Ajuntament que hem de programar i organitzar, sinó també és el propi Ajuntament qui s'encarrega de tota la feina operativa de la programació, habitualment mitjançant el seu gestor cultural.

L'excepció és el model de gestió d'Alcoi, on una part important de l'organització de la programació és subcontractada a un empresa aliena. Del total dels 16 municipis que hem pres com a mostra, durant els 5 anys considerats, per cada pesseta transferida (cap IV) per a l'organització aliena d'activitats i serveis culturals, l'Ajuntament ha gestionat directament més d'1,5 pessetes. De tota manera es poden distingir dos models amb certes diferències; per una banda estan els municipis mitjans de La Marina Alta (Xàbia, Teulada, Pedreguer i Calp) que gestionen directament menys del 50% del conjunt del total dels capítols II i IV, i aquells municipis més intervencionistes que gestionen més del 60% (Ontinyent, Moixent, L'Olleria, Ibi, Gandia, Enguera, Cocentaina, Canals, Calp, Bocairent, Bicorp i Bellreguard). Dénia es trobaria en una situació intermitja entre ambdós models. Les diferències poden apuntar a una major vertebració i independència dels agents culturals locals en el cas de La Marina Alta.

En general es pot dir que la iniciativa de les propostes culturals està liderada pel sector públic municipal, atorgant poca iniciativa a la "societat civil cultural". Des

d'un altre punt de vista es pot interpretar que es tracta d'una política d'intervenció "activa", que teòricament *interpreta* quines són les necessitats del ciutadans front a altre model més passiu de "resposta a les demandes dels agents culturals locals".

La intervenció via inversió suposa, als municipis considerats un 31% de la despesa total en cultura. Aquesta xifra resulta notablement insuficient per les necessitats d'infraestructures, que lògicament han de ser recolzades amb finançament d'entitats supralocals. El problema resideix en que els centres de decisió d'aquestes inversions s'allunyen del territori que les reclama, es converteixen en instrument de pressió política en funció de les relacions entre els elements polítics locals i els supralocals i finalment podem comprovar que tampoc no incorporen cap visió d'ordenació territorial més ampla.

En conjunt el pressupost en cultura ha estat en aquestos últims quatre anys entre el 5,6% del pressupost total dels Ajuntaments i el 8,2%. Encara que es tracta d'un període molt curt per a extraure conclusions, és possible entreveure certa correlació amb el cicle polític. Així sembla que creix en període preelectoral (any 95 i any 98) i decau suaument durant la resta de la legislatura.

La interpretació d'aquest fet ens du a reflexionar sobre cert caràcter ambivalent i esquizofrènic de les polítiques culturals locals. Si per una banda són poc importants en termes pressupostaris i les regidories de cultura són les primeres que recauen en els partits menors, en cas de coalicions polítiques, o en mans de regidors independents, també hi ha la sensació de que la seua execució representa i visualitza certs valor simbòlics que finalment recauen en el prestigi de l'acció global de govern local i per tant té certs efectes electorals. Aquesta dualitat és l'explicació més plausible a cert comportament erràtic de les polítiques culturals que alterna etapes de completa invisibilitat política amb etapes concentrant molt d'interès

Aquesta dinàmica local de les polítiques culturals és un problema evident per a plantejar models de cooperació, ja que primen visions molt conjunturals i a curt termini i dificulta la visió de la intervenció cultural com a element estratègic per a desenvolupament territorial.

b) Anàlisi municipal.

Fins ara, la nostra anàlisi partia d'una premissa no demostrada; *com si les CCV constituïren*, des de la perspectiva de la cultura, algun tipus de sistema. El que tractem de fer ara és baixar un esglaó en l'anàlisi per a mirar amb certa nitidesa el que sense dubte sí són, espais integrats, homogenis i on s'estableixen les relacions integrades entre tots els elements i variables de la realitat cultural; **els municipis**.

La Llei de bases del Règim Local atorga de manera genèrica als municipis les competències en l'àmbit del patrimoni, l'activitat cultural¹⁰ i l'ús del temps lliure i en resposta a aquestes competències és habitual l'existència d'una regidoria de cultura .

El consum cultural és un fenomen eminentment urbà i aquesta és la dimensió territorial que considerarem en l'actual part del treball. Tant les característiques que determinen la demanda com l'oferta estan vinculades al desenvolupament de les mitjanes i grans ciutats. En aquestes se situen els centres de producció, difusió i també les audiències que marquen els estils de consum. L'oferta queda conformada per totes aquelles intervencions públiques o privades de béns i serveis culturals que es posen a disposició dels ciutadans. Si atenem a l'oferta liderada per l'àmbit local, podem distingir els factors elementals que determinen en major o menor mesura la seua configuració com són: *La política cultural*, el seu disseny i aplicació ve mediatitzada per una complexa xarxa de relacions entre les quals caldria incloure les relacions de poder local, la conformació de les majories polítiques, la conjuntura electoral i la pressió dels agents i gestors culturals locals *Els pressupostos*, que visualitza i explicita les prioritats; *Les infrastructures* on les seues característiques delimiten en gran mesura la frontera d'actuació, impacte i articulació de les polítiques culturals; *els recursos patrimonials*, simbòlics o

¹⁰ Sols obliga a la provisió de serveis de Biblioteca per a municipis de més de 5000 habitants

històrics (des d'immobles, festes, personatges o fets històrics, béns paisatgístics o naturals...) que signifiquen el "capital" sobre el que moltes vegades s'implementen les actuacions en cultura.

Des del punt de vista de la demanda, les seues característiques vindran determinades per les característiques sociològiques, demogràfiques i formatives de la població local i dels fluxos de visitants. Els estudis sobre demanda cultural (com en general qualsevol estudi de demanda) coincideixen en demostrar que aquestos factors són rellevants per a explicar els comportaments diferenciats front al fet cultural. Aquestes característiques de la població local i dels visitants que configuren els fluxos turístics, confrontades amb l'oferta real, determinen els nivells de consum efectiu.

Aquesta interacció entre els factors d'oferta, demanda i consum determinaran el que anomenen, el sistema cultural del municipi (SCL), que desenvolupàvem.

Sense perdre aquesta perspectiva teòrica però, cal considerar que la nostra aproximació tracta de quantificar per comparar la realitat entre municipis i per tant l'anàlisi quedarà malauradament biaixada (i com ja declaraven a la nostra introducció) per allò que és més fàcil o més accessible comptar. Així quan *teòricament* parlem de pressupostos pràcticament estem treballant amb documents que amb totes les deficiències i dificultats d'assignació comptable són omplits per funcionaris que no tenen en compte (ni tenen perquè tenir-ho) la intencionalitat teòrica d'aquest treball. Així quan parlem *teòricament* de programació cultural el que fem a la pràctica és numerar determinats actes, registrats a les nostres bases de dades, sense tindre en compte qüestions com la qualitat o l'impacte emocional. Així quan parlem *teòricament* de recursos patrimonials, estem utilitzant una llista d'immobles en la qual compta igual el centre històric de Xàtiva i un xalet modernista a Alcoi. Quan parlem d'infraestructures estem tractant amb un llistat d'edificis, sense tenir en compte l'accessibilitat o la qualitat del sòl. Quan parlem de política cultural estem cenyint-nos a la programació d'espectacles de teatre i música sense comptar les campanyes d'animació lectora o les ajudes als grups amateurs

Amb aquestes consideracions, volem explicitar que la quantificació del nostre estudi, especialment en aquesta part, té nombroses limitacions i que podem reflectir una realitat distorsionada. Però tot i així considerem que és la millor metodologia possible si tractem d'extraure algunes conclusions que vulguen anar més enllà d'un llistat de llocs comuns que tots ja en sabem.

L'objectiu d'aquesta anàlisi és situar a cadascun dels municipis en funció del comportament mig a partir de tres conjunts de variables, que a partir de la disponibilitat de les dades i l'aproximació teòrica que utilitzem ens permeten dibuixar els principals determinants de les característiques dels Sistemes Culturals Locals; **equipaments, programació efectiva i condicionants de la demanda**. Hi ha una altra quarta variable rellevant, els recursos per finançar tant els equipaments com la programació; és a dir els pressupostos de la política cultural, però com que no disposem dades per a tots els municipis sols els hi incloem a l'anàlisi individualitzat per a aquells municipis que sí que ens les han proporcionat. Hem de partir del fet, que es pot derivar de les conclusions de l'anàlisi sectorial, que l'activitat cultural efectiva dels municipis de les CCV és bàsicament aquella proveïda per les corporacions locals.

Per poder realitzar una millor comparació entre municipis i complir amb els requisits de continuïtat de les variables hem calculat cadascuna d'elles en funció del nombre d'habitants, es a dir obtenint els ratios per càpita. Aquesta operació que en principi sembla raonable per a establir comparacions, resulta problemàtica, ja que penalitza als municipis grans. El caràcter discrecional d'algunes de les variables considerades (un saló d'actes té un nombre mínim de butaques i no és divisible, per molt menuda que siga la població) fa que en alguns casos el municipis menuts resulten comparativament millor dotats que els grans. Aquest fet, al nostre parer no invalida els resultats obtinguts, si el que considerem són els resultats en termes relatius i no absoluts i tenint en compte la dimensió del municipi.

Les variables utilitzades han estat:

- 1.- Nombre d'activitats musicals programades per cada 1.000 habitants. 1998.

- 2.-** Nombre d'activitats de teatre i dansa programades per cada 1.000 habitants. 1998.
- 3.-** Nombre d'equipaments culturals per cada 1.000 habitants.
- 4.-** Nombre d'espais utilitzats per a desenvolupar la programació cultural per cada 1.000 habitants.
- 5.-** Nombre de centres d'ensenyament de dansa i música reconeguts per la Generalitat Valenciana per cada 1.000 habitants.
- 6.-** Recaptació en pessetes per drets d'autor per cada 1.000 habitants.
- 7.-** Percentatge de titulats superiors sobre la població activa.
- 8.-** Índex turístic.
- 9.-** Índex d'intensitat d'ús en els espais culturals.

Programació

La programació de les activitats culturals es realitza als municipis a partir del projecte cultural que desenvolupa la política cultural municipal i el reflex pressupostari, les relacions amb les institucions supralocals, els agents culturals locals i les disponibilitats d'espais per a poder dur-la a terme. En la nostra anàlisi les dades de programació¹¹ en teatre i música que hem utilitzat són els actes programats i recollits per institucions com la Sociedad General de Autores y Editores que és la responsable de la recaptació per drets d'autor, les dades proporcionades per la coordinació del Circuit Teatral Valencià i els programes recollits per la publicació "EL TEULADÍ" de la Diputació de València. Hem constatat que no estan tots els actes programats durant 1998, però sí podem dir que estan recollits una proporció molt elevada d'ells. També d'aquesta mateixa base de dades, hem pogut treballar amb els espais utilitzats per aquesta programació, creuant la informació amb les dades disponibles en el Mapa Cultural de la Comunitat Valenciana i amb la informació facilitada pels responsables de la gestió cultural del municipi.

¹¹ Dades obtingudes a partir del creuament de la informació subministrada per: SGAE,

En l'anàlisi de la programació també ens apareix la variable índex d'intensitat d'ús dels espais culturals¹², on per cadascun dels municipis el definirem com el quocient entre el total d'activitats programades de música i teatre sobre el total d'espais existents, respecte a aquest mateix ratio en el conjunt de les CCV. És a dir aquest índex ens mesura la intensitat d'ús dels espais al municipi relativa al conjunt de les CCV, mostrant en quins municipis la programació es realitza sobre els mateixos espais.

Potencialitat de la demanda

Respecte a la qüestió relativa a la potencialitat de la demanda, l'anàlisi multivariada ens ha agrupat tres tipus de variables. La primera d'elles és la recaptació de drets d'autor per habitant. Com ja feien referència a l'anàlisi sectorial aquesta dada ens aproxima a l'existència d'un conjunt d'activitats frontereres entre un sentit de cultura més restringit i un d'oci més ampli. Els espais que mostren unes taxes de recaptació de drets d'autor més elevats, pot significar que compten amb xarxes més o menys estables d'equipaments i locals per al desenvolupament de serveis d'oci, subjectes a drets d'autor (és a dir amb un component cultural en sentit lax), i a més suposa que hi un públic habituat a aquest tipus de consum "paregut" al consum cultural més estricte, i per tant teòricament intercanviable. La segon variable que ens fa referència a la potencialitat de la demanda és el que nosaltres hem anomenant capital humà i que queda explicada a l'anàlisi sectorial. No queda cap dubte que hi ha una alta correlació entre el nivell d'estudis i el consum cultural, i per tant aquells municipis amb un major "capital humà" mostraran "potencialment" una major demanda. El que pretén la utilització d'aquest indicador és que ens diferencie aquells municipis amb una població d'un nivell educatiu superior que treballa i per tant disposa de

CTV y SARC

¹² Podem trobar el desenvolupament d'aquestos índex com a indicadors relatius de participació sectorial en la tesi doctoral de Martínez. De Lejarza, I. " Estudio de l'estructura socio-económica del municipio de Valencia. Una perspectiva factorial" Universitat de València 1990. I en "Métodos de análisis regional" d'isard, W. Ariel. 1990.

renda i temps lliure. La transició d'una economia basada en el sector industrial a una economia de sectors avançats és també un factor local important per a garantir el recolzament social a la cultura. Açò pot explicar perquè als llocs amb una proporció més elevada de persones amb educació superior¹³, les corporacions locals dediquen més recursos a la cultura que a altres localitats

Finalment la variable índex turístic ens dimensiona les característiques de la demanda local amb el fluxos de visitants. És evident que en municipis turístics, a la demanda local cal afegir-li la demanda dels visitants. La relació entre cultura i turisme és una relació en diverses dimensions; el fenomen turístic, dins d'un procés de transformació i evolució de les societats post-industrials, suposa diversos canvis en els hàbits de consum, generalment com a resultat de l'increment de les taxes de benestar social i com a producte d'un fort procés cap a la modernització. Inserir en eixe procés de producció de béns i serveis orientats cap al sector turístic, pot significar per a determinats territoris una nova orientació i sensibilització de determinats recursos culturals (festes populars, patrimoni històric artístic, gastronomia) que eren ignorats prèviament com a factors potencials de desenvolupament territorial. Tot i això, la marcada delimitació del producte turístic del litoral de les CCV, fonamentat en el sol i platja, també pot tenir uns efectes de dissociació de les demandes entre demanda local- demanda de visitants, de manera que s'ofereixen productes clarament diferenciats a l'hivern (p.e teatre en valencià) i a l'estiu (música clàssica i de jazz). El que és també cert és que estem vivint un moment de revalorització del turisme cultural¹⁴, com a modalitat amb unes motivacions i expectatives clarament diferenciades i que a més està convertint-se en una de les activitats fonamentals dels desenvolupament regional. (Bote, 1992; Cals et al. 1995)

¹³ Per a una anàlisi més detallada dels beneficis socials i no monetaris de l'educació, vore (Weisbrod, Burton A. 1966).

¹⁴ A este respecte existeix un estudi realitzat per Johnson P. y Barry Thomas en 1992 on els autors valoren l'impacte econòmic local, mesurat en termes de creació d'ocupament, d'una important atracció turística en el nord-oest d'Anglaterra fent especial menció en el desenvolupament cultural com a generador d'ocupació, analitza l'impacte i ofereix algunes estimacions empíriques.

L'índicador que nosaltres utilitzem, per ser uns dels disponibles a nivell municipal és la variable índex turístic¹⁵ que elabora l'“Anuario Comercial de España de 1999” referit a dades municipals de 1998, editat pel Servei d'Estudis de La Caixa¹⁶.

Equipaments

Per a condensar el concepte d'infraestructures disponibles, l'anàlisi multivariada ens proposa, amb correlacions elevades, les següents variables; el nombre d'equipaments culturals per cada 1000 habitants (casa de cultura, auditori, etc.), el nombre d'espais que han estat utilitzats per a la programació cultural (des d'una sala de la casa de cultura, fins al saló d'actes d'un institut) també per 1000 habitants i el nombre de centres d'ensenyament de dansa i música reconeguts per la Conselleria de Cultura. La inclusió d'aquesta última variable respon al fet habitual de que aquestos centres tinguen també infraestructures per a la programació musical i teatral.

Si aprofundim una mica en l'anàlisi que pretenem realitzar, el que estem fent és confrontar la pràctica efectiva de la política cultural municipal amb els límits que imposen tant la caracterització de les demandes com la disponibilitats d'infraestructures. Tota aquesta anàlisi té les seues limitacions; per una banda, sols considera com activitat de política cultural la programació de música i teatre¹⁷

¹⁵ Deuríem de tindre en compte que aquest índex tan sols reflexa la capacitat d'hospedatge dels visitants que pernocten en establiments hotelers reconeguts i que per tant deixa al marge la capacitat hotelera extraoficial que s'assenta a la costa de la Safor y la Marina Alta així com el fluxe de visitants (no turistes) que pernocten en la costa y que reben els municipis de les comarques de l'interior.

¹⁶ En la seua metodologia explica que: "*Es un índice explicativo de la importancia turística de cada municipio. Se obtiene en función del número de habitaciones y plazas, ocupación anual y categoría de los establecimientos turísticos reglados -hoteles, hostales, fondas y casas de huéspedes, campings y apartamentos-, entendiendo como tales los controlados a efectos estadísticos por el INE y el Instituto de Estudios Turísticos, o fiscales por el Ministerio de Economía y Hacienda. El valor del índice representa la participación que corresponde a cada municipio sobre una base nacional de 100.000 unidades*".

¹⁷ Hipòtesi no del tot descabellada al comprovar quines son les partides més importants de la política cultural.

sense incorporar altres serveis oferts per les polítiques culturals com són els museus, les exposicions, conferències, les biblioteques, els arxius o les campanyes de promoció a la creació (premis, encàrrecs directes...). Per un altra banda sols estem considerant la situació de programació en 1998, per tant qüestions com si a un municipi amb una carregada tradició de programació, precisament aquell any es tanca el teatre per a remodelar-lo i programa un 50% menys, no queden integrades a les conclusions.

L'Anàlisi Factorial.

Per a buscar els diversos factors que emmarquen les característiques on es desenvolupa l'activitat cultural dels municipis escollits¹⁸ i quin és el comportament d'aquests 27 municipis, realitzem una Anàlisi de Components Principals¹⁹ (ACP). Aquesta anàlisi, a partir de les estructures subjacents a les relacions lineals²⁰ entre les variables a que ens hem referit, ens permetrà estudiar les semblances entre individus i variables al mateix temps que podrem entreveure el comportament dels núvols de municipis i variables originals entre si mateixa, arribant a determinar a partir d'aquests comportaments semblants o diferenciats una tipologia dels municipis front al fenomen cultural.

La finalitat d'aquest mètode és obtenir unes noves variables sintètiques (components), que són una combinació lineal de les variables originals mitjançant les quals es redueix l'espai original mantenint el màxim possible de la informació original.

¹⁸ Dels 29 municipis inicialment triats s'han eliminat a Bicorp i Millars per les seues reduïdes dimensions.

¹⁹ Existeixen nombrosos textos sobre la tècnica multivariada de l'Anàlisi de Components Principals entre ells: Cibois, Philippe. (1991): *L'analyse factorielle: analyse en composantes principales et analyse des correspondances*. Presses Universitaires de France (PUF). Paris, y Fenneteau, H y Bialès, C. (1993). *Analyse statistique des données*. EST.Paris.pp.46-85

²⁰ Com ens interessa la relació lineal entre las variables, considerarem com mesura de distancia entre aquelles una funció decreixent del coeficient de correlació, ja que el coeficient ens mesura la major o menor relació entre las variables. Geomètricament és un problema d'optimització: tractar de minimitzar el nombre de variables que reculla a la

Aplicant l'ACP a les 9 variables originals descrites anteriorment obtenim tres factors que expliquen el 70% de la varianza inicial i per tant la informació aportada pels 27 municipis. A partir d'açò obtenim las correlacions de las variables originals amb els factors (incorrelacionats) sabent que, en cadascun dels factors dites variables estan molt correlacionades entre sí mateixa; al mateix temps podem detectar, quines variables són les responsables en la construcció de cadascun dels factors, les responsables del nom que li atorguem a cadascun d'ells.

Seguint aquest procés i observant les variables amb major correlació amb cadascun dels factors obtenim tres components: Programació (Factor 1), Infraestructures (Factor 2) i Potencial de Demanda (Factor 3). Explicant respectivament el 27%, 22% y 21% del comportament inicial.

A partir d'ací y a través de les puntuacions factorials s'obtenen les projeccions dels municipis sobre els eixos factorials. D'aquesta forma es determina la posició (coordenada) que ocupa cadascun dels municipis sobre cadascun dels components o factors. Així es formen tres plànols factorials com a resultat de la combinació dels tres factors.

1. Potencial de demanda vs. Equipaments.

La primera combinació de plànols factorials que volem comentar és la que conjuga als Equipaments i al Potencial de demanda. Realment aquestos dos factors presenten el límits estructurals (a mig i llarg termini) de l'activitat cultural.

Així ens apareixen un conjunt de municipis, de dimensió relativament menuda que més o menys es lliuren d'una situació molt restrictiva respecte a aquestos límits. Són municipis com Quatretonda, Pedreguer, Gata, Cocentaina, Benissa, Muro, Enguera, Albaida i situant-se en la frontera altres municipis de major dimensió com Xàtiva. Són en general municipis que estan entre 5.000 i 10.000 (exceptuant Quatretonda amb 2500) habitants de pràcticament totes les comarques (excepte La Safor) i que tenen un potencial de demanda i una dotació d'equipaments moderadament per damunt de la mitja. Aquestos municipis, en principis són els

vegada, la màxima dispersió de les dades.

que en millor posició d'eixida es troben per a planificar la seua política cultural. Tenim també el cas més excepcional de Teulada, on la seua potencialitat de demanda supera notablement la resta de municipis considerats. Tot i que ja hem assenyalat que la nostra opció de mostrar les dades d'equipaments per càpita penalitza relativament als municipis més grans, i per tant cal relativitzar els resultats de la nostra anàlisi, hem de destacar en aquesta primera combinació de plànols factorials, els municipis que pitjors condicions estructurals mostren d'eixida són Pego, Ondara, Tavernes de Valldigna, Oliva, Ontinyent, Ibi, Canals, Bellreguard, Canals i en situació fronterera també Alcoi, que en general són municipis de més de 10.000 habitants (exceptuant Bellreguard Ondara i Bocairent) amb demandes teòricament febles i equipaments per sota de la mitja. Finalment tenim altres dos tipus de combinacions, aquells municipis costaners amb demandes fortes²¹ per la seua dimensió turística però mal dotats d'equipaments (Calp, Gandia, Xàbia i Dénia) i un altre grupet de municipis d'interior amb deficiències en la demanda però amb bona dotació d'infraestructures com l'Olleria, Banyeres i Moixent (entre 4 i 7000 habitants).

En conjunt i amb totes les matisacions, aquesta combinació dels plànols factorials ens permet situar a la totalitat dels municipis front a les limitacions de la seua activitat cultural, determinant una tipologia de situacions diverses. A partir d'ara es tracta de confrontar aquestes limitacions estructurals front a la realització concreta de la programació, per a determinar sí aquestes circumstàncies (equipaments i demanda) constitueixen efectivament límits insuperables, o sí per altra banda, aquells municipis que a partir de les nostres hipòtesis teòriques, aprofiten les seues condicions estructurals per a inserir en elles una programació acoblada i adient a les seues característiques.

²¹ Aquesta dada també s'ha de relativitzar per l'efecte que tenen en alguns municipis costaners la presència de residents estrangers amb elevats nivells de formació però poc interessats i poc connectats (entre altres coses per raons lingüístiques amb les activitats culturals locals). Són especialment els casos de Teulada, Xàbia i Calp.

2. Potencial de demanda vs. Programació.

El segon plànol factorial està conformat pels factors de programació i Potencial de demanda. El que tractem de detectar amb aquesta combinació és sí realment les característiques de la demanda condicionen o determinen d'alguna manera la quantitat de la programació i sí es pot detectar que d'alguna forma l'oferta cultural s'estableix com a resposta a les exigències de la demanda. La confirmació d'aquesta hipòtesi implicaria que els municipis es disposarien més o menys en la bisectriu dels dos plànols factorials, de forma que aquells municipis amb més potencial de demanda comptarien amb més programació a la seua disposició. Una primera matisació que cal remarcar és que el que ací estem mesurant són productes culturals (espectacles de teatre i dansa, i música) i no serveis culturals com biblioteques, arxius, museus, tot i que la diferenciació entre producte i servei sempre resulta difosa en l'àmbit de la cultura.

Tot i així resulta que sí que hi ha un nombre elevat de municipis que es situen en posicions pròximes a aquesta bisectriu.

De dalt cap a baix poden comptar amb els municipis de Dénia, Quatretonda, Xàtiva, Pedreguer, i amb menys claredat Enguera, que amb potencials de demanda relativament alts, compten també amb nivells de programació superior a la mitja. Confirmant també la hipòtesi, però en sentit invers, tenim a municipis com Albaida, Oliva, l'Olleria, Ontinyent, Moixent i de forma menys clara Canals, Bocairent, Pego i Alcoi. Per altra banda hi ha una sèrie de municipis que superen clarament la limitació que suposa les característiques de la demanda i ofereixen una programació molt més activa a la mitja, en termes per càpita. Són els casos de Bellreguard, Banyeres de Mariola, i de manera més moderada, Ondara, Tavernes de Valldigna i Ibi. Podem considerar aquests municipis com aquells on la política municipal adquireix un caràcter més transformador de la realitat social front a la cultura i que mostren com les restriccions de la demanda poden ser amplament superades. El cas més paradigmàtic és sense dubte Bellreguard que amb una població de sols 3700 habitants, comptant amb serioses limitacions de les infraestructures (com veurem als pròxims paràgrafs) i amb la proximitat d'una

gran ciutat com Gandia és capaç d'oferir tal nivell de programació. Un tercer grup el constitueixen aquells municipis que tot i tenir un potencial de demanda per sota de la mitja o al voltant d'ella mostren una dinàmica de programació molt més per sota del que els correspondria en funció de la pressió de les seues demandes locals. Són els casos de Cocentaina, Calp, Muro, Gata i Benissa. Finalment tenim els casos més excepcionals de municipis que comptant amb elevades taxes en el factor de potencial de demanda, pel contrari, mostren unes taxes de programació per càpita molt baixes. En aquests dos últims grups caldrà determinar si hi ha algun tipus de matisacions o restriccions afegides (per exemple limitacions pressupostàries) per a explicar les desviacions en alguns casos. El cas de Teulada, per exemple hem de considerar que la seua potencialitat de demanda està sobrevalorada pel pes dels residents estrangers, amb elevats nivells de formació i renda, però poc interessats en la programació local de cultura. Com el propi gestor cultural de Teulada declara, "Els estrangers no s'han integrat en la realitat cultural" . Xàbia encara que comparteix parcialment aquestes consideracions també cal afegir que part de les demandes locals queden satisfetes per la dinàmica activitat de Dénia que queda molt pròxima. Finalment la posició de Gandia pot venir explicada per la limitació que suposa per la programació la limitada disposició de les infraestructures. De l'altre grup a Cocentaina, Benissa, Muro, i Gata, on les restriccions d'equipaments no són determinants, les realitats són més diverses i les tracten d'explicar de manera individualitzada a l'anàlisi que fem poble a poble al pròxim punt. Pel contrari en el cas de Calp sí que queda clar que durant l'any 98 ha estat l'escassa dotació d'equipaments el que determina la seua restricció més important.

3. Equipaments vs. Programació.

Finalment la tercera combinació de plànols factorials és la que podem realitzar entre la programació i la disponibilitat d'equipament, ens dibuixa el paper que els equipaments juguen com elements potenciadors o restrictius per al desenvolupament de la dinàmica de la programació. En aquest cas tornant a establir la hipòtesi per a l'anàlisi de que una situació lògica i equilibrada seria la

disposició dels municipis la voltant d'un bisectriu que creuara el plànols del punt inferior esquerre al punt superior dretà, hem de comentar que els municipis que més o menys compleixen aquesta estructura són: Banyeres, Quatretonda, Pedreguer, en termes positius, i Ontinyent, Oliva, Alcoi, Xàbia, Pego i Calp en termes negatius (pocs equipaments obliguen a poca programació). Per altra banda sembla que hi ha un conjunt prou ampli de municipis que amb dotacions d'equipaments superiors a la mitja no aprofiten aquest avantatge comparatiu per a realitzar una programació més intensa com són Albaida, Enguera, Moixent, Teulada, l'Olleria, Gata, Muro, Benissa i Cocentaina. Després hi ha un grup més reduït de municipis que de nou superen notablement els límits de les dotacions disponibles com són Bellreguard, Dénia, Ondara, Xàtiva i de forma més discreta Tavernes de Valldigna i Ibi, que com poden comprovar coincideixen (Bellreguard, Ondara, Tavernes de Valldigna i Ibi) en molts casos amb aquells que més fortament superaven les limitacions de les condicions de les demandes.

Tipologia dels municipis.

Així d'aquest tractament dels plànols factorials que ens dona l'anàlisi factorial i incorporant alguna informació externa més, podrien establir una tipologia per a recollir el que podríem anomenar "certa actitud" dels municipis front al fet cultural:

Tipus de municipi	Municipis
Activistes del fet cultural.	Bellreguard, Ondara, Tavernes de Valldigna, Ibi, Banyeres, Dénia, Cocentaina
Equilibrats en bona situació.	Pedreguer, Quatretonda, Enguera, Xàtiva
Equilibrats en situació deficient.	Alcoi, Pego, Ontinyent, Oliva, Canals, Bocairent, Calp
Desaprofitadors de certs avantatges en infraestructures o condicions de demanda.	Teulada, Xàbia, Albaida, Moixent, L'Olleria, Benissa, Muro, Gata,
Limitats per les infraestructures	Gandia.

En primer lloc tindríem aquells municipis que fent front a les limitacions que imposen tant les condicions de la demanda com la disponibilitat d'equipament, duen a terme una programació cultural de música i teatre molt activa en termes comparatius. El model de funcionament d'aquests municipis n'és la prova de que les restriccions no són completament determinants i en general el que prima és la voluntat política de reconèixer en la cultura un element estratègic tant en la definició dels estils globals de govern local com a element amb efectes en el desenvolupament local. Hem inclòs també en aquest grup al municipi de Cocentaina, ja que les seues peculiaritats fan que s'enquadre bé en aquest grup, tot i no assolir els nivells de programació dels altres municipis del grup. La seua orientació cap a les exposicions i les pràctiques amateurs, fa que la seua dinàmica cultural no quede reflectida amb els indicadors que estem utilitzant²².

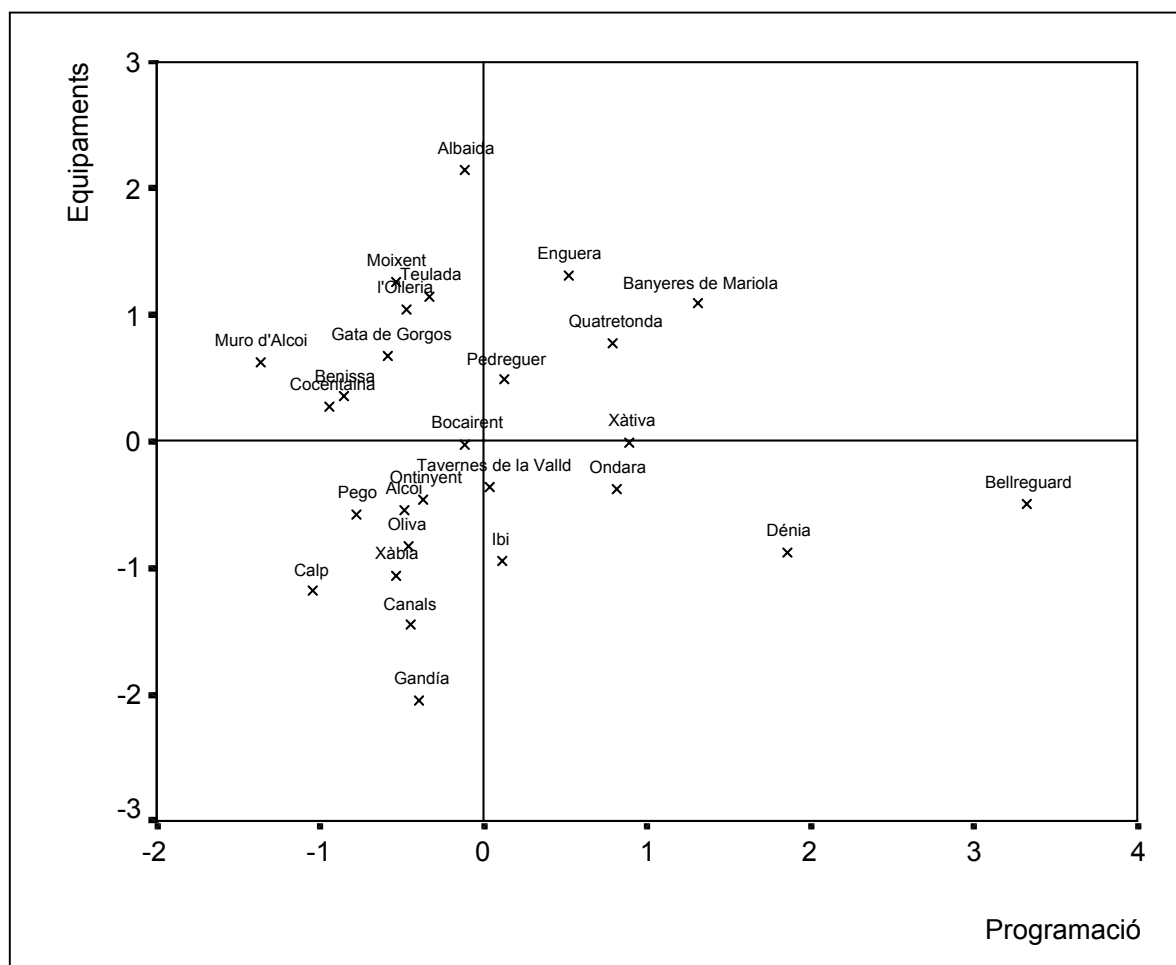
En segon lloc hem agrupat aquells municipis que disposant de bones condicions en termes comparatius, les aprofiten per a oferir una programació adient a eixes condicions. Són municipis de grandària mitja (exceptuant Xàtiva, que el considerem gran a la nostra mostra) que són els que resulten els millor parats en la determinació de les variables per càpita, dibuixant una situació més o menys equilibrada entre les condicions de la demanda, la dotació d'equipaments i l'oferta de programació.

²² Veure més detalls a l'anàlisi del sistema cultural de Cocentaina

En tercer lloc hi ha els municipis que tenint en termes comparatius pocs equipaments i també poca potencialitat de la demanda, també ofereixen la seua programació d'acord amb aquest marc. Són municipis de dimensió mitjana- gran (excepte Bocairent) i per tant relativament penalitzats pel nostre sistema de mesura per habitant. La programació en termes absoluts, pot mostrar cert dinamisme.

La quarta classificació correspon a aquells municipis, que mostrant algun tipus d'avantatge en termes de potencial de demanda o d'equipaments, pel contrari mostren un nivells de programació per sota de la seua capacitat. Són municipis de grandàries diverses, amb bones condicions d'equipaments (Albaida, Benissa, Gata, Muro,¹ L'Olleria, Cocentaina) o potencials de demanda molt elevats (Xàbia i Teulada).

Finalment hi ha un cas peculiar, que és el de Gandia, amb un dels potencials de demanda més elevats, però amb els pitjors valors en el cas dels equipaments per habitant, per la qual cosa queda aïllat del comportament dels altres i l'hem classificat a banda com un municipi on clarament els equipaments suposen una restricció determinant en el desenvolupament de la seua programació.

Els Sistemes Culturals Locals de les Comarques Centrals Valencianes

Estrictament el SCL està conformat per una sèrie d'elements, variables i factors que determinen a través de la confluència d'oferta i demanda els nivells del consum cultural de la població. Les característiques individualitzades d'estos elements produiran les diferències entre cadascun dels sistemes i per tant definiran les peculiaritats culturals de cadascun dels municipis. Vegem quines són aquestes peculiaritats per als 27 municipis del nostre estudi.

SCL d'Albaida.

Albaida és un municipi de quasi 6000 habitants de La Vall d'Albaida i que compta amb una tradició musical important. L'existència de dues societats musicals amb més de 300 socis (5% de la població) és bona mostra d'aquesta situació. En principi, donades les dimensions del municipi, les dades mostren una relativa bona dotació d'infraestructures per a la programació cultural; (Biblioteca Pública Municipal ubicada a l'Ajuntament, Biblioteca Segrelles _privada, Casa de Cultura "Costura Pedro" _pública-, Sala d'Exposicions Costura Pedro _públic, Casa Museu José Segrelles _privat-, Centre Sociocultural Raval Jussà, Cinema Odeón _públic, Palau dels Marquesos d'Albaida, Museu Internacional de Titelles _públic, Nau de la Música), encara que els responsables de la gestió cultural consideren que "El principal problema per dur endavant una bona programació cultural ve donat, no per la manca d' infraestructures, sinó per la manca d' adequació d' aquestes. Cal destacar que el Cinema Odeón, on no solament s' hi fa cinema, sinó també teatre i concerts de música, no està preparat per a fer Teatre. Per altra banda, la Nau de la Música és una sala molt deficient i precària tècnicament". Així presenten un ratio de programació musical una mica per damunt de la mitja, mentre que en qüestió de teatre, es posicionen molt per baix d'aquesta mitja. La programació de música es concentra especialment a l'estiu. Altra limitació important és un potencial de demanda baix.

Es per aquesta raó que Albaida queda situada en el conjunt de municipis que hem

qualificat com a desapfitadors de certs avantatges, com són la disposició d'infraestructures. Tot i això, cal fer algunes matisacions, perquè en alguns aspectes també mostra certes peculiaritats en la seua gestió cultural.

Per una banda Albaida mostra una especialització singular en el món de les titelles, i per tant compta amb un recurs cultural diferenciador i amb capacitat de projectar el municipi cap a l'exterior. El Museu Internacional de Titelles, es troba ubicat dins el Castell-Palau dels Marquesos d'Albaida, que data dels segles XV i XVI. Es tracta del conjunt històric més important amb que compta el municipi. Amb la inauguració, el 1985, del Museu Internacional de Titelles acabà una etapa d'intensa gestió política i administrativa per tal de recuperar el conjunt històric més important de la ciutat. S'hi va fer una rehabilitació integral que s'ha estès fins a l'actualitat. La recuperació del palau ha significat també definir una línia de propostes d'ús que fes viable la seva rehabilitació. La primera d'aquestes propostes ha tingut un caràcter cultural i és fruit de la sensibilitat que ha manifestat la comarca respecte el món de les titelles. En aquest sentit, ha jugat un paper molt important la companyia Bambalina Titelles i la celebració des del 1985 de la Mostra de Titelles de la Vall d'Albaida. L'assessorament i la coordinació del Museu està a càrrec de Bambalina Teatre. Sobre aquesta base nasqué el Museu Internacional de Titelles, un projecte singular i únic a tot Espanya, que vol ser un centre dinamitzador de l'activitat cultural del poble i, al mateix temps, vol ésser un centre d'investigació i difusió del món de les titelles que pugui respondre a les necessitats que planteja actualment aquest sector professional.

Per altra banda els responsables de la gestió cultural també declaren com a factor diferencial l'elevat grau d'associacionisme dins del municipi (comptabilitzen 48 associacions culturals).

Com no comptem amb les dades pressupostàries del municipi no podem aprofundir en més qüestions

SCL d'Alcoi.

Alcoi és sense dubte el gran centre de producció cultural de les Comarques Centrals. La seua dimensió en tots el àmbits de les indústries culturals, el dinamisme, la quantitat i la qualitat de la seua programació, la quantitat de

recursos patrimonials amb que compta, però també la seua trajectòria històrica i la verterbració de la societat civil al voltant de la cultura, (més de 400 associacions) converteixen a Alcoi en el municipi més important en termes absoluts i parlant de cultura a les CCV.

Tot i això, si mesuren en termes per càpita, donada la dimensió poblacional d'Alcoi els resultats són molt més modestos. A la nostra tipologia per tant el qualifiquen de municipi equilibrat en situació deficient. És a dir la seua programació visible no supera les limitacions que li imposen l'escassa dotació d'equipaments així com la moderada posició del seu potencial de demanda.

Resulta evident que Alcoi s'ha especialitzat en la programació teatral, sent el municipi que junt amb Gandia (que queda una mica sobredimensionada pel paper de la programació de teatre infantil), més espectacles teatrals ofereix a l'any. L'organització de la Mostra de Teatre, a més es converteix en un referent per a tot el País Valencià. El problema resideix en la manca d'infraestructures i segons la gestió cultural la manca de recolzament pressupostari i; "Aquesta manca d'infraestructures fa que s'hi entri en un cercle viciós: els pocs recursos existents es dediquen a pagar els lloguers per als propietaris dels equipaments privats i a habilitar parcs. La qual cosa minva, de nou, els pocs diners pressupostats per a cultura".

També sota l'empenta de l'associació d'Amics de la música, Alcoi és pràcticament l'única ciutat de les CCV que ofereix amb certa estabilitat música simfònica i operística d'alt nivell, encara que la seua programació per càpita se situa prou per sota de la mitja dels municipis considerats.

També és destacable el nivell de la seua política expositiva (que es presenta a la sala del Centre Cultural) i els recursos museístics com el Casal de Sant Jordi (museu de festes) i el Museu Arqueològic Municipal. A banda d'aquests dos museus estan en fase de creació quatre més entre ells un d'arqueologia industrial. Alcoi no és una ciutat turística però si rep molts visitants (i ressò mediàtic) durant les festes de moros, recurs també d'una importància estratègia per a les possibilitats de projecció de la ciutat cap a l'exterior.

Ambdues programacions, de teatre i música estan clarament orientades a la població nadiua i exerceixen bona capacitat d'atracció sobre els municipis del voltant. La programació es concentra al segon trimestre per l'efecte de la Mostra d'Alcoi. Les dades sobre la participació en el CTV, ens mostren que Alcoi és un dels municipis que major despesa per habitant destina a la programació teatral, aconseguint també uns molt bon ratio d'ocupació i espectadors per habitant

Però a Alcoi cal destacar principalment el seu liderat en la majoria dels àmbits de la minsa producció de les indústries culturals. Concentra el 63% de l'activitat editora del conjunt de les CCV en 1998 i quasi el 70% per al període 1972-78. També l'escassa activitat de producció audiovisual (amb certes possibilitats de viabilitat empresarial) de les CCV es concentra a Alcoi, conformant l'únic nucli real d'on es podria plantejar certa dinamització de l'activitat de les indústries culturals a les CCV.

La manca de les dades pressupostàries ens impedeix l'anàlisi amb més profunditat de la realitat cultural d'Alcoi.

SCL de Banyeres de Mariola.

Banyeres és un dels municipis que hem considerat com "activistes", capaços d'oferir una programació molt dinàmica en funció dels seus habitants i de la feblesa relativa de la seua demanda. La seua participació en el circuit teatral valencià n'és la responsable parcial de l'abundància de la programació teatral que a més presenta uns ratios d'eficiència molt elevats (costos per sota de la mitja i impactes –taxa d'ocupació i espectadors per habitant) molt superiors a la mitja.

La cadència de la programació, tant en música com en teatre dibuixa una regularitat prou elevada, mostrant (entre 5 i 10 programes de música i teatre al trimestre) que no respon exclusivament a esdeveniments esporàdics i que per tant pot generar hàbits regulars de consum

El model de Banyeres de gestió cultural és realment peculiar, ja que compta amb uns nivells de participació "civil" considerables. És l'únic municipi del que tenim constància en el que funciona un *Consell Local de Cultura*, integrat per les associacions culturals dels poble i la gestora cultural, a més s'aprecia una

participació important en tasques d'organització i gestió d'una mena de voluntariat cultural constituït per APA, Scouts i altre organitzacions d'aquest estil. També és notable l'associacionisme lligat al fenomen de les Societats Musicals, arribant el nombre de socis a quasi el 10% de la població

Tot i que des de l'àmbit de gestió cultural hi ha certa sensació de poca qualitat de les infraestructures, el que resulta cert és que en termes comparatius la dotació d'equipaments resulta acceptable. També la dotació de recursos museístics i patrimonials supera amplement la mitja considerada. Especialment el museu paperer constitueix un centre d'atracció turística.

Les deficiències mes destacades són l'escassa provisió d'exposicions, per la inexistència d'equipaments adequats.

Com no comptem amb les dades pressupostàries ens hem de fer ressò de les declaracions de la responsable de la gestió cultural, diguent que tant a nivell de finançament com de personal es troben en situació prou precària.

En conjunt, per tant Banyeres resulta un municipi amb molts trets positius i que podria liderar i incorporar a determinats municipis de la Vall de Mariola en la dinàmica cultural de les Comarques Centrals, contrarestant l'efecte absorció (pel seu potencial cultural) que té Villena (en castellà). L'experiència de les recents iniciatives de proposar la construcció d'un auditori mancomunat amb els municipis de la Vall de Mariola poden resultar interessants (i imitables) per a incorporar-la a les pràctiques de les CCV.

SCL de Bellreguard.

Bellreguard és un dels municipis que anomenem activistes. La seua programació supera notablement les capacitats que en principi projecta la seua dimensió, la proximitat a la ciutat de Gandia i la utilització quasi exclusiva d'un sols espai de programació. Compta amb una sala polivalent a la Casa de Cultura, amb 400 butaques on programa teatre, cinema i música. Amb 36 espectacles de teatre i música, és el municipi que ofereix una major programació per càpita de totes les CCV. Aquesta programació resulta completament equilibrada en termes quantitatius (18 espectacles de teatre i 18 de música) i temporals, ja que es

distribueixen de forma regular al llarg de l'any. Sols hi ha les mesos estiuencs una major programació de música. Bellreguard pertany al CTV, i la programació musical la du a terme mitjançant les campanyes del SARC. Bellreguard també ha destacat històricament pel seu paper en l'àmbit de les exposicions de les arts plàstiques, assolint un gran reconeixement i qualitat. Inclús l'oferta municipal de cinema arriba a reunir a més de 19000 espectadors, quasi el 4% dels espectadors de la comarca (pensant que està Gandia amb totes les seues sales). Encara que la dimensió de la població és menuda, compta amb un ratio de capital humà que supera molt lleugerament la mitja de les CCV. El model de Bellreguard és el model que demostra que la variable més rellevant en la definició d'un programa cultural és la voluntat política, traduïda en recolzament pressupostari. El pressupost en cultura de Bellreguard durant el període 1994-1998 supera en més de 2000 ptes per habitant la mitja dels municipis considerats i significa de mitja el 11,50% del pressupost total del municipi. Aquestes xifres expliciten amb claredat quin és el mecanisme utilitzat per Bellreguard per a situar-se com un dels municipis amb major notorietat en l'àmbit de la gestió cultural. La dotació d'equipaments s'acoba a la dimensió del municipi però imposa certes limitacions. Les seues carències es manifesten en la inexistència de pràcticament cap recurs patrimonial o museístic.

El cas de Bellreguard seria també el model on demostrar que per a aprofundir en l'impacte de la política cultural aquesta ha de superar el marc estrictament local i buscar certes especialitzacions comarcals. Així per exemple cabria pensar en certes complementarietats entre les ciutats de Gandia, Oliva i Bellreguard i pensar en models d'especialització i programació coordinada (per exemple gèneres teatrals o musicals distints i complementaris però promocionant-los conjuntament tots a les tres ciutats.).

SCL de Benissa.

Segons l'opinió dels seus responsables culturals, l'activitat cultural a Benissa és relativament alta, tal com ocorre a tot arreu de la Marina Alta. Ara bé, segons els nostres estudis, aquest municipi es troba per baix de la mitja en quant a

programació en arts escèniques i musicals, i encara que té cert avantatge comparatiu en infraestructures culturals (encara que amb matisos, com vorem en el següent paràgraf), la demanda no respon.

Aturem-nos en el tema d'infraestructures; aquestes estan disperses i son antiquades, a més de ser insuficients per a desenvolupar certs actes (per exemple, no poden entrar en el CTV per manca de teatre; avui en dia s'utilitza una sala multifuncional de prop de 300 butaques al Centre Sociocultural); açò pot ser un dels factors determinants de l'escassetat relativa de programació teatral, programant només 6 espectacles a l'any (estable, però escassa si tenim en compte que representa un 0,83% de la programació d'aquest tipus a les CCV). Aquest percentatge baixa al 0,48% en espectacles musicals, que inclouen a més els concerts de música moderna a les festes; els concerts de les bandes es realitzen a l'Església. En suma, hi ha un total de quatre espais aptes per a desenvolupar activitats, amb unes 400 butaques (297 són de la sala multifuncional del Centre Sociocultural, d'on deduïm tant reduït com són els altres espais).

No disposem de dades pressupostàries d'aquest municipi, per tant no podem continuar amb aquesta anàlisi; tal volta, l'esforç pressupostari no és relativament molt elevat, o es volca sobre activitats alienes a regidoria. Així, per exemple, a Benissa, l'associacionisme és molt fort, existeixen més de quaranta associacions dedicades a múltiples aspectes (música, teatre, religioses...). El moviment associacionista és un fort empenyorador de les activitats culturals.

Altra possible explicació de l'escassa programació d'actes teatrals i musicals és allò considerat com a un punt fort per els responsables de cultura del municipi: la diversificació. Aquesta no especialització resta importància a les preferències de la demanda que, en aquest cas, és força selectiva, decantant-se pel teatre i el cinema. Per altra banda, el municipi careix de cinema, si exceptuem el cinema de carrer en setembre.

Tot i parèixer que els responsables abandonen la major part del seu públic objectiu (pareix, no és així), és un fet lloable perseguir acontentar tot tipus de demanda. Així, a destacar tenim El "Premi Literari 25 d'Abril", "Certamen d'Arts

Plàstiques Salvador Sòria”, i “Espai Trobat, a més de les exposicions organitzades en festes patronals.

Tal volta, sí caldria buscar les causes en la proximitat a grans centres de producció i exhibició de la comarca. Així, hi ha un goteig constant cap a Xàbia i Benidorm per a vore cinema, moviments esporàdics cap a Dénia per a vore teatre, i a Benidorm per a actes musicals. Una posició global com a centres d’atracció són Dénia i, en menor part, Gandia. Però un factor molt important és el que prop d’una tercera part de la població, estrangers residents, no consumeixen cultura a Benissa, sinó que es dirigeixen a Calp i/o Moraira (Teulada), municipis especialitzats en aquest tipus públic.

SCL de Bicorp.

Bicorp pateix un aïllament geogràfic molt gran. La carretera és francament deficient. Açò suposa que els contactes que tenen siguin realment esporàdics (i amb Xàtiva, sobretot). L’aïllament és, en paraules del regidor de cultura, “un problema para todo”. Té una població de 697 habitants i un dels termes municipals més grans de tot el País Valencià. L’economia del municipi es basa en el turisme rural i en la neteja dels boscos. El terme municipal de Bicorp és tot bosc i és el pulmó verd de la província de València.

Bicorp no pateix sols l’aïllament geogràfic, sinó que a més, també està totalment desconnectat de les xarxes culturals. La seua activitat cultural és, en termes relatius, moderadament més baixa que la mitja estudiada, la seua situació en quant a infraestructures també es feble, i el seu potencial de demanda baix.

A l’estiu, la població es dobla, i és en aquesta època de l’any on es concentra l’activitat teatral i musical que, tot i ser escassa (2 i 3 espectacles respectivament), en termes per habitant més que dobla la mitja de les CCV.

Cal destacar també el fet que es dispose de casa de cultura, quan molts pobles de la mateixa magnitud ni s’ho plantegen.

Les activitats culturals, donada l’escassetat de fons pressupostaris, sobreviuen de les poques subvencions que reben. Per tant, no és d’estranyar que la despesa en cultura per habitant siga molt inferior a la mitja. Un 5% del pressupost es dedica a

cultura, i d'aquest la major part es dedica a les festes patronals. Per tant, si deixem de banda aquesta partida, la proporció dedicada a activitats alienes (Cap.4) és important respecte al pressupost de cultura. No hi ha despeses de personal, ni inversions en infraestructures.

Dins del que cap, tot i ser un municipi amb poc de potencial de demanda, si tenim en compte les condicions de finançament i infraestructures, Bicorp no deixa de ser un paradigma d'heroïtat.

SCL de Bocairent.

Aquest municipi, en termes comparatius, es troba moderadament per baix en quant a programació d'activitats de teatre, dansa i música, al igual que la seua situació d'equipaments culturals. El seu potencial de demanda és més baix que el potencial mig dels municipis estudiats.

Aquest comportament, detectat a partir de la nostra anàlisi factorial, hem de fonamentar-lo en l'escassa programació i concentrada programació del municipi; només es celebren 5 actes teatrals, 4 d'ells durant l'últim trimestre, i 6 actes musicals (aquests sí, estable al llarg de l'any). Es programa poc, considerant que té el 5,79% de població a la comarca i el 0,83% de les CCV, i que la programació de teatre només significa el 4,67% a nivell comarcal i el 0,69% a nivell CCV. En programació musical la diferència és major. També cal fixar-se en que, a pesar de tindre un punt fort en quant a espais culturals per càpita, aquests tenen una intensitat d'ús moderadament baixa, es a dir, estan infrautilitzats. Per altra banda, l'índex de capital humà és moderadament feble; aquest índex és un dels determinants del potencial de demanda.

Com a factor positiu tenim l'atracció que té sobre Agres i Alfafara, i esporàdicament per als concerts de la banda va gent de Banyeres, Beneixama, Ontinyent, Aiello de Malferit i l'Olleria. Bocairent té com a àrea d'atracció Ontinyent, sobretot per a cinema, teatre, música i compra de llibres.

En quant a despesa en cultura per habitant, supera en més de quatre punts a la mitja disponible, sent lleugerament inferior el nivell d'inversió per càpita. Les festes també suposen una alta despesa per habitant, superant en 500 pessetes la

mitja. El percentatge del pressupost en cultura sobre el municipal és prou més elevat que la mitja.

SCL de Calp.

És un poble amb una forta activitat turística, que ha rehabilitat tot el casc antic als darrers anys. La seva situació cultural ha donat un tomb radical als darrers anys. Calp no tenia cap infraestructura en cultura fins l'any 1998. L'activitat cultural, segons el ara ex-director de la casa de cultura, era pràcticament nul·la. El fet que va fer canviar les tornes fou la inauguració de la Casa de Cultura a principis de l'any 1998. "De ser el municipi amb pitjors infraestructures en cultura de la Marina Alta, ha passat a ser el poble millor dotat en equipaments culturals. Tots els gestors culturals de la Marina Alta envegen aquesta infraestructura".

I segons el nostre estudi, el comportament del municipi està moderadament per baix en quant a programació i, reflectint la situació anterior, molt feble en quant a espais culturals (aquesta qüestió, però, ja s'ha vist solucionada amb el procés inversor durant el 98). El potencial de demanda és baix, tot i que l'índex de capital humà li és favorable.

Avui en dia Calp conta amb unes bones infraestructures que, a més a més, tenen un ús intensiu, tant per part dels nadius, com per part dels turistes residents. El fet que aquests últims participen a les activitats culturals és molt important, donat que solen ser una part important de la població, amb nivells culturals elevats i amb cert nivell adquisitiu elevat. A més a més, trobem que Calp no té el problema de certs municipis mitjans, on aquesta part determinant de la demanda "emigra" cap a altres municipis on sí els ofereixen allò que busquen.

En quant a l'activitat programadora, aquesta és poca, ja que la campanya va ser iniciada a finals del primer trimestre (de 1999). Així, durant el 98 només es van enregistrar quatre actes teatrals a l'estiu, estació de l'any a la qual solen concentrar-se en els municipis turístics. Aquesta xifra és molt baixa respecte a les CCV i a la comarca, però recordem, el municipi es troba encara en fase de transició. A més a més, no comptem encara amb un coneixement exhaustiu del seu mercat, no tenen segmentada la demanda.

Per altra banda, pretenen entrar al CTV, estan ja en la Xarxa Musical Valenciana, i no pertanyen al MACMA per raons polítiques.

Calp és focus d'atracció de Benissa i Altea, esporàdicament per al teatre, música; els museus només son visitats per turistes i habitants del municipi; i tenen una important activitat expositora, que atrau majoritàriament a turistes. Alhora, la gent de Calp va a Benidorm al cinema, i a Alacant per assistir a actes musicals.

Respecte a l'activitat associacionista, Calp no té tradició en aquest aspecte. Açò s'observa per exemple en la societat musical, que en termes comparatius no presenta molta importància front a les CCV, encara que una poca en quant a la comarca si parlem del número de socis i educandos.

La despesa en cultura és més de mil pessetes superior a la mitja, augmentant aquesta diferència en el nivell d'inversió. La despesa en festes, també per habitant, no arriba al 50% de la mitja, i el percentatge del pressupost global dedicat a cultura es prou més baix que la mitja.

SCL de Canals.

Canals es troba relativament per baix de la mitja estudiada en quant a programació, sent molt greu la seua disposició en quant a infraestructures culturals. El seu potencial de demanda és inferior a la mitja.

Ens hem trobat a Canals, al igual que en tots els municipis de tamany petit-mitjà, amb la preocupació per part del responsable de cultura (en aquest cas el tècnic cultural) de la no disponibilitat d'infraestructures, o de la poca adequació d'aquestes als actes que se celebren, o es voldrien celebrar. Per exemple, l'oferta teatral a Canals suposa la celebració de només 5 actes; possiblement, si es disposara del desitjat teatre podria incorporar-se dins d'alguna xarxa com per exemple el CTV o l'Alcover, diguem. En aquest cas, la situació és més greu, donat que l'Ajuntament disposa de l'ús d'un antic cinema, en règim de lloguer, les obres de remodelació del qual estaven paralitzades. Altres deficiències son per exemple la mala ubicació de la casa de cultura, tant com les carències que aquesta té: escassos mitjans audiovisuals, falta d'aire condicionat, sense sala d'ordinadors... . Segons el gestor i

com així corrobora la nostra anàlisi (factorial), ens trobem amb un gran problema d'oferta: equipaments culturals insuficients; tant en termes quantitatius, com qualitatius.

L'estacionalitat és clarament acumulativa a l'estiu, encara que només puguem dir-ho sobre els actes musicals, donat que la teatral és estable al llarg de l'any (un acte al trimestre, excepte el primer amb dos). Aquestes 7 actuacions musicals i 5 teatrals, no deixen de ser poques, ja que suposen només un 0,85% i 0,69% respecte a les CCV, unes dades molt inferiors a la proporció d'habitants que representa Canals respecte a la mateixa zona, un 2,32%. Si, a més, considerem la xifra respecte a l'activitat a la comarca, l'assumpte s'agreuja (4,96% i 4,76%, respectivament, front a un 20,96%).

Cal dir, però, que la situació geogràfica de Canals a escassos quilòmetres de Xàtiva suposa en termes locals una reducció de la demanda real. Canals està clarament dins l'àrea d'influència d'aquest municipi; els habitants de Canals assisteixen contínuament al cinema a Xàtiva, i regularment al teatre, al igual que a les biblioteques, a comprar llibres, a actuacions musicals... .

Com a factor favorable tenim altra volta el moviment associacionista; en aquest municipi, però, pren forta importància al consolidar-se com a catalitzador de l'oferta i la demanda, fins a tal punt que, "tot aquell acte no organitzat [o que conte amb el vist-i-plau] per alguna associació, la probabilitat d'èxit de l'acte, en quant a assistència (o en quant a possibilitat de que el regidor l'autoritze), és mínima". Dins del món associatiu, podem destacar també allò referent a les societats musicals; Canals està per dalt de la mitja de les CCV en quant a socis, concerts oferts per les bandes, i educandos.

Altre factor positiu és el fet que Canals esdevé punt d'atracció del públic de municipis d'ordre menor, com ara, Moixent, l'Alcudia de Crespins, o Vallada.

En quant a les dades pressupostaries, Canals gasta poc més de 3.000 ptes. per habitant (la mitja disponible és de més de 6.500) en cultura, de les quals unes 1.200 són en festes (unes 1.100 la mitja). El nivell d'inversió és molt baix, només un 38% del que gasta la mitja. Globalment, només un 4% del pressupost municipal es dedica a cultura, front a prop d'un 8% la mitja.

En resum, un escàs esforç pressupostari, un potencial de demanda baix i unes infraestructures insuficients fan de Canals un municipi en el que cal aprofitar la demanda dels pobles adjacents, millorar l'oferta per tal de retenir la demanda pròpia, i incrementar el procés inversor en equipaments culturals.

SCL de Cocentaina.

Cocentaina és també un dels municipis més peculiars en termes de gestió cultural de totes les CCV. Es tracta d'un municipi que es troba molt a prop d'Alcoi i que realitza el major esforç pressupostari des d'el marc municipal en la política cultural. De mitja durant el període 1994-98 el pressupost en cultura ha estat de mitja en el 16% del pressupost total. Es cert que una part important d'aquest pressupost (més del 50%) s'ha destinat durant els anys considerats a operacions de capital destinades a finançar la creació i rehabilitació del equipament cultural anomenant "El Teular" (per a inaugurar en Octubre de 1999) i que comptarà amb els següents equipaments: Teatre i Cinema: 587 butaques, Sala Polivalent: entre 90 i 100 butaques, Sala per a assaigs, Sala de Cafeteria, Sala de reunions per a les associacions, Casa de la Joventut, que comptarà amb dues sales grans, Serveis Socials. Encara que l'esforç pressupostari és molt gran en tots (i cal dir que inclou tot el destinat a festes que no es materialitza sempre en programació cultural) el capítols, la concreció de la política cultural no es realitza en programació convencional de teatre i música, sino que es tradueix en una important política d'exposicions i recolzament a les arts plàstiques (pintura, escultura i fotografia) amb la Biennal d'Art Agulló de Cocentaina, així com activitats que podríem considerar que entren dins de la pràctica amateur (Certamen Coral Anual, Mostra de Teatre en Valencià, Aplecs populars de Danses Populars, música festera, cursos de música). Així el ratios que utilitzem per a analitzar el dinamisme cultural dels municipis mitjançant la programació, en aquest cas no ens serveixen, ja que aquest tipus d'activitats no apareixen recollides en Cocentaina sols presenta sis espectacles de música i dos de teatre (tot i això la programació musical assoleix cert nivell – p.e The Sir Aligator's Company, Grupo Vesperale, Cuarteto De Saxo Y Piano, Orquesta Sinfonica Europea-).

També resulta cridaner, que tot i reconèixer des de la gestió cultural que la política cultural es fa en resposta a la forta demanda dels agents locals (més de 30 associacions culturals), al mateix temps siga un municipi amb una de les quantitats més baixes per habitant de capítol IV

SCL de Dénia.

Les condicions de l'oferta cultural a Dénia estan molt vinculades al territori i la seva situació litoral dins de la comarca de la Marina Alta. No hi ha cap dubte que Dénia, tant des d'el punt de vista de la dimensió de la població i el flux de visitants com de la condicions de l'oferta cultural, es un SCL de major potencial a les CCV. El potencial turístic d'aquest municipi vertebrava la major part de l'activitat cultural i d'oci. A més la seua capitalitat comarcal està assumida pels municipis del seu "hinterland", possibilitant que el lideratge no estiga qüestionat. Participa també en la programació conjunta del MACMA i en la Xarxa Musical de la Marina Alta

És el municipi amb una programació musical de major envergadura- Aquesta programació es concentra sobre tot als mesos estiuencs, el que fa pensar que el llenguatge musical es programa amb certa premeditació per a als públic visitant (estrangers) A les Comarques Centrals, quasi el 17% dels espectacles de música es programen a Dénia, amb 138 programes en 1998, situant-se a molta distància del segon que és Xàtiva amb 75 programes. Molt més discreta a la programació teatral, hem de dir que pertany al CTV i està adscrit al "Projecte Alcover". La programació teatral es desenvolupa principalment en període standard de temporada teatral (Octubre- Maig), pel que suposem que està més destinat a la demanda local. En 1998 es van programar 36 espectacles teatrals, i en el període 95-97 la despesa per habitant en teatre superava la mitja dels municipis del CTV, però conseguint molt menys espectadors per habitant i taxes d'ocupació inferiors a la mitja.

Aquests resultats ens apunten a que es concedeix un interès major a la programació musical front a la teatral. La diferència d'aquest fet pot derivar de les limitacions que imposen les infraestructures, que són molt més fortes per al teatre que per a la música. Ja que la música utilitza amb més freqüència espais oberts i a

l'aire lliure (nits al castell) durant els mesos d'estiu. Del nostre anàlisi factorial, resulta ben clar que el principal punt feble de Dénia és l'escassetat d'espais culturals. Dénia compta amb un equipament (Casa de la Cultura) i utilitza amb certa freqüència 5 espais. Aquest fet explica que el cine club es realitzi en una cinema privat, el teatre en el Institut de Batxillerat, amb les limitacions que això comporta

La situació és diferent per als equipaments de biblioteques, ja que compta amb una biblioteca, 3 agències de lectura(ubicades a les pedanies com Jesús Pobre) i 1 arxiu.

Segons el responsable de la gestió cultural a l'Ajuntament de Dénia, "Pel que fa a la realitat i estat de salut en el qual es troben els sectors culturals a Dénia, val a dir que el principal handicap que es té a Dénia és, per davant de tots, la manca d'equipaments i d'infraestructures. Aquest problema fa que totes les altres qüestions es vegin reduïdes a xicotets problemes. La manca d'equipaments suposa una vertader estrangerament de l'activitat cultural a Dénia. Les infraestructures són molt escasses i les que hi ha són extremadament velles. Els dos equipaments dels que disposa fonamentalment la gestora cultural són la biblioteca, molt vella (de la postguerra) i la Casa de la Cultura que té un espai molt insuficient, donat que està compartit per la UNED. A part, es disposa d'un saló d'actes a l'Ajuntament, però que no pot suplir les mancances abans comentades. Com hem dit, aquest problema condiciona greument el desenvolupament de tota l'activitat cultural del municipi

Aquesta deficiència, però es supleix parcialment amb una elevada intensitat d'ús dels espais disponibles i amb una programació _especialment en música_ que supera la qualitat mitja de les programacions dels municipis considerats

Dénia destaca també per les infraestructures (privades) i el hàbit d'oci, generats al voltant de la seua activitat turística. Nombrosos locals privats ofereixen música en viu i amb altres activitats d'oci com el cinema, i les discoteques, ràdios i televisions locals són l'explicació de perquè a Dénia es recaptin més del doble de drets d'autor per habitant que a la mitja del conjunt de les CCV. També concentra més del 50% dels espectadors i de recaptació de cinema de la comarca, convertint-se

junt a Gandia en els dos principals centres d'exhibició cinematogràfica de la franja litoral. Aquesta realitat es complementa amb una proporció de demanda capacitada per al consum cultural, superant la mitja de les comarques centrals de població activa amb estudis universitaris. Totes aquestes característiques dibuixen els trets d'un municipi on les polítiques de distribució i consum tenen un potencial de creixement i impacte notable. La seua especialització musical (jazz, clàssica,,), junt al liderat comarcal no qüestionat també podria suportar o fonamentar la ubicació de centres de formació i producció musical (orquestra simfònica de les comarques centrals, centre de formació de música de jazz,...). Aquesta possibilitat sols seria factible en el cas d'apostar per una política d'inversions en infraestructures culturals decidida.

Dénia compta també amb altres elements remarcables com són la seua riquesa patrimonial i museística; els museus d'etnologia, Arqueologia i del joguet constitueixen un recurs que fins ara són usats bàsicament per una demanda captiva (escolars) i en menys proporció pels turistes. Unes estratègies més agressives de difusió i marketing podrien incrementar notablement la seua rendibilitat social

Com a punts més desdibuixats podríem destacar l'escassa activitat editora i en termes comparatius el reduït impacte que tenen les societats musicals i la formació musical, així com la vinculació amb centres formació superior (A Dénia hi ha ubicada una seu de la UNED).

Les dades pressupostàries de Dénia mostren uns trets que corresponen amb precisió a les característiques de la seua política cultural. En conjunt la seua despesa en cultura se situa lleugerament per damunt de la mitja de les ciutats considerades a les CCV, però les diferències venen per la menor proporció en operacions de capital (que vindrà explicada per l'escassetat d'infraestructures pròpies) i l'elevada proporció de la despesa de personal en proporció al total de la despesa corrent, mostrant que gran part de la programació és programació realitzada directament pel propi ajuntament (cap II).

El creixement de la despesa en cultura ha superat notablement el creixement del pressupost total durant els anys 96 i 97, però a l'any 98 queda pràcticament congelat.

En general podem dir que es tracta d'una política cultural molt activa, liderada per l'ens municipal, especialitzada en la programació musical orientada al fluxos de visitants, amb certs efectes sobre la demanda del seu espai d'influència i potser amb poca vinculació (en termes comparatius) amb el teixit cultural local. La potencialitat del Sistema Cultural Local a Dénia és molt elevada, tant des del punt de vista de la demanda com dels recursos històrics i patrimonials i el seu principal estrangerament es l'escassetat d'una xarxa d'infraestructures per a l'exhibició. Així mateixa la formació musical, el contacte i la cooperació amb centres de formació superior, la rendibilitat social dels seus recursos patrimonials i museístics apareixen a partir de la nostra anàlisi com a elements millorables.

SCL d'Enguera.

Enguera és un municipi de la Canal de Navarrés que té certes relacions amb determinats pobles de La Costera com Canals o Alcudia de Crespins, però que culturalment queden molt allunyat tant física com simbòlicament dels circuits culturals de les Comarques Centrals. En conjunt les poblacions de la Canal de Navarrés són demogràficament regressives. Enguera per ha aconseguit sobreixir amb la programació cultural amb el teatre amateur, organitzant una mostra anual de teatre amateur. A la nostra classificació ens surt com a municipi equilibrat amb bona situació. La Casa de Cultura no està suficientment utilitzada. La Biblioteca sí que té més demanda, encara que obre solament per les vesprades. També compta amb uns despatxos per a les associacions. A part del que hem ja esmentat hi ha un saló de Teatre amb 230 butaques. També hi ha una Sala d'exposicions on hi ha un Museu Permanent d' Arqueologia i exposicions diverses. No hi ha Cinema. La banda de música té un local propi (Casa de la Música) amb un auditori per a 150 persones.

El pressupost de cultura a Enguera és relativament modest, tot i que considerant que en conjunt el pressupost total és també modest, la proporció entre un i l'altre està en una posició una mica per sota de la mitja dels municipis estudiats.

SCL de Gandia.

Gandia és en termes absoluts un dels altres grans centres de producció cultural a les CCV, encara que en termes relatius al seu pes poblacional es posiciona en un dels últims llocs al conjunt de les CCV. Tot i ser una ciutat turística, la lògica i la dinàmica de l'activitat cultural ignora relativament aquest fet. A nivell comarcal s'estableixen certes relacions de competència amb altres municipis de la comarca com Oliva i Tavernes de Valldigna, i la seua capitalitat a la Safor, tot i ser òbvia en termes poblacionals i en altres aspectes, no és del tot acceptada pel conjunt dels municipis de la comarca. Participa en el CTV.

Els trets diferencials més destacats són la seua xarxa d'exhibició cinematogràfica, ja que concentra el 38% dels cinemes de les comarques CCV, el 41% dels espectadors i el 43% de la recaptació. El fenomen de les multisales s'ha manifestat amb intensitat a la ciutat de Gandia als últims anys.

Un altre tret diferencial és la seua especialització relativa en la programació teatral i especialment en la programació teatral infantil. La seua participació en el CTV és molt intensa, quedant reflectida en la despesa municipal per habitant, notablement superior a la mitja. En 1998 va oferir 88 espectacles teatrals, superant la mitja dels oferts pels municipis dels CTV. La programació musical és molt més discreta i se situa per sota de l'ofrenada al conjunt de les CCV. La seua programació teatral es desenvolupa en el períod'estàndard de "temporada teatral", especialment al quart trimestre, pel l'efecte de les festes patronals, i durant els mesos d'estiu decau notablement la programació, pel que podem deduir que el públic objectiu és el públic local. Tot i que comptablement ens apareixen molts espais de programació, també cal remarcar que un dels obstacles més importants és la deficiència de la xarxa d'infraestructures, que probablement limita la seua capacitat de programació. Durant els últims anys ha funcionat amb un petit teatre

de 200 butaques (Teatre del Raval) i utilitzant altres espais no destinats estrictament a la programació teatral o musical. El retard en la remodelació del Teatre Serrano ha limitat considerablement les potencialitats de Gandia com a centre exhibidor de música i teatre, posicionant a la ciutat com una de les que pitjors ratios d'infraestructures per habitant mostra (veure anàlisi factorial). Això és encara més greu si considerem que Gandia és punt de referència i atracció – i així ho demostra el fenomen de l'exhibició cinematogràfica- per al conjunt de pobles de menors dimensions (amb una massa poblacional important) de la Safor. Tampoc mostra comportaments molt satisfactoris en la part de museus i patrimoni. Encara que a la comptabilitat oficial n'apareixen dos, cal assenyalar que actualment un ha desaparegut (museu odontològic) i l'altre és la visitable Col·lecció museogràfica del Palau Comtal. Es a dir actualment compta amb una oferta museística molt limitada. La ubicació del museu de la ciutat de contingut arqueològic està encara per decidir. Fins fa molt poc tampoc contava amb cap sala d'exposició pròpia.

Tot i això a Gandia podrien detectar uns importants avantatges, menys difícils de quantificar i que poden variar el deficient panorama en un curt termini. Aquests avantatges es poden resumir en:

- 1.-** La remodelació definitiva del Teatre Serrano, el funcionament del edifici singular de la "Casa de la Marquesa" al bell mig de la ciutat, poden millorar sensiblement la disponibilitat d'infraestructures.
- 2.-** Certa especialització en la producció literària i editorial (sobre tot de premsa local) tant per raons històriques, com per l'existència de premis literaris o per la presència d'alguns escriptors contemporanis, podrien fonamentar la profundització en polítiques més actives destinades a la formació i difusió de la producció literària.
- 3.-** Les connexions amb les dues universitats de la província de València (amb la Politècnica mitjançant la seu universitària ubicada a la platja de Gandia i amb la literària amb la seu permanent de la Universitat d'Estiu) han de ser aprofitades amb major intensitat per a que afecten al teixit local i que aquest pugui amplificar

la seua influència La implantació del masters de Gestió Cultural a la seu de Gandia obrin un ventall de possibilitats molt ample. Així com també la reorientació de la dinàmica de la Universitat d'Estiu que pot implicar l'obertura d'una seu permanent

4.- El paper i la ubicació del Centre d'Estudis Comarcals Alfons el Vell, que ha liderat durant els últims deu anys les reflexions al voltant del concepte de Comarques Centrals.

5.- La potencialitat de la demanda, amb una proporció de població amb estudis universitaris superior a la mitja de les CCV.

6.- La consolidació d'experiències de televisions locals, junt amb la possibilitat de cursar estudis tècnics en só i imatge a la seu de la Universitat de Gandia, li podien donar certs avantatge en l'especialització audiovisual.

Al nostre parer, sobre aquestes referències, haurien de girar els eixos d'intervenció de les polítiques culturals

Les dades pressupostàries de la política cultural mostren un nivell prou modest en termes comparatius, arribant sols al 5,56% del pressupost total municipals front a una mitja de més del 7,78%. Per altra banda de les 6.733 ptes per habitant (també per sota de la mitja dels municipis considerats), hi ha una proporció molt important destinada a operacions de capital, reflectint que la despesa en cultura mostra, durant els últims quatre anys una elevada dependència de la remodelació, restauració dels equipaments culturals i deixant molt poca proporció dels diners per a la programació. En conjunt Gandia també és un municipi que destina més diners a la programació pròpia (cap II) que a les transferències per a les activitats alienes (cap IV), apuntant per tant a certa desvertebració dels agents culturals locals.

En conjunt, Gandia ha d'exercir la seua potència com a segona ciutat de les CCV, ubicant-se en la posició que li correspon en funció de la seua dimensió poblacional i de la seua àrea d'influència.

SCL de Gata de Gorgos.

El municipi de Gata té un comportament, respecte als municipis estudiats, poc actiu en quant a la programació d'espectacles musicals i escènics. Aquesta situació es contraposa amb l'avantatge competitiu que suposa estar per dalt de la mitja en quant a equipaments per a activitats culturals, i el seu major potencial de demanda.

Una de les activitats que més empenta podem vore que té aquest municipi és el cinema (segons el responsable de cultura, "abans era un dels més importants de la comarca"). Atrau, a més, a gent de Pedreguer, Dénia, Xàbia, Teulada i Xaló. Tant el percentatge d'espectadors com de recaptació en respecte a les dades comarcals gairebé tripliquen la seua participació en població (% de població sobre la comarca), i més que duplica aquestes mesures respecte a les CCV.

No podem dir, però, el mateix d'altres activitats considerades, com ara el teatre o la música. Durant l'any 98 només es van celebrar tres representacions escèniques, totes concentrades al segon trimestre. Aquesta dada representa el 3,80% de les representacions a la comarca, que a més és una de les més actives culturalment. En quant als espectacles musicals, la xifra baixa fins al 2,46%, prou per baix de la proporció que representa en població (3,89%). Si a més considerem els concerts oferts per la banda, aquesta dada segueix sent per baix de la mitja, tant a nivell comarcal, com de CCV.

Tal com diu el responsable, l'associacionisme al poble és molt baix; sent, segons la nostra experiència, les associacions les que generen demanda, podria ser aquest el problema. Ara bé, ací és l'ajuntament qui programa i dinamitza l'activitat cultural al municipi. Els poders públics són doncs qui espenten la demanda, però sense aconseguir que aquesta reaccione. Per tant, i considerant l'alt valor de potencial de demanda a la nostra anàlisi, no ens queda més resposta que tirar les culpes d'aquest succés als organismes públics. Aquests, tot i comptar amb un públic preparat (l'índex de capital humà és superior a la mitja de les CCV), no s'aprofita. Per altra banda, també hi ha un problema, fins ara el públic ha demanat representacions de baixa qualitat (sainets), és més, segons el responsable cultural, "quan es programa teatre de qualitat no va ningú, ni d'altres pobles". Per

tant, tal volta cabria plantejar-se si el públic que consumeix teatre al municipi vol més quantitat, encara que de mala qualitat; i per altra banda, si el públic que marxa a Dénia a veure les representacions programades per el MACMA, no seria aquest públic consumidor de teatre de qualitat que estem perdent.

Com a conclusió final, Gata és un municipi que compta amb unes infraestructures adequades a la seua dimensió (encara que semblen insuficients per al responsable de cultura) i un potencial de demanda (per allò vist, fugat) que desaprofita, sumant-se a municipis com ara Teulada, Xàbia o Cocentaina, entre altres.

SCL d'Ibi.

Ibi és un municipi de l'Alcoià que comptant amb deficiències notables, tan en la potencialitat de la demanda com en la dotació d'equipaments, aconsegueix uns ratios de programació que superen moderadament la mitja. Aquest posicionament es deu principalment al paper preponderant que juga la programació teatral. Ibi de tota manera, dins del context de les CCV per la composició sociodemogràfica de la població compta amb uns problemes estructurals per al desenvolupament normalitzat de les activitats cultural. Es tracta d'un municipi industrial amb una forta proporció de població immigrada que segons fonts de la pròpia gestió cultural "És una societat civil molt poc vertebrada, amb poques associacions i on hi ha un conflicte entre valencians i andalusos, on aquestos últims han rebutjat tot el que siga cultura valenciana", "existeix un fort xoc cultural, una desvertebració social clara que va en contra de la demanda en cultura". El ratio en capital humà confirma aquestes apreciacions sobre el potencial de la demanda.

Tot i això Ibi compta amb alguns elements que poden sustentar certa consolidació de l'activitat cultural. El centre cultural de la Vila, sent l'únic equipament cultural del municipi és un centre molt gran i amb bones dotacions i que s'utilitza amb freqüència per a tallers i cursos diversos, que compta amb un teatre amb 460 butaques i una bona sala d'exposicions, podent suportar una programació cultural amb bones condicions. El museu del joguet és també un centre d'atracció turística d'àmbit nacional

Per altra banda l'existència d'una televisió local i certa activitat audiovisual mostren que aquesta podia ser una via d'especialització.

En termes pressupostaris Ibi mostra a partir de 1996 un fort creixement de la despesa en cultura, arribant a significar el 13,25% del pressupost en cultura, una de les xifres més elevades dels municipis considerats tot i que aquest creixement se centra sobretot en operacions de capital destinades a l'adquisició i remodelació del Cinema Rio com a infraestructura per a la programació de Teatre i Música.

També destaca Ibi per ser junt a Dénia i Gandia el municipis que més despesa en personal mostren superant el 40% de la despesa corrent. En conjunt doncs, Ibi resulta un municipi mol dinàmic, tenint en compte les seues limitacions estructurals.

SCL de Millares.

Millares es troba en una situació similar a la de Bicorp. Amb respecte al comportament mig dels municipis estudiats, la programació d'activitats es troba per baix; en quant a equipaments culturals, moderadament per baix, al igual que el potencial de demanda.

Millares es un poble menut, d'uns 670 habitants. Tot i açò, programa cinc espectacles de teatre i dos de música, ambdues xifres superen en participació la proporció d'habitants respecte a la comarca i a les CCV.

La programació musical es concentra als dos últims trimestres, i la de teatre a la primavera i l'estiu.

La carència d'equipaments culturals es intrínseca al seu tamany poblacional.

SCL de Moixent.

En termes comparatius, el comportament de Moixent respecte als municipis estudiats és un poc més baix en quant a programació d'espectacles de teatre, dansa i música, moderadament per baix en quant a potencial de demanda, però té un avantatge comparatiu molt fort en quant a equipaments culturals, el qual fa que estiga molt per dalt en quant a açò es refereix.

Sorprèn en aquest cas com la nostra anàlisi coincideix amb l'opinió del gestor; aquest és conscient que les infraestructures de que disposa "estan bastant bé". A més, també reconeix l'escassa verterbració social, la qual redunda en la poca demanda de serveis culturals. "Son els poders públics qui han d'empènyer constantment per a que la gent assisteixi i participi en els actes programats".

D'aquesta manera, les quatre representacions teatrals, concentrades a la primavera i l'estiu, es tornen del tot insuficients si tenim en compte que és prop de la meitat del que seria desitjable per a un comportament mig. En quant a representacions musicals, el problema s'agreuja, encara que és alleujat en certa manera per els concerts oferts per la banda.

Tot i açò, la despesa en cultura per habitant és prou superior a la mitja dels municipis dels quals es disposen dades (unes dos mil pessetes). No es tant sorprenent el fet que el seu nivell inversor en termes per càpita siga superior a la mitja (unes mil pessetes). El percentatge de despesa en personal sobre despeses corrents és sensiblement més baix. I en quant al pressupost global, el percentatge dedicat a cultura és més baix (només un 5,56%).

La llunyania amb Xàtiva, impedeix que aquesta ciutat actue com a centre d'atracció cultural. Per tant, Moixent depèn totalment de les seues possibilitats com a oferidor de serveis culturals.

En definitiva, Moixent és un municipi dins dels d'interior amb relatives deficiències de demanda però amb bona dotació d'infraestructures. Ara bé, donada la seua escassa demanda (en termes qualitatius i quantitatius) el seu activisme programatiu és molt baix, per tant podem assegurar que no aprofiten el seu avantatge en equipaments per a realitzar una programació més intensa.

SCL de Muro d'Alcoi.

Muro és una ciutat al voltant del 7000 habitants del Comtat, de la qual no tenim registrada cap activitat ni de teatre ni de música en 1998. Tot i comptar amb una sala polivalent al Centre Cultural de la Vila. Per això a la nostra tipologia queda classificat entre aquells municipis amb bona dotació d'equipaments. L'explicació

d'aquesta circumstància pot venir per la recent inauguració del Centre Cultural que és on està ubicada una sala polivalent per a la programació de cinema i teatre. La programació de música a l'any 98 es va limitar a les propostes de la banda de música. No participen en cap circuit

Tot i això des de la regidoria de cultura ens asseguren que al municipi existeix una forta demanda cultural i un nivell molt alt d'associacionisme.

L'activitat cultural més destacada és la programació cinematogràfica, amb uns 7000 espectadors durant l'any 1998 i la docència musical mitjançant l'escola comarca de música.

No comptem amb les dades pressupostàries, però des de la regidoria s'ens diu que per a 1999 compten amb 571 ptes per habitant per a despesa corrent (suposem que cap II i IV), el que significaria una de les xifres més baixes dels municipis considerats.

SCL d'Oliva.

Oliva és la segon ciutat de la Comarca de la Safor i dins de la tipologia marcada, Oliva ens apareix com a un municipi equilibrat en situació deficient. Dues variables determinen aquesta posició, ja que Oliva pateix una manca relativa d'equipaments culturals, donada la dimensió del municipi i unes potencialitats de la demanda que se situen per sota de la mitja de les CCV. Degut a que pertany al CTV s'ha especialitzat en la programació teatral i aquesta s'emporta gran part del pressupost total, oferint a l'any 98, 25 programes. Tot i això els nivells d'eficiència de la programació teatral durant el període 95-97 se situen per sota de la mitja dels municipis del CTV. En música l'oferta és molt feble i es limita a 9 programes a l'any en 1998. Segons fonts de la gestió cultural, la manca de programació musical es deu a la inexistència d'infraestructures adients

Oliva però comptava amb una oferta museística i patrimonial acceptable (museu arqueològic i museu Vicente Parra), que s'ha incrementat notablement a l'obertura del museu de la Il·lustració. La figura de Gregori Maians atorga a la ciutat d'Oliva d'un recurs històric important i diferenciador.

També Oliva concentra una activitat remarcable a l'àmbit de les indústries culturals. Concentra el 30% de l'activitat editorial de la comarca de la Safor i és també un discret centre d'exhibició cinematogràfica amb 29.000 espectadors l'any 98. També és de remarcar el paper de la llibreria "La Fona", referent molt important en el món de les llibreries i com nucli de dinamització cultural amb un impacte que supera el terme local.

Com que no comptem amb les dades pressupostàries no podem aprofundir més en les característiques de la seua política cultural.

SCL de l'Olleria.

L'Olleria és una població bàsicament industrial, amb poc més de 7.000 habitants, i que compta amb unes infraestructures culturals relativament bastant importants. Açò fa que, relativament, l'Olleria es troba molt per dalt en quan a equipaments culturals, segons la nostra anàlisi estadística. Ara bé, en qüestions com ara la programació i potencial de demanda, el comportament és més baix que el comportament mig estudiat.

En efecte, els cinc espais de que disposa, amb un total d'unes 300 butaques per cada mil habitants, fan de l'Olleria un municipi fortament "armat" en quant a espais on es puguin dur a terme activitats culturals. Tot i que, segons el regidor de cultura, un dels seus punts febles és l'escassetat d'infraestructures, la rehabilitació del Teatre-Cinema Goya ha suposat l'estocada a un projecte fortament actiu amb inversions, que per altra banda ha comptat amb l'ajut de la Diputació i de la Conselleria. Aquest edifici no només està equipat per a activitats teatrals i de cinema, sinó que compta amb apartats per a les associacions, molt actives estes.

L'Olleria, però, forma part de l'agrupació de municipis d'interior que tot i tindre una bona dotació d'infraestructures tenen certes deficiències en la demanda. en aquest cas, un dels factors febles és l'escàs nivell de capital humà (formació) dels seus habitants, que està molt per baix de la mitja de les CCV. La programació teatral resulta a l'any 1998 molt discreta, i el contrari passa amb la música, ja que programa un 1,57% dels actes musicals a les CCV, més que el que li pertoca en

quant a participació en termes poblacionals (1,27%). Ambdós tipus de programació són estables.

Clarament estem davant un municipi especialitzat amb la programació d'actes musicals, ja siguen organitzats per l'ajuntament o òrgans afins, o per la banda, que d'acord amb l'esperit associacionista del municipi suposa una font molt important en quant a socis, respecte a la comarca.

En quant a l'esforç pressupostari, la despesa en cultura per habitant supera la mitja en unes mil pessetes. El nivell inversor és lleugerament inferior, i la despesa en festes gairebe triplica la mitja. El percentatge en cultura és tres punts superior a la mitja.

El centre d'atracció natural del municipi és Xàtiva i Ontinyent; a ell acudeixen els habitants de l'Olleria per al cinema, museus i llibreries. Per a la resta, com ara actes musicals o teatre van a València.

Destacable en aquest municipi és la diversitat d'actes, com ara la trobada Rock de la Vall d'Albaida i La Costera (se celebra a l'Olleria), mostra de teatre de titelles, participació en el Circuit de Motos Antiques de la Vall d'Albaida, exposicions de fotografies antigues i de pintura... .

SCL d'Ondara.

Ondara és un municipi de la Marina Alta amb certa personalitat peculiar, trobant-se equidistant de les dues capitals València i Alacant. Actualment és la seu del MACMA, del Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta i lidera algunes iniciatives (com el festacarrer o la televisió comarcal Marina Alta TV que participen, ben be de la concepció territorial de les Comarques Centrals. L'hem classificat per tant dins del model dels municipis activistes, perquè les condicions de les infraestructures i de la demanda mostren deficiències notables i tot i així aconsegueix una programació de música que supera notablement la mitja. La programació tant de teatre (sols tres programes) com de música es concentra en el segon i tercer trimestre. La programació musical combina gèneres variats (música folk, clàssica, jazz i blues i pop)

No hi ha casa de cultura i els espais d'utilització cultural es reparteixen entre la plaça de bous, la plaça de les escoles o l'església i el cinema Victoria. El problema de la dotació d'infraestructures pot venir solucionat amb la inauguració de l'Auditori Municipal (previst per a Setembre de 1999), amb 430 butaques i que permetrà una programació més estable i la incorporació al Circuit Teatral Valencià. El programa de festacarrer és l'única experiència de programació cultural que es fonamenta sobre el concepte de l'espai territorial de les Comarques Centrals

Els agents culturals locals queden vertebrats en un nombre elevat d'associacions (Grup Cultural Fondària, Grup de Teatre "Pirri", Associació Musical "El rovell", Associació Ocell, Grup Dolçainer, de música rock i dos grups de vent) i participen en la gestió cultural com a voluntaris. Hi ha un museu etnològic en creació.

Com en general succeeix a la Marina Alta, es conviu amb molta harmonia amb el fet de la capitalitat de Dénia.

En conjunt podem dir que Ondara juga un paper dinamitzador i vertebrador al sí de la Marina Alta i ha llençat nombroses iniciatives de coordinació i cohesió territorial des de l'àmbit de la cultura (p.e proposta d'òpera La Safor- Marina Alta).

SCL d'Ontinyent.

Ontinyent és també la capital cultural de la Vall d'Albaida i mostra certes relacions de competència amb les dues grans ciutats pròximes –Alcoi i Xàtiva- Les dades que utilitzem per a l'anàlisi mostren alguna vessant confusa que ens caldrà aclarir, ja que alguns indicadors mostren realitats contradictòries, que potser poden venir explicades per alguna informació que no entra al nostre anàlisi Un dels trets més cridaner de l'estructura del seu sistema local és la vertebració de la població al voltant de projectes i associacions culturals. "es tracta d'una població molt vertebrada i que gaudeix d'un nivell molt alt d'associacionisme", tot i comptar amb un índex de capital humà que està molt per baix de la mitja de les CCV El sorprenent i elevat nombre de festes (31 – des de les falles fins a moros i cristians o la festa del camí dels carros) que se celebren a Ontinyent pot servir també com a indicador de la participació i vertebració ciutadana en el actes lúdics, culturals i festers

Participa en el CTV, en la Xarxa musical Valenciana. Altres factors diferencials, són en general la relativa fortalesa²³ de les indústries culturals; la dinàmica activitat editorial i també cultural duta a terme per la Caixa d'Ontinyent, L'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida i pel Servei de Publicacions de l'Ajuntament. També el paper que exerceix com a centre d'exhibició cinematogràfica, concentrant al 95% dels espectadors de la comarca i més d'un 7% del conjunt de les comarques centrals (quan el seu pes poblacional correspon a un 5,7%). La "Mostra de Cinema", que es celebra a l'estiu pot explicar parcialment aquest fet Així mateix l'existència de dues televisions locals (una de titularitat municipal i gestió privada i l'altra privada), tot i que la segon (privada), actualment sols connecta a una emissió per satèl·lit, mostren un dinamisme relatiu acceptable

La seua programació de música es prou regular al llarg de l'any, programant entre 5 i 10 actes per trimestre, mentre que la programació teatral, respon a la temporada teatral. Mostra una certa especialització relativa en teatre i també mostra uns indicadors de la demanda teatral al sí del circuit prou satisfactoris, amb taxes d'ocupació i d'impacte per habitant superior a les del conjunt dels municipis del CTV. També cal destacar l'elevat preu mig de les entrades al teatre, que superen durant el període 95-97, en més de 100 pessetes a la mitja de CTV. Aquestos indicadors sí que ens podem apuntar a certa mobilització especial del públic d'Ontinyent front als fets culturals

Tot i això, aquesta programació mostra ratios que estan molt per sota dels seu pes poblacional tant a nivell comarcal com a nivell de CCV. L'explicació d'aquesta paradoxa sols pot centrar-se en la mancança d'infraestructures i especialment la peculiaritat de la seua política cultural, que destina una quantitat molt reduïda a la cultura. Més encara el percentatge del pressupost total destinat a cultura ha anat reduint-se de 1994 a 1997 fins a estar en el 2% del pressupost total, una de les xifres més baixes trobades en els casos d'estudi. També cal tenir en compte la peculiaritat del sistema polític d'Ontinyent on pràcticament tot els partits controlen

²³ Aquesta afirmació ha d'entendre's en el marc de la debilitat estructural de les indústries culturals a les CCV

alguna regidoria. També la seua estructura especial de regidories durant el període 94-98, fa que les dades no siguen absolutament comparables²⁴.

El creixement sobtat, de les proporcions de la despesa en cultura de 1998, es deu fonamentalment a la inversió en la sala multiusos de la casa de cultura.

En definitiva, aquesta aproximació al SCL d'Ontinyent, coincideix amb la tipologia que ens sortia de l'anàlisi factorial (equilibrat en situació deficient) i deixa entreveure algunes ombres sobre la seua realitat cultural. El que queda clar és que no exerceix la capitalitat comarcal en totes les seues dimensions ni en la mesura que ho havia de fer. Si no hi ha errades en la interpretació de les dades pressupostàries és evident que aquestes mancances han de veure amb la quantitat de diners destinats a la política cultural.

Tot i això, el recent emplaçament de l'extensió universitària de la Universitat de València, pot significar una notable dinamització de la demanda.

SCL de Pedreguer.

Pedreguer és un municipi de la Marina Alta que hem qualificat com a equilibrat en bona situació. La potencialitat de la demanda i la dotació d'equipaments de música i teatre atorga al municipi, en funció de les seues dimensions, un marca acceptable per a desenvolupar la programació cultural. La seua programació es decanta quasi exclusivament per la programació musical, oferint 16 programes de música en 1995 i sols 3 de teatre. La programació es concentra a l'estiu. La programació teatral podrà créixer notablement després de la compra d'un cinema privat per a programar teatre i cinema.

L'element diferenciador de la política cultural de Pedreguer és que de tots el municipis considerats, és el que atorga major importància al capítol IV per al desenvolupament de la seua política cultural. Més del 70% de la despesa corrent

²⁴ A l'Ajuntament d'Ontinyent existeixen les següents regidories independents; Regidoria de Cultura, Museus i Publicacions. Regidoria de Biblioteques i Arxius, Regidoria d'Esports, Regidoria de Patrimoni i Regidoria d'Educació

correspon al capítol IV. És a dir programa directament poc, però transfereix fons per a que altres institucions organitzen i programen. Conseqüentment les despeses de personal també son de les més baixes. El que resulta cert és que a l'igual que a Ondara, els agents culturals locals estan vertebrats al voltant d'un munt d'associacions vinculades a la música (dues corals, dues bandes de música, grup de danses, grup de rock amb cert ressò local, colla de dolçainers, centre artístic musical).

El pressupost en cultura actualment gira al voltant del 6% del pressupost total, però ha arribat al 20% en 1994, degut a les operacions de capital aprovades per a l'adquisició del cinema.

SCL de Pego.

Pego és un dels municipis que a la tipologia que ens sortia de l'anàlisi factorial quedava caracteritzat com equilibrat amb deficiències. La característica més destacada del SCL de Pego és la ubicació del Museu d'Art Contemporani de Pego que és l'únic d'aquestes característiques a les CCV. La seua col·lecció resulta interessant, tot i no ser de primera fila, podria constituir un nucli d'un Museu d'Art Contemporani a les CCV

Respecta a la programació teatral, pertany al CTV. Durant el període 95-97 va assolir un impacte notable en el nombre d'espectadors, però el nombre d'espectacles anuals ha baixat considerablement a l'últim any, passant de 12 espectacles anuals de mitja a sols 7, tot i que compta amb un Teatre Municipal (Teatre de la Vila) ubicat a la casa de la cultura amb molt bones condicions. La despesa municipal destinada al circuit es troba notablement per sota de la mitja dels municipis de les CCV. També la programació musical mostra encara uns ratios per habitant molt baixos, destacant des de 1998 la primera edició del Festival de Rock de Pego.

També cal destacar, que tot i ser una ciutat de la Marina Alta, el destí més habitual de la demanda de la ciutat de Pego és més cap a Gandia que cap a Dénia (especialment en cinema). Destaquem també les tenses relacions amb el MACMA i

cert desinterès genèric per la política cultural. Com no comptem amb dades pressupostàries no sabem exactament si aquest desinterès es tradueix (previsiblement) en una baixa dotació pressupostària.

SCL de Quatretonda.

Quatretonda és un poble menut de la Vall d'Albaida, que hem classificat a la nostra tipologia com a equilibrat en bona situació. Com molts altres municipis de la Vall d'Albaida compta amb una forta tradició musical. Hi ha 3 bandes de música, amb aproximadament 175 educands. A més està l'escola comarcal de música. És per tant l'activitat musical el principal tret diferenciador de l'activitat cultural del municipi. La dotació d'infraestructures ha quedat modificada amb l'acabament de la construcció d'un centre social polivalent que compta amb una sala de teatre per a 400 butaques. Un altra característica de la població és l'elevat índex de capital humà.

La dotació pressupostària en cultura se situa per damunt de la mitja en quasi 1000 ptes per càpita, però aquesta dada ve molt condicionada per la despesa en inversió en 1997 i 1998 destinada a la construcció del centre social polivalent.

SCL de Tavernes de Valldigna.

Tavernes se situa junt a Ibi a la cua dels municipis que hem denominat activistes. El seu comportament però se situa molt a prop del comportament mitja de les CCV. Es tracta d'una població de 16.000 habitants i és la ciutat costanera més propera a la ciutat de València de les CCV. La seua programació de teatre i música el situa lleugerament per damunt de la mitja de les comarques centrals, especialment pel que fa a la programació musical. La programació teatral es reparteix de forma homogènia al llarg de l'any, mentre la musical mostra una petita concentració als mesos estiuencs. En dos aspectes de la programació musical destaca Tavernes, per una banda en el festival d'estiu "Sete lois Sete luas", projecte transnacional organitzat conjuntament amb ciutats de Portugal, Itàlia, Romania, i Cap Verd on es presenta música folklòrica i teatre, i per altra

banda la programació de Jazz organitzada per un club de jazz local. La Societat Musical de la ciutat també mostra un dinamisme elevat.

En termes de teatre cal dir que pertany al CTV, però mostra entre 1994 i 1997 unes taxes d'eficiència i de despesa inferiors a la mitja del conjunt dels municipis que pertanyen al CTV. Respecte als equipaments compta amb una dotació lleugerament per sota de la mitja però aquesta situació es podrà resoldre amb la finalització de les obres de la nova casa de cultura que contindrà una sala polivalent de 700 butaques, una sala d'assaig, sala d'exposicions i algunes sales auxiliars més. En una segon fase esta contemplada la construcció de la Biblioteca, la seu de la Universitat Popular i l'Arxiu. Aquesta segon fase quedarà finalitzada en dos anys.

No queda registrada cap activitat de les indústries culturals i tampoc compta amb molts equipaments museístics i patrimonials. Com que no comptem amb les dades pressupostàries no podem fer més inferències sobre la seua política cultural.

SCL de Teulada.

Teulada és un poble turístic de la Marina Alta, que com molts altres d'aquesta comarca té una proporció important de residents estrangers (40% dels 8500 habitants.). Aquesta situació provoca que si bé per una banda aquesta població atorga al municipi un elevat potencial de demanda donades les característiques sociodemogràfiques d'aquest grup i els seus interessos, al mateix temps es donen problemes d'identificació i participació en la cultura local. Definint així dos tipus de demanda, aquella dels estrangers que sols assisteixen als programes musicals i per altra banda la demanda nativa. Aquest fet podria explicar l'especialització de molts municipis de la Marina Alta en la programació musical (Dénia, Xàbia, Calp, Ondara, etc....).

És per això que Teulada apareix agrupada en el conjunt de municipis que desaprofiten certes avantatges. En el cas de Teulada, la seua condició turística (el seu nivell de renda familiar disponible quasi duplica la mitja de les CCV) i l'elevat índex de capital humà (el més elevat de tot el conjunt de les comarques centrals) dibuixen, en principi un mar molt adequat per a l'activitat cultural. Els

equipaments, també en termes comparatius mostren unes dotacions acceptables, mentre que la programació es limita a situar-se significativament per damunt de la mitja en el cas de la música i significativament per sota en la programació teatral. La programació musical no es concentra en el mesos estiuencs com és el cas d'altres municipis costaner, pel que cal deduir que es programa per a la demanda local i no específicament per als turistes.

Els pressupostos destinats a cultura estan més de 1000 pessetes per sota de la mitja del municipis considerats, tenint molt poca importància en aquestes despeses les destinades a operacions de capital destinant per tant la major proporció a la despesa corrent. El tret més distintiu dels seus pressupostos és que és el municipi que major proporció (junt a Calp i Pedreguer) destina a cap IV, tant en termes relatius com absoluts.

SCL de Xàbia.

Xàbia respon amb prou fidelitat al model dels municipis mitjans de La Marina Alta. Infradotació d'equipaments, elevada potencialitat de la demanda tant pels fluxos turístics com per l'elevada formació de la seua demanda, especialització en la programació musical, elevada proporció de residents estrangers i relatiu poc interès per la política cultural, si tenim en compte la dotació pressupostària i elevada proporció del pressupost organitzada per associacions i institucions alienes al Ajuntament. També com és el cas d'Ondara, Pedreguer i Gata, es pot dir que els habitants de Xàbia estan servits per la programació cultural de Dénia.

Xàbia no compta ni amb teatre ni amb auditori i la programació musical es fa principalment a l'església o la plaça. La programació de música es centra en el Jazz, música clàssica i ètnica. La casa de cultura compté amb una biblioteca-fonoteca, una sala d'exposicions i locals per a l'àrea de Joventut.

La programació cultural no està concentrada a l'Estiu, com sol ser el model dels municipis turístics ni tampoc arriba a superar la mitja del conjunt dels municipis considerats. Pel contrari Xàbia compta amb una important xarxa d'infraestructures

d'oci, arribant a recaptar quasi el 8% dels drets d'autor de les CCV, quan sols concentra el 3,8% de la població.

També és important destacar l'important patrimoni immoble protegit de Xàbia, especialment les torres fortificades per a la defensa marítima, ubicades en indrets amb molta qualitat paisatgística.

L'estructura pressupostària mostra que la despesa per habitant durant el període està a menys de la meitat dels municipis considerats i que pràcticament tot el pressupost es destina a despesa corrent. I com hem assenyalat abans, quasi el 50% està destinada a Cap. IV, es a dir transferències per a que altre organitzen activitats culturals.

En conjunt podem dir que la dimensió poblacional de Xàbia mereix una política cultural de major dimensió, tot i que podem pensar que el ciutadans estan relativament ben proveïts pel paper comarcal que juga la ciutat de Dénia.

SCL de Xàtiva.

Xàtiva és la capital de La Costera i una de les grans ciutat de les CCV, tant en termes poblacional com en termes simbòlics. Alcoi, Dénia i Xàtiva configuren en termes absoluts i d'importància el triangle de poblacions que compte la majoria dels recursos monumentals i patrimonials de les CCV. Però també destaca en termes de programació. Sense arribar a participar del grup dels municipis activistes, Xàtiva se situa, amb Pedreguer de municipis equilibrats en bona situació en el conjunt, però també amb un criteri més lax podria agrupar-se en el conjunt de municipis activistes. Els equipaments mostren un suau paper que constreny la programació però per altra banda, la dotació de capital humà mostra una demanda amb elevat potencial. Xàtiva mostra una especialització relativa en la programació musical oferint durant l'any 1998 75 programes. Amb una programació molt variada que va des de música simfònica per orquestres europees (p.e ORQUESTRA SIMFÒNICA DE SCHLESWIG HOLSTEIN) fins als programes del certamen de Pop-Rock o música de cambra i Jazz, Xàtiva mostra una programació regular de més de 10 programes al trimestre, abundant-se aquesta xifra als mesos estiuencs (on es concentra el festival de Jazz, el

certament Pop Rock i la programació de la fira d'Agost). La programació musical es realitza bàsicament en les esglésies ja que l'auditori municipal té una capacitat de 318 butaques, quedant menut en la majoria de les ocasions.

També pertany al Circuit Teatral Valencià i presenta una programació teatral per damunt de la mitja dels municipis considerats. El problema de nou resideix en les infraestructures, ja que han de llogar el cinema Saetabi (privat) depenent de la disponibilitat d'aquest. Tot i això està en construcció un teatre que s'ha acabat i que compta amb 850 butaques. La gestió cultural de Xàtiva té clara la relació entre turisme i cultura i per tant tracta de reforçar el programa estiuenc de Teatre al Castell. Coorganitza també amb l'associació de Teatre a la Lluna, la Mostra de Teatre i Dansa de Xàtiva.

L'exhibició cinematogràfica mostra un elevat dinamisme, concentrant l'11% dels espectadors de les CCV, mentre que sols disposa el 5,5% de les butaques.

Finalment la dotació de museus i béns immobles patrimonial és un dels altres elements diferenciadors i amb un potencial molt elevat. Malauradament con comptem amb dades pressupostàries per a aprofundir en l'anàlisi.

Algunes conclusions del diagnòstic sectorial i municipal

A banda de les informacions i conclusions que ens han aparegut al llarg del diagnòstic, per a cadascun dels àmbits analitzats, podríem resumir algunes de les més rellevants:

1. Les CCV tenen certa homogeneïtat en l'articulació i configuració dels seus sistemes culturals locals (amb totes les peculiaritats espacials), però no hi ha cap indici de que conformen un espai integrat a l'àmbit de la cultura ni que les relacions (poques per altra banda) "*erga intra*" superen ni qualitativament ni quantitativament les relacions "*erga extra*"
2. Si exceptuem la dotació de recursos patrimonials i museístics (amb matisacions), les CCV no mostren ni cap especialització, ni cap avantatge competitiu ni cap element radicalment diferenciador front a la realitat cultural

dels conjunt del País Valencià. La mitologia al voltant del “dinamisme cultural” de les CCV no pot entendre’s més que com a certa homogeneïtat en la percepció de la seua realitat històrica, cultural i lingüística i certa voluntat de pertànyer a un sistema integrat. És cert que aquesta percepció subjectiva pot ser un element estratègic en la revalorització de l’espai ja que orienta i dóna sentit a accions concertades i per tant amb majors possibilitats d’afectar al territori.

3. Tampoc hem trobat cap limitació definitiva i concloent per al desenvolupament d’activitats culturals, especialment a l’àmbit de l’exhibició de música i teatre i a la consolidació (amb certa empenta pública) d’alguna de les indústries culturals
4. Els principals elements que determinen les peculiaritats dels sistemes culturals locals són la política cultural local municipal i la configuració de les característiques de les seues demandes expressades mitjançant la dotació de capital humà i el nivell de vertebració social i la presència de l’associacionisme cultural.
5. El model de “política cultural” és un model convencional en el sentit que en termes generals té una visió estrictament local, mostra comportaments lligats a la conjuntura política local, es manifesta en pràctiques lligades a esdeveniments puntuals i no considera l’element cultural com element estratègic de desenvolupament territorial. A més de forma genèrica, i a la majoria dels municipis la política cultural està orientada cap a la programació-exhibició.
6. Les grans ciutats de les Comarques Centrals, en general (amb l’excepció de Dénia i en menor mesura Xàtiva), presenten prou deficiències per a convertir-se en els referents reals i simbòlics per a aprofitar les “economies d’aglomeració que es manifesten als sectors culturals”.
7. La manifestació de les activitats de les indústries culturals a les CCV és marginal i perifèrica de segon grau (és a dir perifèria de la perifèria) i amb cap possibilitat de sobreixir per “*motu*” propi. Sols l’existència de les televisions locals podria donar certa oportunitat al sector audiovisual i la coordinació de l’edició pública a l’activitat editorial.

8. Els equipaments en cultura són globalment insuficients per a desenvolupar una dinàmica cultural sostenible i de cert nivell. Estem en un moment en que molts municipis estan rehabilitant, creant o adquirint equipaments. De tota manera, la configuració d'equipaments existents i en procés de creació, adquisició o rehabilitació segueix tenint com a referència bàsica la dimensió territorial local. No hi ha a les CCV equipaments de suficient dimensió o qualitat per a suportar una programació de cert nivell, especialment a l'àmbit de la música.
9. Des del punt de vista territorial es poden observar especialitzacions relatives de municipis que podien articular certes estratègies de complementarietat. Així a grans trets podríem dir que Gandia teatre, Alcoi indústries culturals i teatre, Denia música culta, la Vall d'Albaida música i altres manifestacions populars, Denia i Gandia exhibició cinematogràfica, Xàtiva, Dénia i Alcoi patrimoni, Bellreguard, Pego i Altea Art Contemporani

En resum, estem parlant d'un territori sense cap "virtut" especial, però tampoc sense cap restricció definitivament limitativa. En aquest territori, el desenvolupament de la majoria de les activitats culturals estan fortament determinades per l'actuació del sector públic local i per tant la variable rellevant és la voluntat política de considerar o no la cultura com un element important. La clara percepció que des de l'àmbit de la cultura es té una visió en franca simpatia a la idea de les Comarques Centrals, converteix al desig d'esdevenir en xarxa en l'element central que sí podria sustentar un procés d'adquisició de trets diferencials i competitius front a altres realitats territorials i convertir-se en el factor estratègic.

2. DIAGNÒSTIC GLOBAL. ANÀLISI DELS PROBLEMES.

Després del procés previ de descripció d'algunes de les realitats dels sectors culturals a les comarques centrals resulta necessari dibuixar un escenari global amb una metodologia que ens permeta establir un diagnòstic de caire conjunt, on inserir les possibles intervencions. La metodologia que utilitzem per a aquest procés resulta d'una adaptació a les circumstàncies d'un marc lògic que permet presentar de forma sistemàtica els problemes i els objectius de les propostes

d'intervenció, explicitant les relacions de causalitat entre els objectius i a més apuntant el possible conjunt d'estratègies. Aquesta és per suposat una aproximació inicial que ha de servir com document per encetar processos de discussió entre els agents i institucions implicades/interessades. La nostra funció en aquest cas es limita a presentar una anàlisi el més connectat possible amb la realitat a partir de la qual dibuixem un ventall de possibilitats d'intervenció. L'elecció i la decisió ha de ser un procés social on les "raons tècniques" no han de tenir més que un valor instrumental i inclús prescindible

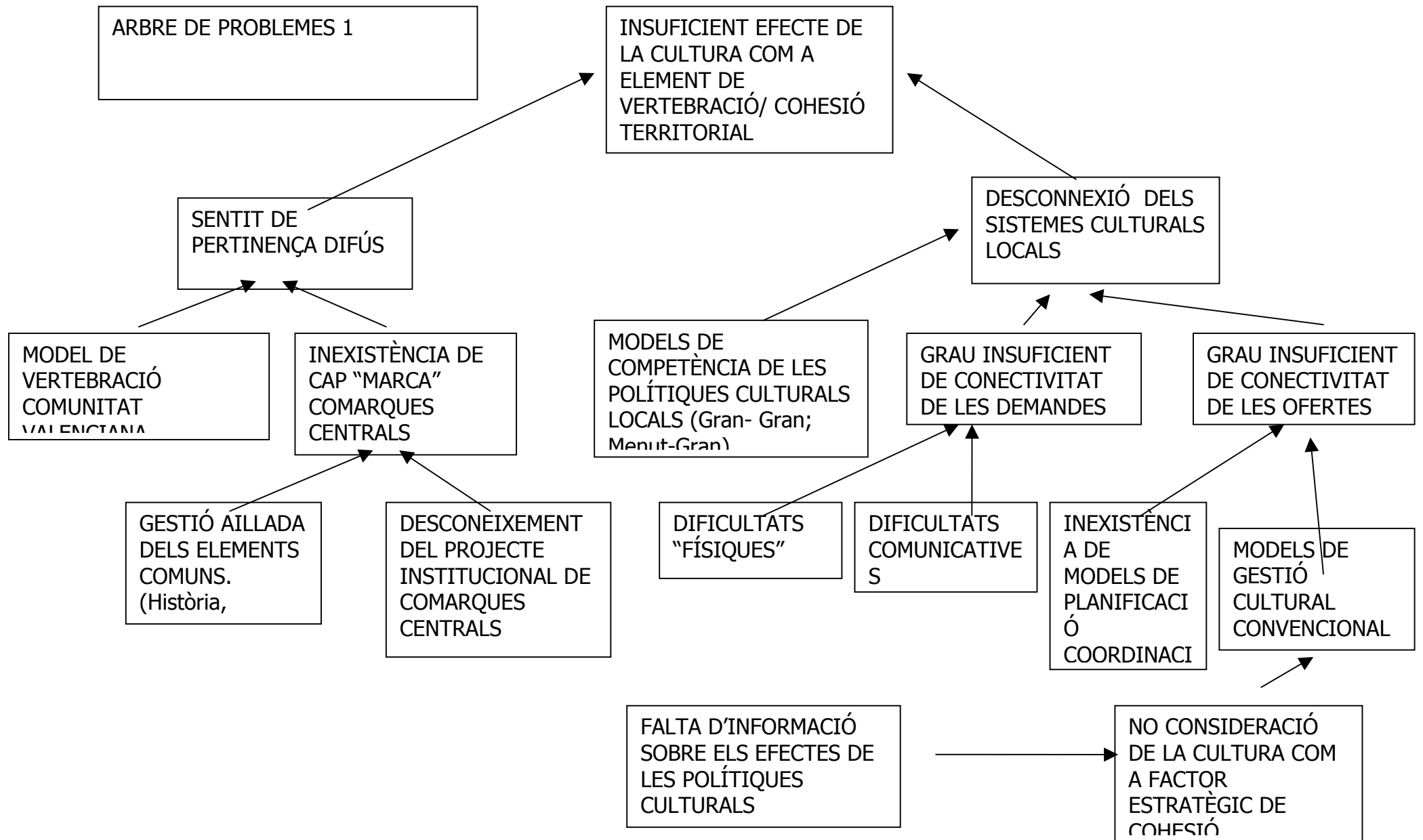
El plantejament de partida és que, tal i com es deriva de la nostra aproximació inicial (veure Introducció, punt a) és que la dinàmica cultural a les comarques centrals pot reforçar els efectes que la cultura té sobre:

- a.-** La vertebració/cohesió territorial de les comarques centrals.
- b.-** La generació de processos de desenvolupament econòmic i territorial.
- c.-** La millora en la qualitat de vida del ciutadans de les Comarques Centrals.

A partir d'aquestes tres dimensions de la cultura hem fet una abstracció necessària d'una realitat complexa per a simplificar certes relacions (arbitràriament unidireccionals) que ens permeten el disseny d'intervencions. El primer pas serà sintetitzar per a cada una de les dimensions de la cultura un "arbre de problemes".

L'arbre de problemes tracta de representar relacions causa-efecte de baix cap a dalt, intentant estilitzar al màxim la representació de la realitat amb la prioritització i jerarquització d'uns fets que al nostre parer, concentren la màxima capacitat explicativa derivada de la nostra anàlisi qualitativa i quantitativa.

El següent procés serà creuar els arbres de problemes d'aquestes tres dimensions per a detectar on es troben els problemes comuns o més encara, quines poden ser les estratègies d'intervenció que afecten a un conjunt més ample de problemes. En definitiva del que es tracta és que les intervencions maximitzen els impactes, buscant aquelles que puguin afectar de manera sinèrgica al major nombre de dimensions contemplades.

a) La vertebració, cohesió territorial de les CCV.

Així el primer arbre de problemes que ens apareix és el que tracta d'explicar els insuficients efectes que té la cultura en la vertebració i cohesió territorial de les comarques centrals. Després de la nostra anàlisi sectorial i municipals hem arribat a la conclusió que dos factors essencials han d'ésser remoguts per a que la pràctica de les intervencions culturals tinguin un impacte efectiu en la cohesió territorial; el sentiment de pertinença difús i la desconexió dels sistemes culturals locals (SCL).

Un sentit de la pertinença difús.

Les dades semblen mostrar que efectivament hi ha un sentiment molt diluït de pertinença provincial o d'identificació de la capitalitat de València i Alacant, però, tampoc es pot deduir que existesca un sentiment de pertinença consolidat cap a les Comarques Centrals, aspecte que per altra banda resulta lògic ja que no existeix fins ara cap "marca" Comarques Centrals com tampoc a l'àmbit de la cultura hi ha cap estructura, programa o institució que remarque aquest espai territorial. Hi ha molt poques experiències a l'àmbit de la cultura que remarquen el fet supracomarcal.

A l'anàlisi sectorial hem pogut detectar que les CCV són diferencialment riques en patrimoni físic i simbòlic, això vol dir que usufructuen un capital històric que no sols representa la quinta part de l'existent al conjunt de la CV, sinó que a més aquest patrimoni està lligat per un vincles històrics que li confereixen un valor d'unitat, que supera notablement el valor de la summa d'elements que el componen i que no resulta adequadament rendibilitzat. Aquests elements històrics i patrimonials que estan gestionats de manera aïllada i sense cap pretensió d'unitat, quan compten amb tots el requisits narratius per a compondre tot un "paquet" coherent i fàcilment utilitzable com element d'atracció turística i com discurs per a sustentar un sentit de pertinença molt més sòlid i aprehensible que l'actual.

Desconnexió dels sistemes culturals locals.

És cert que la desconnexió dels sistemes culturals locals és també deguda a les dificultats de connexió física entre els municipis. L'orografia i els sistemes de comunicació fan que les relacions *erga intra* siguin molt més complicades que les *erga extra*. Tot i això també és cert que les dificultats no sols són físiques sinó també simbòliques. Tant des del punt de vista de l'oferta com des de la demanda els SCL (Sectors culturals locals) són realitats aïllades que no transcendeixen de l'espai local²⁵.

Des del punt de vista de l'oferta, podem dir que no hem observat en cap dels sectors culturals ni en cap dels municipis estructures remarcables que impliquen connexions estables entre els sistemes culturals locals a nivell de comarques centrals.

En general però, podem dir que la programació estable, sols en casos de contigüitat extrema entre ciutats grans i pobles menuts implica cert compartiment de les demandes.

Des del punt de vista de l'oferta hi ha altres tipus de connexions transversals derivades de la participació en circuits de tipus radial, amb València ciutat com a centre. L'exemple més paradigmàtic és el cas del Circuit Teatral Valencià.

Tots els paràgrafs previs ens duen a un qüestió que no resulta menyspreable, encara que ens porta a la consideració d'uns factors difícilment objectivables i que afecten de manera horitzontal a qualsevol plantejament de coordinació, per damunt del marc local, d'intervencions de política cultural,. La qüestió és que la política cultural exerceix un paper considerable en la definició simbòlica de l'estil global de la gestió local i finalment en la caracterització pròpia de la ciutat. És a dir la política cultural s'utilitza per una banda com a factor visualitzable per a generar "prestigi" al model general de govern local i per altra és un element que participa en el posicionament dels municipis en l'escala de jerarquia simbòlica de les ciutats. Això vol dir que les intervencions en cultura són també ferramentes per a bastir la

²⁵ Per exemple els gestors culturals d'Oliva, Bellreguard i Gandia, tres municipis amb menys de 8 km de diferència i amb condicions d'accessibilitat molt fàcils, coincideixen en assenyalar que, de manera genèrica no comparteixen públics teatrals.

competència entre les ciutats i per tant estratègies de coordinació poden ser difícilment conciliables amb la finalitat de la competència ja que poden implicar renunciar als elements diferenciadors.

En definitiva estem enfrontats a models convencionals de gestió de les polítiques culturals que parteixen d'una visió limitada de les funcionalitats de la cultura, que vista cap a dins és utilitzada marginalment com a "màrketig" simbòlic del conjunt de les accions del govern local i que cap a fora pot arribar a representar, amb certa miopia, l'element diferenciador en la competència entre ciutats. Mai no es parteix de la consideració de la cultura com a factor estratègic de cohesió i vertebració territorial.

b) La generació de processos de desenvolupament econòmic i territorial.

L'escassa dimensió de les indústries culturals.

És evident que perquè la cultura lidere, o participe en, processos de desenvolupament econòmic i territorial resulta imprescindible que aquesta s'insereixi en una dimensió poblacional que supere uns llindars mínims per a la seua viabilitat. Com hem pogut comprovar a l'anàlisi sectorial, la dimensió de les indústries més estructurades resulta marginal i perifèrica en un marc ja per se perifèric com és la Comunitat Valenciana. L'activitat cultural està fortament vinculada a la noció de ciutat, no sols per la necessària concentració de persones sinó també per les característiques sociodemogràfiques d'aquestes. Tot i que estem parlant d'una àrea que engloba a més de 500.000 habitants, hem de considerar que el nucli poblacional més gran que comptem a les CCV és la ciutat d'Alcoi que sols supera lleugerament els 60.000 habitants. Partint d'aquest fet limitatiu però, cal remarcar altres aspectes que contribueixen a reduir encara més la "frontera de possibilitats" per al desenvolupament "natural" d'indústries culturals. En primer lloc hem de constatar sense complexos que les CCV no comptem amb cap avantatge competitiu remarcable. Ni des del punt de vista de la

creació²⁶ (més autors, més centres de formació), la producció (més companyies, més empreses), la distribució o el consum no hi ha actualment cap element que sustente certa posició que facilite o possibiliti la consolidació diferenciada (front a altres espais territorials amb característiques semblants) de les activitats culturals. En definitiva, la cultura a les CCV, actualment no compta amb cap punt fort concret clarament diferenciador i la seua dinàmica, tant l'orientada per la iniciativa privada com aquella induïda pel sector públic se situa al nivell que li correspondria situar-se per la dimensió demogràfica de l'àrea, que en l'àmbit de la cultura és, bàsicament, la suma de les dimensions de les ciutats mitges que componen el territori. L'únic element que pot convertir-se en el nucli d'un avantatge competitiu és la potencialitat d'esdevenir en xarxa. La voluntat de convertir-se en un "espai xarxa" és l'element més significatiu per a determinar l'element competitiu en el que inserir un proposta d'estratègia de desenvolupament de les activitats culturals. El que hem detectat a la nostra anàlisi és que fins el moment, per a l'àmbit de la producció cultural és que es tracta de SCL amb relacions radials amb les dues grans capitals però fragmentades a nivell horitzontal. Aquest model a més provoca que qualsevol experiència empresarial (lligada amb la cultura) amb èxit siga absorbida per els grans pols d'atracció cultural com són les ciutats de València, Madrid o Barcelona. Més enllà quan certa activitat industrial, com la lligada al sector editorial mostra cert dinamisme relatiu, la seua causa ha de buscar-se en la demanda pública o en la iniciativa d'institucions sense afany de lucre. De la fragmentació dels sistemes culturals i les seues causes ja hem parlat a l'epígraf anterior, sols cap remarcar ací que si als paràgrafs anteriors fèiem referència a que el SCL eren sistemes desconnectats des del punt de vista de les ofertes i les demandes, a aquesta dimensió econòmica de la cultura hem de parlar de que els mercats estan fragmentats localment. Sols en el cas de l'exhibició cinematogràfica es pot dir que els mercats naturals superen la lògica local, tot i que mai sense arribar a la dimensió territorial de les comarques centrals.

²⁶ Hem disposat d'algunes dades respecte a variables relacionades amb la creació, però com que no eren completes ni totalment significatives no les hem fet servir a la nostra anàlisi. Tot i això, els indicis amb els que hem treballat desmitifiquen certa impressió que

Escàs impacte territorial de les activitats culturals.

Un altra qüestió rellevant és que a banda de les indústries culturals que segueixen una lògica més independent de la iniciativa pública, també resulta de la nostra anàlisi que tampoc la iniciativa pública, és a dir bàsicament la política cultural municipal té efectes notables per a la consolidació d'activitats culturals que tinguen algun tipus d'impacte permanent sobre el desenvolupament territorial. El punt de fons és evidentment que la política cultural a nivell municipal no s'entén com a variable estratègica per al desenvolupament territorial i per tant no recull suport pressupostari per a dotar de recursos (al voltant del 7% del pressupost total), ni els models de gestió cultural (que mai són integrals) tenen entre els seus objectius els efectes d'impacte econòmic i territorial. Tot i això partint d'aquestes limitacions bàsiques que per a remoure-les seria necessari un canvi substancial en la percepció de la funcionalitat de les polítiques culturals, hi ha altres factors que entrebanquen les potencialitats d'ús de les accions en cultura com elements de desenvolupament territorial.

Un d'aquests entrebancs és l'orientació de les polítiques culturals municipals cap a l'exhibició i no cap a la formació, creació i producció. Els impactes d'una política orientada a l'exhibició té uns efectes "aparador" majors però molt més febles sobre el teixit cultural local, ja que no necessàriament articulen estructures estables de formació, creació i producció, que poden tenir majors efectes arrossegament, i a més llarg termini sobre altres sectors econòmics. L'única forma de fixar els efectes de les activitats de programació és via turística, però en aquest sentit hem de tenir en compte que el model turístic sobre el que es posicionen les comarques centrals està definit sobre el model "sol i platja" que resulta difícilment reconvertible a curt termini.

Les CCV, en conjunt no comptem amb cap equipament amb les característiques tècniques, de dimensió i amb la capacitat de convertir-se en "contenidors" culturals de referència simbòlica, que possibiliten una programació teatral o musical permanent inserida amb certes garanties en circuits d'alt nivell i amb certa

es té des de fora sobre el potencial humà i creatiu de les CCV.

projecció exterior. Ciutats com Gandia, Dénia, Ontinyent, Xàtiva o Alcoi com tot i hi haver indicis de que comptem amb demandes rellevants, es trobem en situacions precàries (o amb retards inexcusables en l'execució de les planejades) en quant a la dotació de grans infraestructures d'exhibició (és especialment sagnant la inexistència de grans auditoris –específicament dissenyats per a la música-) i en algunes ocasions la despesa per a llogar espais més o menys adients significa un cost elevat que minva les dotacions per a programació

Siensem que la programació cultural ha de tenir algun tipus d'efecte sobre l'articulació econòmica i territorial hem de concloure amb rotunditat que la dimensió (física i simbòlica) de les infraestructures han estat dissenyades amb una lògica local, sense tenir en compte que el "hinterland" desitjable supera notablement l'espai local (i per tant també la responsabilitat política supera l'àmbit local).

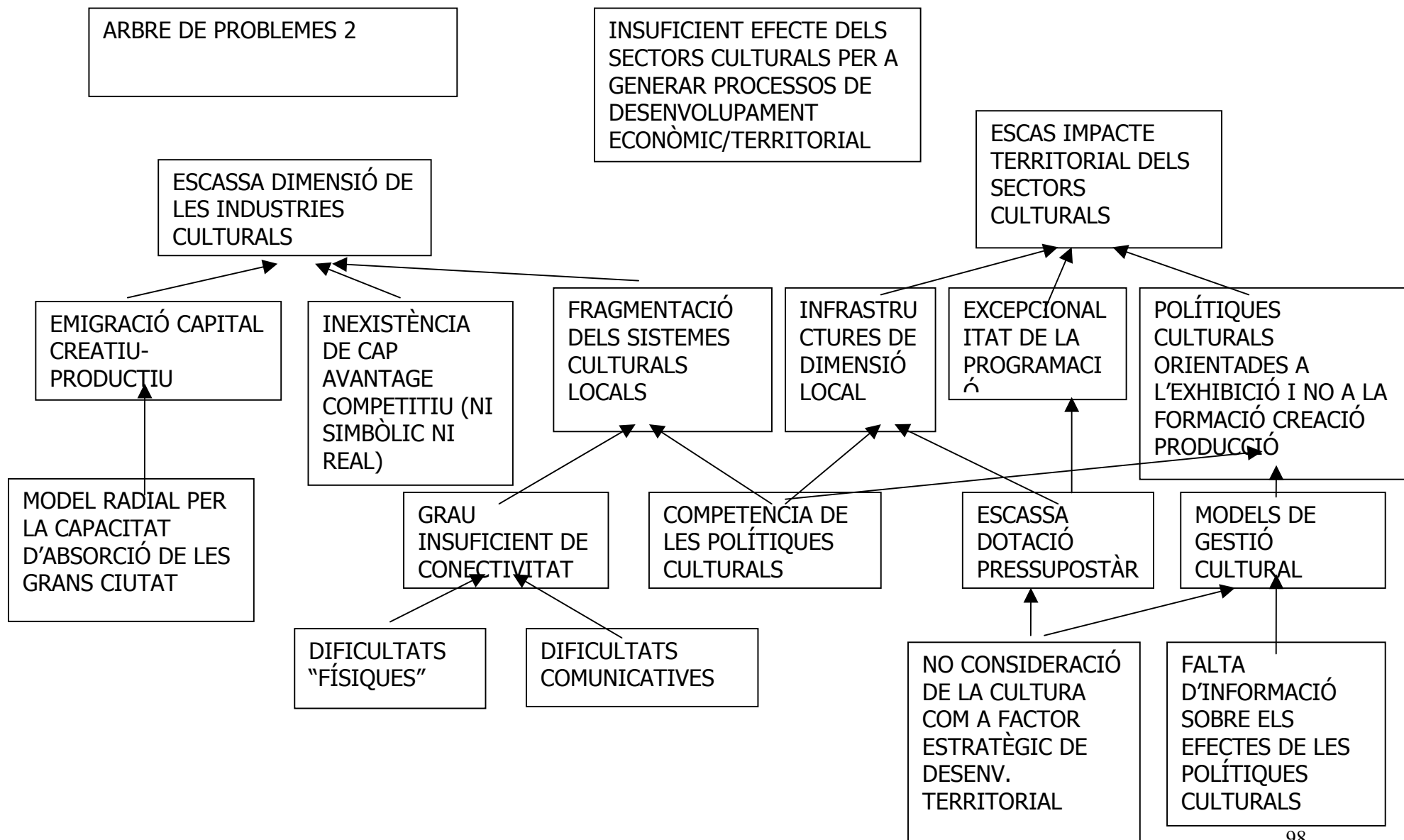
Un altre aspecte que cal remarcar és que per a que els efectes de les polítiques culturals tinguem certa dimensió, hem de corregir, al menys en les ciutats de major grandària, l'excepcionalitat de la programació cultural que hem constatat a les seccions anteriors. Una programació cultural concentrada en esdeveniments determinats i en les festes patronals redueix notablement els seus efectes per que;

- a) no crea hàbits de consum regular.
- b) no permet la consolidació del teixit cultural local (ja siguen els segments professionals com en els amateur).
- c) incrementa els costos d'una gestió racionalitzada de les infraestructures (períodes de congestió i períodes d'infrautilització).
- d) la seua dinàmica implica que es persegueix més l'impacte mediàtic i no l'impacte sobre el agents locals.

Com hem comprovat amb tècniques quantitatives a altres treballs, especialment per al teatre (Rausell, P. Carrasco,S., 1999 b.), la importància no resideix tant en la freqüència de la programació, sinó en la seua regularitat. Així té major impacte una programació que tinga regularitat tot i que siga escassa (1 Divendres cada 2

mesos) que una altra més abundant però més irregular (1 vegada al més, però canviant els dies o les setmanes de programa).

De nou, i en definitiva, es parteix de la idea que la política cultural no és i no pot ser un factor estratègic en el desenvolupament econòmic amb impactes territorials considerables. La revalorització de la gestió cultural com a eina de desenvolupament econòmic és un dels reptes de les polítiques culturals municipals. Aquest procés implica per una banda la conceptualització d'aquesta idea i per un altra l'existència de treballs i estudis que profunditzen en l'àmbit teòric i en el empíric aquesta relació.

Dues qüestions són importants per a explicar aquest fet; per una banda la desconexió dels sistemes superiors de formació reglada. Les CCV han de procurar que les extensions universitàries ubicades al seu territori, ofereixen formació en ensenyaments artístics o camps relacionats, (Història de l'Art, formacions tècniques,...). La importància dels centres superiors de formació reglada per a la pràctica amateur és que procuren un conjunt de població formada en la pràctica artística que a la vegada es converteixen en proveïdors de formació no reglada (acadèmies, professors particulars, etc..).

Així mateixa és constatable que les polítiques culturals utilitzen molt poca proporció dels seus recursos als programes orientats a la formació i a la promoció de la creació. I això parteix de que les prioritats de les polítiques culturals no passen per considerar a la pràctica amateur com a element definidor de la qualitat de vida dels ciutadans.

c) De la millora en la qualitat de vida dels ciutadans de les Comarques Centrals.

Models de consum subdesenvolupats.

Com no podia ser d'una altra manera, donada la fragmentació dels sistemes culturals locals, l'escassa dimensió dels municipis, l'escassa dimensió de les infraestructures, la inexistència de sectors culturals consolidats, i altres elements analitzats al present treball, els ciutadans de les CCV s'enfronten a una oferta real sensiblement limitada i per tant les seues potencialitats de consum cultural al territori de les comarques centrals es troba amb restriccions, definint un model de consum que nosaltres hem denominat subdesenvolupat. En termes comparatius, tot i que els seus municipis es gasten proporcionalment més diners per habitant que els Ajuntaments de les grans capitals, un ciutadà de Dénia, Xàtiva, Alcoi o Oliva es troba front una oferta més reduïda quantitativament, menys regular, i de pitjor qualitat (entès aquest concepte de distintes maneres –pitjor producte, pitjors infraestructures, pitjor informació-), que la que es pot trobar un ciutadà de

València o Alacant. Si considerem que l'accés al consum cultural és un dels elements importants per a determinar la qualitat de vida dels ciutadans resulta clar que els de les CCV estan en condicions de desavantatge front als de les grans capitals.

Partint d'aquesta premissa, però l'experiència europea, ens mostra que ciutats entre 50.000 i 100.000 habitants poden oferir una densitat acceptable (i comparable a ciutats de major grandària) per a inserir-se en circuits de programació d'alt nivell i a més projectar cap a l'exterior aquest perfil cultural. A les CCV, aïlladament sols Alcoi i Gandia assoleixen el límit inferior d'aquesta franja. La qüestió canvia sensiblement si pensem el territori de manera integrada i considerem que l'espai de les CCV recull a una població de més de 500.000 habitants. Però pensar en un espai cultural únic no és sols una matèria de disseny, sinó que de l'anàlisi (podem extraure la conclusió de que les CCV no són, en l'àmbit de la cultura, un espai únic. Totes aquestes consideracions ens porten a afirmar, que finalment "l'oferta real", el ventall de programes i serveis culturals que un ciutadà de les CCV pot triar, a menys que aquest ciutadà estiga extraordinàriament motivat, es limita bàsicament a la programació i els serveis del seu municipi i com a molt de la seua comarca.

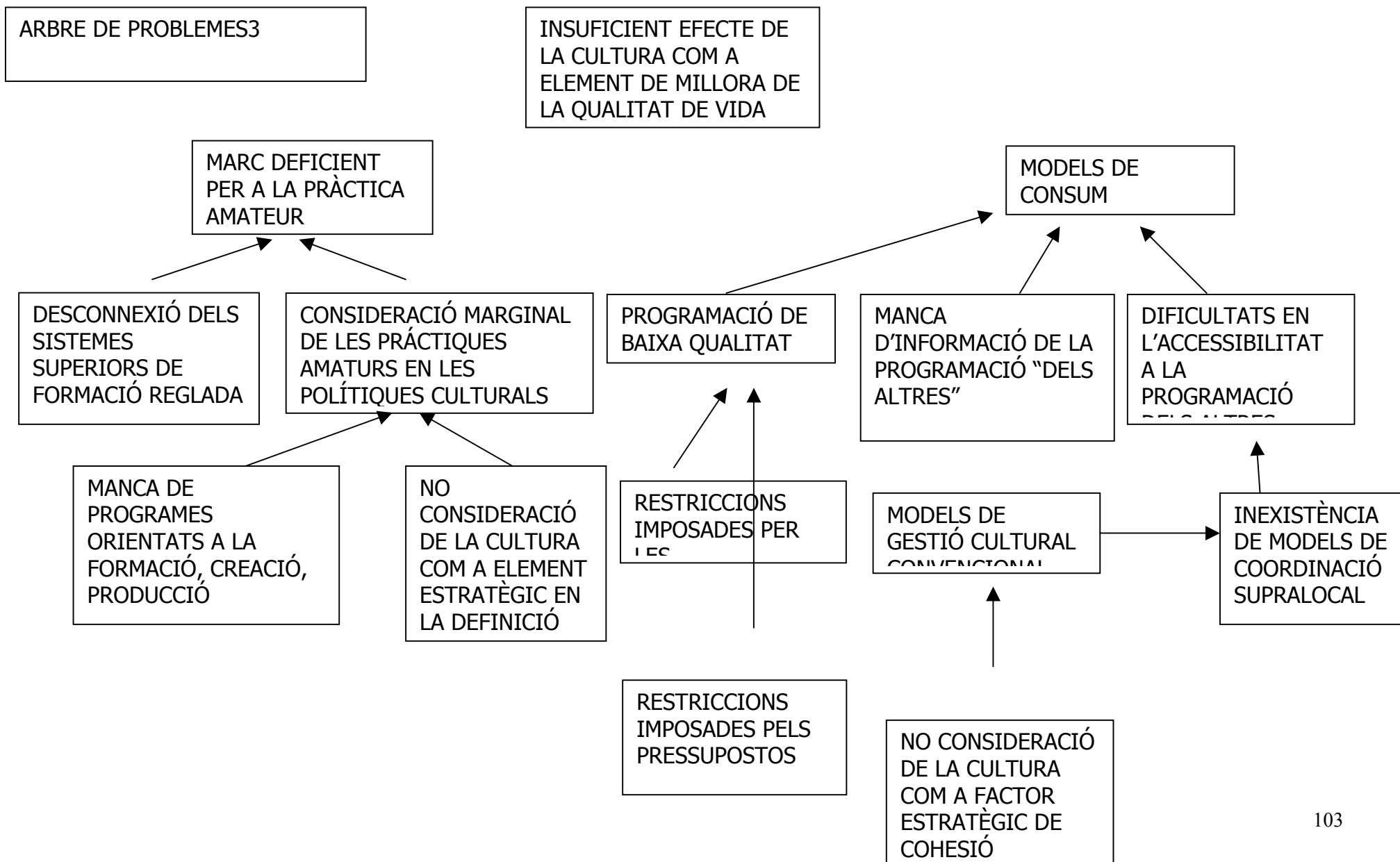
Tanmateix, tampoc les ciutats de major dimensió de les CCV han assumit el lideratge en matèria cultural que els exigia el territori on estan inserides (ni tan sols el comarcal). De l'anàlisi municipal podem deduir que per unes raons o altres sols Dénia i Xàtiva podrien situar-se en el nivell adequat de programació que permetria, amb una ampliació de la visió territorial a considerar (i amb les intervencions pertinents), donar el bot cap amunt que situara al seus ciutadans més enllà de la franja dels models de consum subdesenvolupats. Els papers de Gandia, Alcoi, Ontinyent, en primer lloc, però també Xàbia, i Oliva ha estat prou discret en la conformació d'uns nusos de xarxa amb atracció territorial que superara l'estricta marc local.

Aquesta realitat determina un model que podríem considerar de consum subdesenvolupat en el sentit la potencialitat de la demanda cultural²⁷, cosa que es troba restringida per una oferta de baixa qualitat (sempre en termes comparatius front a les de València i Alacant), irregular en la cadència de la seua programació i poc diversa

Marc deficient per a la pràctica amateur.

L'àmbit de la pràctica amateur és un dels aspectes de la pràctica cultural que més satisfaccions atorga als individus i per tant un element a considerar en la dimensió dels aspectes de la qualitat de vida de la cultura. A més la pràctica amateur n'és el pas previ per a procés de professionalització i té també uns efectes econòmics d'arrossegament important sobre els sectors proveïdors (formació, materials, edició) que ja hem comentat en seccions anteriors.

²⁷ Ens estem referint, des de la dimensió de la qualitat de vida, d'aquell percentatge de la població que a nivell europeu es situa al voltant del 7 o 8% que està disposada, si les condicions són favorables, a consumir el que podríem denominar "alta cultura".

3. PROPOSTES D'ACTUACIÓ CONCERTADA A L'ÀMBIT DE LA CULTURA EN LES COMARQUES CENTRALS VALENCIANES.

De l'anàlisi de les dades de les comarques centrals no ens apareix cap tret, en cap dels sectors que implique un comportament completament diferenciat i distintiu. Les Comarques Centrals Valencianes mostren un comportament inserit en la dinàmica més o menys mitjana de la Comunitat Valenciana, d'acord amb la seua situació relativament perifèrica a les grans capitals (Alacant i València) i d'acord amb la dimensió dels habitants amb els quals estem tractant (ciutats de menys de 70.000 habitants). Aquesta realitat enfebleix parcialment certa mitologia que al voltant de les Comarques Centrals que suposava un dinamisme diferenciat a l'àmbit de la cultura. Les Comarques centrals, però, són possiblement el tercer espai territorial al sí de la Comunitat Valenciana, després de València i Alacant en la producció i el consum de cultura, d'acord com correspon a la seua dimensió poblacional.

El marc de referència global , ja dins del nou mil·leni també mostra algunes característiques que afecten a l'estructura dels mercats culturals i per tant s'haurien d'incorporar en la filosofia global de les propostes. Al nostre parèixer, dos elements configuren aquest nou marc de referència:

- d.-** Per una banda el desenvolupament de les TIC (tecnologies de la informació i la comunicació), que signifiquen amb la digitalització una revolució en el transport dels productes simbòlics (entre ells les formes de creació, producció i distribució dels productes culturals) debilitant d'alguna manera les "economies d'aglomeració" que caracteritzaven a les activitats culturals, i per tant ampliant les possibilitats i les potencialitats dels espais "no-centrals"
- e.-** L'habilitació en el marc europeu d'una veritable política cultural europea amb el Programa Marc "Cultura 2000", que significa per si mateixa el reflex d'un creixent procés de revalorització de les polítiques culturals.

Les propostes que a continuació enumeren deriven de la conjunció dels tres arbres de problemes presentats en seccions anteriors i bàsicament tracten de

superar el entrebancs més significatius per a que els sectors culturals esdevinguin en elements de cohesió i desenvolupament territorial. D'una estructura de problemes amb format causa- efecte volem passar a una estructura d'objectius amb relacions mitjans-fins. Així de la conjunció dels tres arbres podem observar de manera global quins poden ser el eixos d'intervenció a partir de les interrelacions dels problemes en cadascun dels arbres de problemes.

De les relacions establertes entre els tres arbres, ens apareixen, un ventall d'eixos estratègics per a tractar de convertir els problemes en objectius. El següent procés tracta de convertir els objectius genèrics en propostes d'acció concretes

a) Eix d'intervenció n. 1. Millorar la connectivitat dels espais culturals de les CCV

El primer eix d'intervenció gira al voltant de la necessitat d'integrar els espais culturals de les CCV.

Justificació: La connectivitat de les demandes, la unificació dels mercats, la coordinació de les intervencions; en definitiva la construcció d'un espai comú és el repte fonamental de qualsevol model d'intervenció. De la nostra anàlisi prèvia hem detectat que aquest és un aspecte que afecta a les tres dimensions de la cultura considerades. Un espai com el de les CCV, situat a l'eix de l'arc mediterrani, amb més de mig milió d'habitants, ordenat per una xarxa de ciutats de dimensió mitjana amb relacions horitzontals en àmbits econòmics i socials, amb un substrat històric, lingüístic i de models de percepcions comuns i amb una clara voluntat de consolidar aquestes relacions, és un "valor" en brut amb tantes condicions per a inserir-se amb èxit en el nou món en transformació (postindustrial i de serveis, en plena revolució digital i on el canvi permanent i la globalització situa al coneixement i la cultura en posicions estratègiques fonamentals) que seria una irresponsabilitat històrica per part dels seus agents socials no acceptar aquest repte.

Una major connectivitat dels sistemes culturals implicaria:

1.- Dimensió Econòmica.

Una dimensió del "mercat cultural" atractiu per a la ubicació o desenvolupament d'indústries i activitats culturals amb certes garanties de viabilitat empresarial i certs efectes d'impacte econòmic (renda i ocupació) sobre l'estructura econòmica, ja que es podrien orientar cap a llinars mínims de demanda.

Un argument adient per al disseny (i finançament d'origen supralocal) d'un pla d'infraestructures culturals d'exhibició amb característiques tècniques i de dimensió ajustades a lògiques que superen el marc i els condicionaments locals

i que pogueren obtenir major impacte per a la projecció exterior de l'espai CCV i que tingueren efectes arrossegament per al sector turístic o per a sustentar decisions de localització d'activitats d'altres sectors productius.

2.- Dimensió Qualitat de Vida.

Ampliació de les possibilitats d'accés a una oferta més variada i diversa.(formativa, de programació, d'intercanvi d'experiències)

3.- Dimensió Cohesió, vertebració.

Consolidació, a partir de la cultura d'un espai cohesionat i vertebrat, que reforçara el sentit de pertinença dels seus ciutadans.

Extractant de la interrelació dels tres arbres de problemes podem observar amb major claredat les relacions causals (ara ja positivament a relacions de mitjans-fins) per a definir quins són els objectius perseguits.

El que si hem detectat és que hem de tenir certa cura amb aquelles propostes que impliquen pèrdua de sobirania en el procés de decisió, sobretot respecte a les qüestions de programació. Els responsables de la gestió cultural es mostren molt sensibles amb aquest aspecte i per tant no fem cap proposta que implique mesures "més o menys coactives" de planificació de la programació coordinada"

Accions Eix d'intervenció 1:

Acció	Descripció
I.1. <i>Tarja cultur@</i>	Del que es tracta es d'utilitzar una tarja digital amb per a utilitzar en totes les relacions dels usuaris amb els productes i serveis culturals públics i aquells privats que vulguen adherir-se. [Tarja de biblioteques, venda i reserva d'entrades per a tots el espectacles programats a les comarques centrals, cancel·lació als equipaments, accés a museus i elements patrimonials, descomptes, accés al catàleg de llibreries, sol·licitud de beques o ajudes a la creació producció, pagament per a la participació de cursos, tallers etc., rebre informació sobre programació, definició de comunitats virtuals via Internet].
Objectius específics	Crear i consolidar a les CCV un espai únic i integrat al voltant de la cultura i aprofitant les TIC.
Efectes complementaris	_Cultura en l'era digital. _Font d'informació de les demandes dels usuaris (demanda <i>one-to one</i>) i inclús possibilitat de vehicular polítiques culturals orientades a sectors o grups concrets _Pot ampliar aplicacions a altre àmbits de les relacions municipals. _Element de forta diferenciació en els models de gestió i planificació cultural. _Connexions amb altres experiències amb TIC's (Infoville, Xarxes empresarials) _Reconversió "obligada" en la gestió d'alguns serveis culturals. _Pot reforçar la marca "Comarques Centrals".

Requisits i condicions de viabilitat.	Després d'alguns contactes preliminars amb tècnics de TISSAT, existeixen possibilitats de finançament i sponsorització parcial si assoleix una comunitat virtual de 10.000 o 30.000 usuaris.
--	--

Acció	Descripció
I.2. Viatge a la cultura de les CCV	Incentivar a les agències de viatges locals (via subvenció parcial) l'elaboració de "paquets" específics de viatges per a facilitar la mobilitat de les demandes de cultura. Així per exemple amb ocasió d'una representació simfònica o dramàtica de qualitat a Alcoi, seria possible "comprar", des de Gandia o Dénia un programa que incloguera l'entrada, transport d'anada i tornada, informació ampliada i comentada de l'espectacle, visita per la vesprada als elements històrics de Xàtiva i sopar gastronòmic a la fi de l'espectacle
Objectius específics	Facilitar la mobilitat i l'accessibilitat de les demandes entre els municipis
Efectes complementaris	_Comunicació entre grups d'usuaris. _Possibilitat de gestionar els preus amb certa estratègia de "cap butaca buida" (ofertes d'últim minut). _Millora de la rendibilitat de la programació i increment de la seua repercussió.
Requisits i condicions de viabilitat.	_Bona estratègia de comunicació i marketing. _Planificació de les programacions avançada
Termini	Curt termini

Acció	Descripció
I.3. Biblioteca virtual CCV	Establir una xarxa virtual compartint tots els fons bibliogràfics de totes les biblioteques i agències de lectura públiques i aquelles privades que vulguen adherir-se, accessible via Internet i amb serveis de préstec interbibliotecari.
Objectius específics	Facilitar l'accessibilitat als serveis bibliotecaris de totes les CCV, ampliant i equiparant per tant l'accés a tots els ciutadans de les CCV
Efectes complementaris	_Homogeneïtzació de les pràctiques bibliotecàries i increment dels contactes entre ells _Utilització i desenvolupament de les TIC (veure efectes complementaris d'i.1). _Increment de l'ocupació (temporal).
Requisits i condicions de viabilitat	Finançament per al suport informàtic i per al procés de digitalització de les fitxes.
Termini	Mig termini.

Acció	Descripció
I.4 Arxius virtuals de les CCV	Establiment d'una xarxa virtual i digitalitzada de tots els arxius públic i aquells privats que vulguen adherir-se, accessible via Internet
Objectius específics	Facilitar l'accessibilitat als arxius, fomentant la seua difusió i ampliant i equiparant per tant l'accés a tots els ciutadans de les CCV
Efectes complementaris	(veure efectes complementaris I.3)
Requisits i condicions de viabilitat	(veure requisits I.3)
Termini	Mig termini.

Acció	Descripció
I.5. Butlletí/Guia	Edició d'una publicació quinzenal o mensual (paper i/o electrònica) de

Cultura	programació cultural per al conjunt de les CCV, que incorporara no sols la programació sinó també crítiques, comentaris, articles sobre cultura, etc....així com informació pràctica (preu, forma d'accés, on comprar les entrades, etc.).
Objectius específics	Difondre i facilitar l'accés a la programació cultural de les CCV
Efectes complementaris	_ Creació i consolidació de la marca CCV. _ Possibilitats d'una major mobilitat de les demandes. _ Obliga a certa disciplina en la programació cultural.
Requisits i condicions de viabilitat	Voluntat política en cas de ser finançada públicament i anàlisi de la seua viabilitat empresarial en cas privat.
Termini	Curt/Mig termini.

Acció	Descripció
I.6. Magazine Cultura a les televisions locals	Acord amb les televisions locals de les CCV per a elaborar i difondre un magazine (setmanal, quinzenal, mensual)sobre les activitats culturals. Aquesta proposta es podria enquadrar en la II.2 sobre el Consorci de Televisions locals.
Objectius específics	Difondre i facilitar l'accés a la programació cultural de les CCV
Efectes complementaris	(veure efectes complementaris I.5)
Requisits i condicions de viabilitat	(veure requisits I.5)
Termini	Curt/Mig termini.

Acció	Descripció
I.7 Taula d'Associacions culturals de les CCV	Creació d'un fòrum de discussió, debat i encontre amb totes les associacions culturals de les CCC
Objectius específics	Connexió del entramat associatiu en matèria de cultura a les CCV
Efectes complementaris	Que pugui exercir les funcions en certa mena de lobby "civil" en matèria de cultura a les CCV
Requisits i condicions de viabilitat	Disponibilitat de la xarxa associativa
Termini	Curt termini.

Acció	Descripció
I.8. Consorci de Centres d'Estudis Comarcals	Establir un consorci amb els Centres d'Estudis Comarcals existents i promocionar la creació a aquelles comarques on no existeixen. Establir convenis i marcs de col·laboració amb les Universitats.
Objectius específics	Connexió de l'entramat de recerca i pensament a les CCV
Efectes complementaris	Vincular als centres de formació superior amb el territori
Requisits i condicions de viabilitat	Acoblar un model operatiu de funcionament i compatibilitzar els distints models institucionals de funcionament dels Centres d'Estudis i les Universitat
Termini	Mig

Acció	Descripció
--------------	-------------------

I.9. Museu d'Història de les CCV	Creació d'un museu que visualitzi els elements històrics i etnològics comuns.
Objectius específics	Reforçar els sentiments de pertinença i reconeixement dels trets comuns
Efectes complementaris	
Requisits i condicions de viabilitat	Acordar consensuadament continguts i ubicació i trobar mecanismes de finançament i funcionament
Termini	Mig/llarg

Acció	Descripció
I.10. Web de recursos culturals de disposició pública	Elaborar una WEB amb tots els recursos culturals de les CCV amb informació sobre equipaments, creadors, agents (grups professionals, amateurs), empreses vinculades a la cultura, centres de difusió i recerca, programes d'ajuda, subvencions, centres de formació...
Objectius específics	Difondre els recursos culturals de les CCV i incrementar la seua accessibilitat
Efectes complementaris	Acostar el món de la cultura a les TIC. Inventariar el recursos culturals
Requisits i condicions de viabilitat	
Termini	Curt/Mig

Acció	Descripció
I.11. Consorci de llibreries de les CCV	Promoure la creació d'una xarxa de llibreries culturals privades per a que comparteixen via TIC els seus fons bibliogràfics i estableixen mecanisme d'intercanvi de vendes (model interflora)
Objectius específics	Millorar l'oferta i l'accessibilitat de les llibreries
Efectes complementaris	Acostar el món de la cultura a les TIC. Fomentar la connexió entre els agents culturals
Requisits i condicions de viabilitat	Disponibilitat dels agents Trobar mecanismes de finançament pels equipaments informàtics
Termini	Mig/Llarg

Acció	Descripció
I.12. Promoció de xarxes sectorials d'activitats amateurs	Promoure la creació d'estructures de contacte i exhibició entre creadors i grups amateurs com a lloc d'intercanvi d'experiències i fòrum de debat
Objectius específics	Millorar la connexió dels agents culturals a les CCV
Efectes complementaris	
Requisits i condicions de viabilitat	Disponibilitat dels agents Elaboració d'una base de dades sobre pràctiques amateurs
Termini	Curt/Mig

Acció	Descripció
I.13. Pla de Museus CCV	- Elaboració coordinada d'un pla per a la millora de la rendibilitat social de l'oferta museística de les CCV, amb l'objectiu d'inserir-la tant en els circuits turístics com en els hàbits d'oci dels ciutadans de les CCV

Objectius específics	- Posar en comú les possibilitats de millorar la rendibilitat dels museus de les CCV.
Efectes complementaris	- Connexió de la xarxa de museus de les CCV
Requisits i condicions de viabilitat	
Termini	- Curt/Mig

b) Eix d'intervenció n.2. Reorientar les polítiques culturals cap a la formació/creació/producció.

El segon eix d'intervenció s'ha de centrar en la reorientació de les polítiques culturals cap a la formació, creació i producció.

Justificació: La implementació de les polítiques de formació/creació/producció són essencials per a "fixar", a mig i llarg termini, sobre el territori i sobre els seus ciutadans, el efectes de la política cultural. Si dels distints diagnòstics podem deduir que la major part de l'activitat cultural a les CCV és suportada i alenada pels pressupostos públics, això implica que el desenvolupament d'aquestes difícilment és pot ordenar des de la iniciativa privada. Les poques experiències en l'àmbit de les indústries culturals mostren una estructura raquítica i sense moltes perspectives de viabilitat a mig termini. Cal acceptar per tant que no havent dinàmiques endògenes de desenvolupament (per raons com la inexistència de cap avantatge competitiu, per la localització de les CCV i per la pròpia vertebració del País Valencià) i si compartim que la dinàmica cultural és efectivament un factor estratègic, hi haurà que concloure que el sector públic ha d'assumir efectivament la promoció d'iniciatives que conformen unes estructures de producció cultural mínimament precompetitives (argument de la indústria naixent) per a sustentar dinàmiques, sinèrgies i efectes arrossegament centrades al territori, així com ordenar un espai on la pràctica amateur de la cultura siga una possibilitat real i per tant afecte a la qualitat de vida dels ciutadans. La intervenció pública ha de tenir una visió territorial i per tant exigeix un nivells mínims de coordinació supralocal i certa interlocució unificada.

Una reorientació de les polítiques culturals implicaria:

Dimensió Econòmica.

La dimensió econòmica d'aquest eix d'intervenció passa per incrementar l'impacte territorial que fins ara estan tenint les polítiques orientades cap a la

distribució i el consum. La concreció en estructures estables de formació i producció i la promoció de la creació tenen més, i més estables en el temps, efectes sobre les variables de generació de riquesa, renda i ocupació. I inclús poden arribar a llindars de dimensió o especialització que permetin certa dinàmica endògena i autosottinguda amb la consolidació d'avantatges competitiu.

Dimensió Qualitat de Vida.

Ampliació de les possibilitats d'accés real a la pràctica amateur d'activitats culturals i garanties de que l'entrada a les vies professionals es pot realitzar al propi territori

Dimensió Cohesió, Vertebració.

Tot i que no apareixen, per raons de simplicitat en els arbres de problemes, es evident que la consolidació de centres de formació creació i producció por articular-se al voltant de la marca "Comarques Centrals" i per tant tenir efectes sobre els processos de vertebració i cohesió territorial a l'àmbit simbòlic.

El problemes genèrics d'aquesta estratègia d'intervenció, tal i com els detectem nosaltres es centren en dos aspectes bàsics. 1) Com solucionar els aspectes de localització, a la xarxa de ciutats de les CC, d'aquestes iniciatives sense generar problemes de competència i conflicte entre els nusos de la xarxa. 2) Aquest tipus d'estructures resulten cares tant en termes d'inversió com de despesa corrent, per tant és necessari implicar a les institucions de finançament supralocal (Europa, Govern Central, Govern Autònom, Diputacions) com a la participació del teixit empresarial mitjançant el patrocini i el mecenatge.

Accions d'intervenció de l'eix n.2

Acció	Descripció
II.1.	Creació consorciada d'una Orquestra Simfònica professional a les CCV
Objectius específics	Establiment d'un centre amb capacitat formativa i de producció de música simfònica
Efectes complementaris	- Possibilitat de professionalització dels músics de qualitat en formació als distints centres musicals. - Increment notable de les possibilitat d'oferir música simfònica a les CCV. - Consolidació de la marca "Comarques Centrals" així com de la seua projecció cap a l'exterior
Requisits i condicions de	- Finançament externa i mecenatge. - Resolució dels conflictes potencials sobre la seua localització.

viabilitat	- Infraestructures en condicions
Termini	- Mig/Llarg

Acció	Descripció
II.2. Pla d'Infraestructures Culturals d'Excel·lència.	- Elaboració d'un pla d'infraestructures culturals que possibiliti la incorporació de les CCV en els circuits d'exhibició d'alt nivell
Objectius específics	- Millorar la qualitat de l'oferta cultural. - Possibilitar el desenvolupament de projectes de creació i producció del tipus Orquestra Simfònica, Centre de Producció Teatral, Museu d'Història etc..
Efectes complementaris	
Requisits i condicions de viabilitat	- Finançament externa i mecenatge. - Resolució dels conflictes potencials sobre la seua localització.
Termini	- Mig/Llarg

Acció	Descripció
II.3. Centre de producció audiovisual	- Creació d'un centre de producció audiovisual a les CCV.
Objectius específics	- Establir un centre amb capacitat formativa, en connexió amb els centres de formació superior i els agents privats, i proveïdor de continguts audiovisuals per a les xarxes d'exhibició a les CCV.
Efectes complementaris	- Vertebrar, consolidar i coordinar en xarxa les televisions locals. - Establir els fonaments per a una futura televisió CCV. - Consolidació de la marca "Comarques Centrals" així com de la seua projecció cap a l'exterior
Requisits i condicions de viabilitat	- Finançament externa i mecenatge. - Resolució dels conflictes potencials sobre la seua localització. - Pràctiques no colusives amb les iniciatives privades existents
Termini	Mig/llarg

Acció	Descripció
II.4. Centre de producció teatral	- Creació d'un centre de producció teatral a les CCV.
Objectius específics	- Establir un centre amb capacitat formativa, en connexió amb els centres de formació superior i els grups professionals existents, i proveïdor de continguts teatrals.
Efectes complementaris	- Vertebrar, consolidar el sector teatral - Consolidació de la marca "Comarques Centrals" així com de la seua projecció cap a l'exterior
Requisits i condicions de viabilitat	- Finançament externa i mecenatge. - Resolució dels conflictes potencials sobre la seua localització.
Termini	Mig/llarg

Acció	Descripció
II.5. Fons Cultura	- Gestió consorciada d'un fons risc per a la promoció de la creació i per al finançament d'activitats empresarials lligades a la cultura.
Objectius específics	- Reduir les barreres d'entrada per a l'elaboració de projectes creatius o empresarials vinculats amb la cultura
Efectes	- Servir d'element de localització d'activitats en principi dissenyades i

complementaris	pensades per a fora del espai territorial de les CCV.
Requisits i condicions de viabilitat	- Existència d'algun tipus d'organisme que controle, gestione i prioritze els projectes a finançar
Termini	Mig/llarg

Acció	Descripció
II.6. La casa de la Literatura	- Creació d'un centre com a espai de trobada, d'acolliment, formació i projecció pública dels escriptors
Objectius específics	- Vertebrar i promocionar les activitats creatives lligades a la literatura, així com als agents.
Efectes complementaris	
Requisits i condicions de viabilitat	- - Finançament extern i mecenatge. - Resolució dels conflictes potencials sobre la seua localització.
Termini	Mig/Llarg

Acció	Descripció
II.7. Formulació del dret a la formació artística	- Elaboració d'un pla que partint de l'inventari dels centres públics i privats d'ensenyaments artístics existents, detecte les deficiències i carències i indique les accions i les intervencions per a la superació d'aquestes
Objectius específics	- Millorar l'accessibilitat de tots els ciutadans de les CCV a la formació artística, ja siga amb intencions amateurs o professionals
Efectes complementaris	
Requisits i condicions de viabilitat	- Veure conclusions del pla
Termini	Mig/Llarg

c) Eix d'intervenció n.3. Revaloritzar el paper de la cultura, les polítiques i gestió cultural.

El tercer eix d'intervenció es centra en la necessitat de revaloritzar el paper de la cultura, les polítiques i la gestió cultural.

Justificació: La cultura no ha estat tradicionalment considerada com a element rellevant en els estudis, aproximacions teòriques ni en la praxis de l'ordenació territorial i el desenvolupament. Si compartim l'anàlisi presentada al capítol introductori, cal fer un esforç per a convèncer als agents socials, tant de l'àmbit de la cultura com de fora d'ella, de que la cultura, cada vegada més, és un factor estratègic en la qualificació del territori, la determinació de les seues potencialitats i en la definició dels seus avantatges comparatius a mig i llarg termini. Per tant les intervencions que s'hi facen tenen que tenir la mateixa

densitat teòrica i suport empíric que les que tenen les intervencions en camps com per exemple el transport, el turisme, l'urbanisme etc...La implementació de les intervencions en cultura no pot seguir essent considerada com element marginal quasi decoratiu i sense impactes sobre el territori. A partir del diagnòstic realitzat al present treball, cal plantejar un canvi radical en els models de gestió cultural, perquè no recullen, ni de lluny, l'element estratègic d'aquesta. Aquesta reconversió implica, en el cas concret considerat: a) Tenir coneixement documentat (amb models teòrics i estudis empírics) dels efectes de les polítiques culturals. b) Avaluar amb les tècniques adequades i des d'una perspectiva fins-mitjans les intervencions. c) redimensionar l'espai objecte de la intervenció des d'el territori "municipi" cap al territori "Comarques Centrals". d) Interioritzar a la reflexió i a la pràctica de la gestió cultural la consideració de que aquesta pot ser estratègica en la definició de la qualitat de vida, les possibilitats de desenvolupament territorial, i com a factor de vertebració simbòlica.

En definitiva es tracta de tenir una visió integral dels processos de desenvolupament territorial que incorpore l'element cultural.

Tot aquest eix d'intervenció té una dimensió molt més transversal que els tractats en els punts anteriors a la figura D.4 es poden visualitzar quines podien ser els entrebancs a superar.

Accions d'intervenció de l'eix n.3

Acció	Descripció
III.1. Institut/Observatori de Polítiques Culturals.	- Creació d'un centre de recerca, formació, avaluació i disseny de plans estratègics per a les intervencions en cultura de les Comarques Centrals Valencianes, en connexions amb les Universitats.
Objectius específics	- Dotar de fonamentació teòrica i suport empíric a la gestió cultural implementada a les CCV.
Efectes complementaris	- Qualitat en la gestió com a element diferenciador de les polítiques culturals. - Aprofitat territorialment la recent ubicació del Master de Gestió Cultural de la UPV
Requisits i condicions de viabilitat	- Finançament supralocal i mecenatge. - Resolució dels possibles conflictes per la seua ubicació. - Participació de les Universitats
Termini	Mig/Llarg

Acció	Descripció
III.2. Premi a l'excel·lència en la gestió cultural CCV	- Convocatòria d'uns premis anuals per a iniciatives que signifiquen la revalorització de les intervencions en cultura

Objectius específics	- Senyalitzar i promoure les intervencions de qualitat en cultura
Efectes complementaris	- Focalitzar mediàticament la rellevància estratègica de la cultura
Requisits i condicions de viabilitat	
Termini	Curt/Mig

d) Eix d'intervenció n.4 Increment de les dotacions pressupostàries

La manca de pressupostos és efectivament un element que entrebanca, també de forma transversal les possibilitats de que la cultura jugue el paper estratègic que li toca jugar. Per l'obvietat de les justificacions no desenvolupem ací el mateix esquema justificatiu dels eixos d'intervenció anteriors.

Accions d'intervenció de l'eix n.4

Acció	Descripció
IV.1. Campanya: "Al 2000 un 10 per a la cultura"	- Campanya indicativa per a forçar als municipis (especialment els grans), per a que dediquen al menys un 10% dels seu pressupost a les polítiques culturals (significaria més o menys 1.000 milions de pessetes anuals més per al sector cultural) - Campanya indicativa per a forçar a el Govern Autonòmic i les Diputacions per a que al menys el 10% de la seua despesa estiga territorialitzada a les CCV.
Objectius específics	- Incrementar els recursos per al desenvolupament de les polítiques culturals
Efectes complementaris	- Senyalitzar públicament l'interés de les CCV pels aspectes culturals.
Requisits i condicions de viabilitat	
Termini	Curt/Mig

València octubre de 2001

4. BIBLIOGRAFIA.

- AIMC (1999): Censo de Televisiones Locales. Asociación para la Investigación de Medios de Comunicación. Madrid.
- Baró, E, Bonet. Ll. (1997). Els problemes d'avaluació de l'impacte econòmic de la despesa cultural. *Revista Econòmica de Catalunya*. num 31
- Bote Gomez, V.(1992): Turismo en espacio rural. Rehabilitación del patrimonio sociocultural y de la economía local. Ed. Popular S.A. Madrid.
- Cals, J; Capella, J; Vaqué, E.(1995): El turismo en el desarrollo rural de España. Mapa. Madrid.
- Camara de Comercio de Valencia (1999): Datos sobre los sectores del libro y empresas audiovisuales. Valencia.
- Carrasco Arroyo, Salvador(1999): *Anàlisis factorial aplicado a indicadores socioculturales de la Comunidad Valenciana: Estructura, Tipología y Potencialidad de los Municipios*. Tesis Doctoral. Departamento de Economía Aplicada. Universitat de València.
- Carrion Mondejar, J.C. et al (1994): Mapa Cultural de la Comunidad Valenciana. Conselleria de Cultura y Escuela Técnica de Arquitectura de Valencia. Valencia.
- Cibois, Philippe. (1991): L'analyse factorielle: analyse en composantes principales et analyse des correspondances. Presses Universitaires de France (PUF). Paris.
- DECHARTRE, M. Philippe (1998) *L'impact et l'apport des evenements culturels dans le developpement local et regional*. Rapport presente au nom DE LA SECTION DES ECONOMIES REGIONALES ET DE L'AMENAGEMENT DU TERRITOIRE. DEP
- Departement D'Etudes de la Prospective (1998): Le poids économique des activités artistiques amateurs. Ministere de la Culture. Direction de l'administration generale. París.
- Fenneteau, H et Bialès, C. (1993). Analyse statistique des données. EST. Paris. pp.46-85
- Garcia, M.I., Fernández, Y., Zofío, J.L(2001): *La Evolución de la Industria de la Cultura y el Ocio en España, por Comunidades Autónomas. (1993-1997)*. Edit Fundación Autor. SGAE. Madrid
- ICAA. (1999): Películas, Recaudación y Espectadores, 1998. Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales. Madrid.
- INE (1999): Renovación del padrón municipal de habitantes 1998. Instituto Nacional de Estadística. Madrid.
- Isard, W. (1990): Métodos de análisis regional. Ariel. Madrid.
- IVE (1997): Anuario Estadístico Municipal y Comarcal, 1995. Instituto Valenciano de Estadística. Valencia.
- Johnson, Peter and Barry Thomas. (1992): Tourism, museums and the local economy: The economic impact of the North of England Open Air Museum at Beamish. Edward Elgar. Aldershot.
- La Caixa. (1999 i 2000): Anuario Comercial de España. Caja de Ahorros y Pensiones de Barcelona. Barcelona.

Martinez. De Lejarza, I. (1990): *Estudio de la estructura socio-económica del municipio de Valencia. Una perspectiva factorial*. Tesis doctoral. Universitat de València.

Ministerio de Cultura (1996): *Cultura en Cifras*. Secretaría General Técnica. Ministerio de Cultura. Madrid.

Ninyoles, Rafael L. (1996): *Informe Sociològic de les Comarques Centrals Valencianes*. CEIC Alfons el Vell. Gandia.

Rausell, P (1998): "El Sector audiovisual" en *Sectores Clave para el desarrollo cooperativo II*. Ed. FEVECTA. València.

Rausell, P (1999). *Políticas y Sectores culturales en la Comunidad Valenciana*. Ed. Tirant lo Blanch. 1999

Rausell, P., Carrasco, S. (1999 b): Analysis of the relative efficiencies of the theatres of the "Circuit Teatral Valencià." A Political Economy approach. Ponencia presentada al X Conference on Cultural Mangement. Helsinki. 1999

Robert Camagni (1993) *Organisation économique et réseau de ville en Sallelz*, Alain "Les Villes Lieux d'Europe". DATAR. Editions de l'Aube.)

Salom, J. et al (1993): *Comarques Centrals Valencianes: polítiques d'actuació territorial*. CEIC Alfons el Vell. Gandia.

SGAE (1999 i 2000): *Anuario de las artes escenicas, musicales y audiovisuales*. Sociedad General de Autores y Editores. Madrid.

SGAE (2000): *Informe SGAE sobre hábitos de consumo cultural*. Edit Fundació Datautor. Madrid

Weisbrod, Burton A. (1966). Investing in Human Capital. *Journal of Human Resources*. Pp.377-406.

Reconeixements.

Agraïm la col·laboració de les persones que ens han proporcionat les dades quantitatives i qualitatives per a l'elaboració del present informe:

Luis Gonzalez Martín (Subdirector General de Promoción del Libro, la Lectura y las Letras Españolas – Ministerio de Cultura), Ma Victoria Fernandez (Sección de Control de Taquilla del ICAA), Vicent Guillamon i Paya (Sindicatura de Comptes), Salvador Sansano (Director de Programas y Servicios Telematicos de TISSAT), Rufino Sanchez García (Director de Estudios y Mecenazgo de la Fundación Autor, SGAE), Jose Luis Pinotti (Director del SARC, Diputació de València), Juan Antonio Martín (Delegado de la Sociedad General de Autores y Editores de la Comunidad Valenciana), Luis Quirante (Servei de Música de la Conselleria de Cultura), Ferran Bono (Periòdic El País), Ana Jerez (Institut Valencià d'Estadística), Ruben Gutierrez (SGAE- Madrid), Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, Vicente Sanchis Morera (Delegado Territorial SGAE-Valencia), Javier Martinez (Director de Televisión Mediterraneo de Gandia), Ricardo Rosello (Jefe de Protocolo de l'Ajuntament d'Ontinyent), Leonardo Aceta (Director de Videoproducción Fotoflash2 - Ontinyent), Nel.lo Torró (Ajuntament d'ontinyent), Jose Antonio Estrems (Federació de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana), Sergio Diaz Pascual (Servicio d'informàtica de la Universitat de Valencia), Antonio Ariño (Director del Departament de Sociologia de la Universitat de Valencia), Isidro Antuñano (Departament d'economia Aplicada de la Universitat de Valencia), Xavier Blasco Vila y Juan Castelló Dolz (Tècnics en cultura del Ajuntament d'albaida), Jordi Botella (Tècnic en cultura del Ajuntament d'Alcoi), Guillermina Barceló (Tècnic en cultura del Ajuntament de Banyeres de Mariola), Pura Pastor (Tècnic en cultura del Ajuntament de Bellreguard), Marisa Ortolà (Ajudant regidora) i Anna Ronda (Regidora de cultura del Ajuntament de Benissa), Paco Molina (Regidor de Festes del Ajuntament de Bocairent), Francesc Morató (ex Director de la Casa de Cultura del Ajuntament de Calp),

Juanma Calatayud Olmos (Tècnic en cultura del Ajuntament de Canals), Paco Insa (Regidor de cultura del Ajuntament de Cocentaina), Maribel Font Reus (Tècnic en cultura del Ajuntament de Dénia), Lluís Romero Quiles (Tècnic en cultura del Ajuntament de Gandia), José Arroyo Tripiàna (Regidor de cultura del Ajuntament d'Ibi), José A. Garcia Vidal (Regidor de cultura del Ajuntament de L'Olleria), Josep F. Esteve Jordan (Tècnic en cultura del Ajuntament de Moixent), Amparo Pérez (Regidora de cultura del Ajuntament de Muro d'Alcoi), Josep Antoni Santacreu (Tècnic en cultura del Ajuntament d'oliva), Vicent Ortuño Ginestar (Assessor en cultura Ajuntament Ondara y Coordinador del MACMA), Josep Marian de Déu (Gestor cultural del Ajuntament d'Ontinyent), Maria Enriqueta (Regidora de cultura del Ajuntament de Quatretonda), Fabiola Serra i Pellicer (Gestor cultural del Ajuntament de Tavernes de la Valldigna), Joan Ivars (Regidor en cultura del Ajuntament de Teulada), Pepa Roig Sarrion (gestor cultural del Ajuntament de Xàbia), Josep Sanchis Martinez (Gestor cultural del Ajuntament de Xàtiva), Amadeus Vives (Regidor en cultura del Ajuntament de Pedreguer), Jaume Costa (Regidor en cultura del Ajuntament de Gata de Gorgos), José María Fabra (Regidor cultura del Ajuntament d'Enguera), Jose Antonio Martinez (Regidor cultura del Ajuntament de Bicorp), Josefa Barberá (Regidora cultura del Ajuntament de Millares).

Especialment agraïm als equips de cultura i intervenció dels Ajuntaments de Bellreguard, Bicorp, Bocairent, Calp, Canals, Cocentaina, Dénia, Enguera, Gandia, Ibi, l'Olleria, Moixent, Ontinyent, Pedreguer, Quatretonda, Teulada i Xàbia, per realitzar la costosa feina de proporcionar-nos les dades pressupostàries dels seus municipis